Pinski, David.
Shabse Tsvi un Soreh: tragedye in finf aktn.
In: Meshihim: dramen.
[Warsaw], [193-?].

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET

YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2005-1908.7

Pinski, David, 1872-1959
Shabse Tsvi un Soreh: tragedye in finf aktn.
[Warsaw] : Aroysgegebn durkh Dạvid Pinsḳi Bikher Inḳorporiṛt, [193-?].
Pp. 241-350.

1. Akiba ben Joseph, ca. 50-ca. 132--Drama. 2. Bar Kokhba, d. 135--Drama. 3. Molkho, Shlomo, ca. 1500-1532--Drama. 4. Reuveni, David, 16th cent.--Drama. 5. Shabbethai Tzevi, 1626-1676--Drama. 6. Pseudo-Messiahs--Drama.

ID : NXYH01-B9635 CC: 9114 DCF: [HBR]
CALL #: /6244

Reduction ratio X 10.0

שבתי צבי און שרה

טראגעדיע אין פינף אקטן

(12 יולי — 18 אויגוסט, 1935)

פערזאָנען

(לויט דעם סדר פון זייער אויפטריט)

שמש
רב
שומר
יחיאל
ערשטער זקן
צווייטער
דריטער
א פרוי
ערשטער אין עולם
צווייטער
דריטער
פערטער
פינפטער
שרה
עלטערער מאן
רביצין
שבתי צבי
געשטאלט שלמה מלכו
משה פינייראָ
דר. יעקב צמח
רבי יעקב חגית
אליה
א האמבורגער ייד
א ווינער
א רוימישער
א ליטווישער
א שפאנישער

א פאָרטוגעזישער
א פראנקפורטער
שלום קארמאָנא
משה קאַלמאַרי
יצחק סילווויירא
ישראל יעקב דוכאן
נתן פון עזה
שלמה ניעטאָ
ישראל פינטאָ
יוסף ראָזאַנעס
עמנואל פאַנאָ
א דינסט
שמואל פרימאָ
רפאל יוסף בעלעבי
זיין פרוי
שבתי רפאל
מתתיהו בלאָך
קאַפּיאָ
אטאמאַן, גזלנים
מיגעל
ערשטער קרעמער
צווייטער
דריטער
א דורכגייער
פערטער קרעמער
פינפטער
זעקסטער
משה סוריאל
רבי עזריאל
אברהם רוביאָ
א שניידער
אסתר

איר מאַמע
אן עלטערע מיידל
אן עלטערע פרוי
פיר פרויען
לאה
רבי שלמה אלגאזי
חיים פּעניא
פּעניאס צוויי טעכטער
א רייך געקליידעטער
ערשטע פרוי
צווייטע
דריטע
פערטע
רחל, שבתים ערשטע פרוי
מרים, שבתים צווייטע פרוי
אונטערפּאשא
א קליין מיידעלע
איר טרעגער
א דערוויש
אונגארישער ייד
דייטשער
אמסטערדאַמער
איטאַליענער
אפריקאַנער
פּוילישער
אוויניאָנער
לאָנדאָנער
ישעיה לעווי
לייב הערץ
נחמיה הכהן
דר. גווידאָן
דער סולטאַן

ערשטער אַקט

ערשטע סצענע

אין אַ שול אין אַ פּוילישער שטעטל. אין מיטן די בימה, צו וועלכער עס פירן אַרויף טרעפּלעך פאָרנט און הינטן. אין דער וואַנט, לינקס פון דער בימה, די גרויסע טיר. אין דער וואַנט, רעכטס פון דער בימה, דער אָרון קודש. בענק אַרום די ווענט; לאַנגע טישן ביי די בענק, און לאַנגע בענק אויף דער אַנדער זייט פון די טישן. ביי דער טיר אַ כיור און אַ האַנטוך. — די שול פול מיט יידן, מענער, פרויען און קינדער. פאַרוויינטע, בלייכע, אויסגעמאָגערטע, אָפּגעצערטע, טויט־פאַראורטיילטע. שרעק אין אַלעמענס אויגן, אין די שטימען פאַרצווייפלונג, אין די באַוועגונגען געבעט. מען זאָגט תהילים — דאָס בוך פון יידישן האַרץ־געשריי. אויף דער בימה שטייט דער רב, אַרומגערינגלט פון עלטסטע אין דער קהילה, אַלע אָנגעטאָן אין קיטלען, ווי אין תכריכים. דער רב און אַ טייל פון די עלטסטע שטייען מיט די געזיכטער צום אָרון קודש. דער שמש און דער אַנדער טייל פון די עלטסטע שטייען מיט די געזיכטער צו דער טיר, וועלכע איז פאַרשלאָסן און פאַרריגלט און באַוואַכט פון עטלעכע געזונטע מענער, באַוואָפנטע מיט העק און שווערע אייזנס. — אַ שטאַרק קלאַפּן אין טיר. די, וואָס שטייען צווישן בימה און טיר, און די, וואָס שטייען אויף דער בימה מיט די געזיכטער צו דער טיר, רייסן איבער זייער תהילים־זאָגן, ווערן פאַרגליווערט אין שרעק. עטלעכע הויבן אָן אָפּצורוקן זיך פון דער טיר, ווילן זיין וואָס ווייטער פון איר, זוכן באַהעלטעניש אין דער אָפּגערוקטקייט.

שומרים (פליסטערן אַרויף צום שמש). מי קלאַפּט אין טיר!

שמש און אַ פּאָר עלטסטע (ווענדן זיך צום רב און צום איבעריקן עולם און אָטעמען שטאַרק אַרויס). מי קלאַפּט אין טיר! (עס ווערט שטיל. דאָס תהילים־זאָגן ווערט איבערגעריסן. אָטעם ווערט איינגעהאַלטן.)

דער רב (נישט אומקוקנדיק זיך). ווער קלאַפּט אין טיר?

שומרים (האַרט ביי דער טיר, שרייען אַרויס־צו). ווער איז דאָרטן?

שטימע (הינטער דער טיר). איך זאָג דאָך, עפנט אויף! דאָס בין איך! יחיאל!

שומרים (שרייען אַרויף צו דער בימה). יחיאל!

שמש (צום רב). יחיאל!

רב. איז עס געווים יחיאל?

שמש (צו די שומרים). איז עס געווים יחיאל?

שומרים (צו דער טיר). ביזטו געווים יחיאל?

שמש. שרייט נישט אַלע אויף אַמאָל! ער וועט נישט קאָנען הערן!

אַ שומר (מיט אַ זייער שטאַרקער שטים). ביזטו געווים יחיאל?

יחיאל. ווער דען בין איך! נחמן דעם פערד־הענדלערס! איינער פון אייערע שלוחים!

שומרים. געווים יחיאל! נחמן דעם פערד־הענדלערס!

שמש. שרייט'אָך נישט אַלע אויף אַ מאָל!

דער שומר. געווים יחיאל! נחמן דעם פערד־הענדלערס! איינער פון די שלוחים!

עלטסטע (אויף דער בימה כאַפּן אויס ביים שמש און שוי־ען צום רב). געווים יחיאל! נחמן דעם...

רב (רייסט זיי איבער). איך האָב געהערט. ווייס שוין. זאָל ער זיך אַרומקוקן, צי די גאַס איז ריין.

שמש (וויל עס אַראָפּשרייען צו די שומרים).

דער שומר (שרייט עס שוין צו דער טיר). יחיאל, קוק זיך אום, צי די גאַס איז ריין!

יחיאל. ריין! ריין! אַ פּוס נישטאָ! עפנט דאָך שוין אויף!

דער שומר (שרייט אַרויף). ער זאָגט: ריין! אַ פּוס נישטאָ!

רב. עפנט אויף, לאָזט אים אַריין. פירט אים אַרויף צו מיר. (שומרים עפענען אויף די טיר. די שרעקעדיקע טרעטן אָפּ. יחיאל, אָנגעטאָן גויאיש און אויסזעענדיק גויאיש, קומט אַריין. מי דער־שרעקט זיך, טרעט אָפּ.)

יחיאל. וואָס זיך דערשראָקן? נישט דערקענט מיך? (די טיר ווערט פאַרריגלט.)

שמש. קום אַרויף אהער!

יחיאל (גייענדיק צו דער בימה). איך שריי און שריי, קלאַפּ און קלאַפּ... אַלע טויב געוואָרן!...

רב (צום אַריינגעקומענעם יחיאל). וואָס הערט זיך? וואָס האָסטו אונז געבראַכט?

יחיאל. באַלאַגערונג ווערט אַראָפּגענומען. שלום געוואָרן.

רב. געלויבט השם יתברך!

עולם (אָטעמט אַרויס, דערפרייט און באַפרייט). געלויבט השם יתברך!

יחיאל. איך בין נאָך נישט פאַרטיק.

רב. וואָס איז דען?

יחיאל. שלום, אָבער נישט מיט אונז. זיין גאַנצן כעס וועט דער פּאָליאַק איצטער אויסלאָזן צו אונז...

רב. פאַרוואָס כעס אויף אונז?

יחיאל. ער זאָגט, יידן האָבן געפירט אונטערהאַנדלונגען מיטן קאָזאַק.

רב. דאָס איז דאָך נישט אמת! דאָס איז דאָך גאָר אוממעג־לעך! מיט אונזער דם־שונא!

יחיאל. האָט איר ביים פּאָליאַק אַן עוולה!

רב. ווי האָבן מיר גאָר געקאָנט פירן אַזעלכע אונטערהאַנד־לונגען? ווער פון אונז?

יחיאל. איז דאָס דער ערשטער בלבול אויסגעטראַכט אויף אונז? ער איז פאַרשפּרייט געוואָרן, אַלע חזרן אים, און דער המון איז אויפגערייצט און ווילד.

שטימען. וויי! וויי!

רב. מיר האָבן נאָך קיינמאָל די פּאָליאַקן נישט פאַרראַטן. זיי האָבן אונז פאַרראַטן, אין טולטשין און אין אַנדערע שטעט. ווי קומען זיי גאָר אויף דעם געדאַנק?

יחיאל. דער צורר טשאַרניצקי איז דער ערשטער אויף דעם געקומען. אַ גוטער אויסרייד אויף מאָרד און רויב און פאַרגוואַלטי־

קונג — זייט מוחל, רבי, מיר דאָס וואָרט. איך זאָל עס גאָרנישט זאָגן אין אַ מקום קדוש. — גאַנצע קהילות ווערן חרוב.

אַ זקן (אויף דער בימה). וועט גאָר קיין סוף נישט זיין?

אַ צווייטער. דו ווייסט דעם סוף. וואָס ווילסטו אים אַזוי אומגעדולדיק האָבן?

אַ דריטער. ווי לאַנג וועלן מיר קאָנען אויסהאַלטן אַזוי דאָ אין שול?

יחיאל. נישט לאַנג פיליכט. אויפגערייצטער המון וועט שוין אונטערקומען.

רב. גאָט באַהיט און באַשיץ!

עולם (אין געוויין־אויסברוך). גאָט באַהיט און באַשיץ!

יחיאל. זאָל איך ווייטער אַרויס?

רב. ביזטו נישט אין סכנה?

יחיאל. זיי דערקענען נישט אין מיר קיין ייד.

רב. גיי, מיין זון, און ברענג אונז פריילעכערע בשורות.

יחיאל. הלוואי, רבי! (אַראָפּגייענדיק.) איך פיר זיי אַרויף אויף אַנדערע געדאַנקען. איך האָב אַן אויג אויך אויף אַ פּאָר אָנפירער. (ווייזט די שומרים, וועלכע עפענען אים אויף די טיר, אַ הענטל פון אַ קינזשאַל אונטער זיין פוילישן מאַנטל.) בעט דאָ גאָט פאַר מיר... (גייט אַוועק. די טיר ווערט ווידער פאַרריגלט און פאַרשלאָסן.)

רב. אונז בלייבט נאָך דער שרעק הינטער פאַרמאַכטע טירן. באו מים עד נפש! (געוויין פאַרשטאַרקט זיך.) פאַסט איר אַלע?

עולם (געבראָכן, וויינעריש). אַלע! אַלע!

רב. האָט קיינער פון אייך דעם תענית נישט געבראָכן?

עולם (ווי פריער). קיינער נישט! קיינער נישט!

רב. האָט נישט אַ מאַמע, אויס רחמנות, איר קינד געגעבן עסן? (פאַרשטאַרקטער געוויין פון פרויען.)

אַ פרוי. זעט, ווי זיי ליגן אונז פאַרחלשטע! זיי האָבן מער קיין כוח נישט צו וויינען... מיר ווייסן קוים, צי לעבן זיי.

אַ מאַן. וועט דער המון האָבן ווייניקער וועמען צו דערמאָרדן!

אַ צווייטער (אין גרויסער אויפרעגונג). זאָל מען אויפעפענען די טירן! זאָל מען אַלעמען אַרויסלאָזן! וואָס זאָלן מיר זיין דאָ אין שרעק? זאָלן מיר באַגעגענען דעם שרעק!

אַ דריטער. זאָל מען זיך צוגיין אין די היימען, און וואָס וועט זיין, וועט זיין!

אַ פערטער. דאָס איז ריכטיק! מיר זיינען דאָ איצטער נישט זיכערער, ווי אין די היימען!

אַ פינפטער. אין די היימען זיינען מיר זיכערער! (פאַטשן אויף דעם בימה־עמוד. עס ווערט שטיל.)

רב. אין די היימען קאָנען מיר זיין זיכערער, נאָר ווען מיר זאָלן אַראָפּרייסן די מזוזות פון די טירן און אויפהענגען אָנשטאָט זיי — להבדיל אלף הבדלות! — צלמים. אויב מיר האָבן צווישן אונז אַזעלכע, וואָס ווילן עס טאָן, עפנט ווייט פאַרנאַנדער די טירן און זאָלן זיי אַוועקגיין! מיר טאָרן זיי דאָ נישט האָבן. זאָלן זיי אַוועקגיין! עפנט אויף די טירן! זאָלן אַוועקגיין די, וואָס ווילן זיך אָפּרייסן! (די שומרים ווייסן נישט, צי דער רב מיינט עס ערנסט, און שטייען אומאַנטשלאָסן. דער רב ווענדט זיך צו זיי.) עפנט אויף, זאָג איך! וואָס שטייט איר אַזוי? (שומרים עפענען אויף די טירן. דער עולם ביי די טירן שפאַרט זיך אין שרעק צוריק. קיינער גייט נישט אַרויס. דער רב הויבט אויף פרום די הענט.) גאָט, זיי געלויבט און געבענטשט! (צו די שומרים.) מאַכט צוריק צו די טירן, פאַרריגלט זיי פאַר דעם שונא פון דרויסן. (די טירן ווערן צוריק צוגעמאַכט אונטער בענקענדיקע בליקן און שטילע טרערן. דער רב ווענדט זיך צוריק צום מזרח.) האָב חושד געווען אומזיסט. געוואָרפן אַן אומזיסטן חשד אויף געטרייע יידישע קינדער. איך לייג אויף זיך אַרויף דערפאַר דריי שווערע תעניתים. (כליפעט אויף.) און איר, וועמען איך האָב חושד געווען, וועט דערלעבן דערפאַר דעם אָנקום פון משיח. אַזויפיל אומגליקן אויף אונז יידן, אַזויפיל יסורים און פורעניותן — דאָס קאָנען דאָך נאָר זיין די חבלי משיח, די ווייטיקן, וואָס ישראל דאַרף אויסווייטיקן, איידער משיח וועט קומען. מיר ווייטיקן איצטער, ווייטיקן שטאַרק, ווייטיקן ווי קיינמאָל נאָך נישט—

איז נישט משיח שוין אויפן וועג? (קלאַפּן אין טיר. עס ווערט זייער שטיל — די שטילקייט פון שרעק און פאַרגליווערטקייט.)

שטימען (פון הינטער דער טיר). עפנט אויף! מיר ברענגען מיט זיך די כלה פון משיח! (אַן אויפּאָטעמען, פאַרנאַנדערגעעפנטע מיילער, דערשטוינונג, ווי מען וואָלט די אויערן נישט געגלויבט.)

רב (נאָך אַ ווײַלע שווײַגן, רעדט קוים אַרויס). זאָל מען עפענען. (די טיר ווערט געעפנט. עס קומען אַריין מענער און פרויען, אַלטע און יונגע, ווי אַ וואַד אַרום שרהן, וואָס איז אָנגעטאָן אין אַ העמד בלויז. די טיר הינטער זיי ווערט צוגעמאַכט, אָבער זיי בלייבען האַרט ביי דער טיר, נישט דערוועגנדיק זיך צו גיין ווייטער מיט דער כמעט נאַקעטער מיידל, וועלכע זיי פאַרשטעלן. אַלע אין שול רייסן זיך אָנצוקוקן די אַרייַנגעקומענע. עס פאַרשפּרייט זיך אַ שעפּטשעניש: „אַ נאַקעטע... אין איין העמד!...")

רב (אַראָפּקוקנדיק). וואָס מיינט עס? אַ זינדיקערין?

שרה (כמעט אַרויסזינגענדיק). ניין, הייליקער רבי! האָסט וואָס אַנדערש געהערט!

רב (צו די מענער לעבן שרהן). זי איז... דערקלערט דאָך!

אַן עלטערער מאַן. מיר זײַנען געלעגן באַהאַלטן אויפן בית עולם, ווען זי, די בתולה דאָ, האָט זיך פּלוצלונג באַוויזן צווישן אונז, ווי עפּעס פון הימל אַראָפּגעפאַלן, און אויפגעפאָדערט, מיר זאָלן זי ברענגען צום רב. זי האָט וואָס וויכטיקס מודיע צו זיין. מיר האָבן מורא געהאַט פון אָרט זיך צו רירן. אָבער זי האָט געזאָגט אונז, ווער זי איז, איז דער שרעק פון אונז פאַרפלויגן, מוט און פרייד האָט אונז אָנגעפילט, און אַלע האָבן מיר זיך אַרויסגערופן צו גיין מיט איר. און זעט, עס איז קיין שלעכטס אונז נישט געשען. די גויים האָבן נאָר פאַרוואונדערט אונז אָנגעקוקט, און אַפילו נישט געלאַכט.

רב. זאָל זי צוקומען... זי איז דאָך נאַקעט כמעט. טוט אויף איר וואָס אָן.

אַ פרוי (לעבן שרהן). מיר האָבן נאָר וואָס מיר טראָגן אויף אונזע'רע לייבער.

רב (צו אַ צוקומענדיקער הויכער פרוי). רביצין, טו אויף איר עפּעס אָן.

רביצין. דאָס גיי איך טאַקע טאָן. (גייט צו צו שרהן און וויקלט זי איין אין אַ טוך, וואָס זי האָט אַראָפּגענומען פון זיך.)

רב. איצטער זאָל זי נענטער צוקומען.

שרה (קומט צו נענטער. מען טרעט זיך פאַרנאַנדער פאַר איר).

רב. ווי הייסטו?

שרה. שרה.

רב. ווער זיינען דיינע עלטערן?

שרה. מיינע עלטערן זיינען טויט, קדושים, אומגעקומענע אין איינער פון די שחיטות.

רב. ווען?

שרה. איך בין נאָך אַ קינד געוועזן, קוים זעקס יאָר אַלט.

רב. פון וואַנען ביזטו אָנגעקומען?

שרה. פון אַ מאָנאַסטיר. (אַ שרעק־אוי צושפּרייט זיך איבערן עולם.)

רב (אין שרעק). ווי? פון וואַנען?

שרה. נאָר קיין מורא נישט. עס וועט קיין שלעכטס אייך נישט געשען. (באַרואיקונג טרעט אַריין אין עולם.)

רב. דערציייל אונז וועגן זיך.

שרה. ווי עס הייסט דאָס שטעטל, וואו איך בין געבאָרן, ווייס איך נישט. מיין פאָטער האָט געהייסן ברוך, מיין מוטער חנה, און עס איז אַ וואונדער איך געדענק די נעמען נאָך. איך בין געוועזן, ווי איר האָט געהערט, קוים זעקס יאָר אַלט, ווען כמיעלניצקים הייַדאַמאַקן האָבן אַלע יידן פון מיין שטעטל אויסגעקוילעט, נאָר עטלעכע האָבן זיך געראַטעוועט דורך אַנטלויפן. איך אַליין בין געבליבן ביי די טויטע קערפּערס פון מיינע עלטערן און אויף אַלע חורבות פון דעם שטעטל, אַ קינד מיט מאָרד און פייניקונג פאַר די אויגן, נישט אַלט גענוג צו ווינטשן זיך דעם טויט אָדער אים אַליין זיך געבן. איך האָב נאָר מיין מאַמען געוואָלט און מיין טאַטן, וואָס זיינען טויט פאַר מיר געלעגן, און מיין עלטערן ברודער, וועלכן איך האָב אין ערגעץ נישט געזען. האָב איך געוויינט, געיאָמערט,

טאַטע געשריען, און מאַמע, מאַמע, מאַמע, געוועקט זיי מיט מיינע קולות און אויפוועקן נישט געקאָנט. נישט אויפגעהערט, גערופן אויך מיין ברודער — אַן איינציקער קול אין אַ טויטער שטאָט, די איינ־ציקע באַוויינערין פון אַזוי פיל מתים, און מיין שטים איז דערהערט געוואָרן. פאַרבייגייענדיקע נאָנעס האָבן אים פאַרנומען און זיינען אריין צו מיר אין טויטן־הויז. ווי איצטער זע איך זיי. זיי האָבן זיך אויף מיינע טויטע טאַטע־מאַמע קוים אומגעקוקט, נאָר צו מיר זיך גלייך צוגעווענדט. וואָס זיי האָבן גערעדט צווישן זיך האָב איך יעמאָלט נישט פאַרשטאַנען. נאָר ווען זיי האָבן זיך דורכגעשמועסט, האָבן זיי מיך אַוועקגענומען מיט זיך און צו זיך אין מאָנאַסטיר אַוועקגעפירט.

ר ב. און ביזט אַלע יאָרן געבליבן אין דעם מאָנאַסטיר?

ש ר ה. אַלע יאָרן אין דעם מאָנאַסטיר.

ר ב. ביזטו אַ קריסטין?

ש ר ה. דאָס האָבן זיי געוואָלט פון מיר מאַכן.

ר ב. און דו?

ש ר ה. בין עס נישט געוואָרן.

ר ב. ווי אַזוי?

ש ר ה. זייער תורה איז צו מיר נישט צוגעשטאַנען. מיין האַרץ און קאָפּ זיינען פאַר קריסטנטום פאַרשלאָסן געבליבן. נישט געגעבן אים קיין אַריינגאַנג.

ר ב. האָסט'אָך אַ צלם געטראָגן!

ש ר ה. זיי האָבן מיר אים אָנגעטאָן. איך האָב אים ווי אַ וואונד געטראָגן, קיינמאָל נישט אָנגערירט, ביז היינט אינדערפרי, ווען איך האָב אים פון זיך אַראָפּגעריסן, אַוועקגעוואָרפן.

ר ב. און תפילות, אונדזערע תפילות?

ש ר ה. דאָס איז דער וואונדערלעכער נס. איך האָב פון טאַ־טע־מאַמע און עלטערן ברודער מ ו ד ה א נ י אויסגעלערנט און קריאת־שמע לייענען, און קיינמאָל נישט פאַרגעסן — דער שמע ישראל האָט זיך נאָך מיט דעם טויט־געשריי פון מיינע עלטערן אין מיין געהירן איינגעפעסטיקט, און אַנשטאָט די לאַטיינישע

תפילות האָב איך מודה אני און שמע ישראל מיט מיינע ליפּן שטיל געשעפּטשעט.

ר ב (גאַנץ דערשטוינט). דערציילסטו דעם אמת מיר?

ש ר ה (גיט אַ הויב די האַנט צום שטערן, פאַרהאַלט אָבער די באַוועגונג). איך שווער דיר ביי די נשמות פון מיינע עלטערן די קדושים!

ר ב (שטרענג). וואָס פאַר אַ באַוועגונג האָסטו איצטער גע־וואָלט מאַכן?

ש ר ה. אַ באַוועגונג, וועלכע מען האָט מיך געלערנט, און איך האָב זי קיינמאָל נישט צום סוף דערפירט.

ר ב. ווי־זשע ביזטו היינט פון מאָנאַסטיר אַנטלאָפן?

ש ר ה. הערט און שטוינט! ביי דער נאַכט איז מיין טאַטע צו מיר געקומען...

ר ב. דיין טאַטע?!

ש ר ה. דער טויטער טאַטע, דער הרוג. איך האָב אים גלייך דערקענט. מיט צושפּאָלטענעם קאָפּ, ווי אין טאָג פון דער הריגה. ער האָט מיך אָנגענומען, אָט אַזוי ווי מען טראָגט אַ בינטל, מיט זיינע נעגל אַריינשטעכנדיק זיך אין מיין לייב, און אַרויסגעטראָגן מיך פון מאָנאַסטיר און אויפן בית עולם מיך געבראַכט.

ר ב. ביזטו ביים זינען? רעדט נישט משוגעת פון דיר אַרויס?

ש ר ה. קוק איך דיך משוגע אָן? איז מיין שפּראַך פאַרדרייט, פאַרפּלאָנטערט? ווי אַנדערש וואָלט איך אין דער נאַכט געקאָנט אַרויסקומען פון דעם מאָנאַסטיר? ער איז מיט הויכע ווענט אַרומ־געשטעלט. זיינע אייזערנע טויערן זיינען פאַרשלאָסן און ווערן אויך גוט באַוואַכט. עס איז, אָ, הייליקער רבי, ווי איך דערצייל דיר! מיין טאַטנס נעגל אויף מיין לייב, זיי זאָלן מיינע עדות זיין! די פיר נעגל פון זיין רעכטער האַנט, ווי ער האָט מיך אַזוי געטראָגן. זיי האָבן זיך אין מיין הויט אַריינגעשניטן. פיר וואונדן מיר געמאַכט. (לייגט אַרויף די האַנט אויף דעם פּלאַץ פון די נעגל־וואונדן.)

ר ב (צו די פרויען). רינגלט זי אַרום, ווייבער, פאַרשטעלט זי, דעקט איבער זי און זיך, מאַכט אַ סוכה, אַ געצעלט אַרום און איבער איר, און דו, רביצין, קריך אונטער, באַקוק איר לייב און זאָג מיר

עדות. מאנסביל, טרעט אפ וואס ווייטער! (פרויען שטעלן זיך אַרום אין קרייז אַרום שרהן, פאַרשטעלן זי, און דער קרייז ווערט איבערגעדעקט מיט פרויען־טיכער און בורנוסן, וועלכע פרויען האָבן צוגעבראַכט.)

ר ב י צ י ן (קריכט אונטער, פאַרווייַלט אַ ווייַלע און קריכט אַרויס צוריק פליסטערנדיק צו די ווייבער). ווי זיס עס שמעקט איר לייב, א ברכה נאָר צו מאכן. (דער געצעלט צופאַלט זיך.)

ר ב. וואָס האָסטו געזען, רביצין?

ר ב י צ י ן. מיט די פינגער מער ווי מיט די אויגן. איך האָב די וואונדן אָנגעטאפּט. פיר וואונדן איינע לעבן די אַנדערע, ווי פון פיר נעגל פון איין האַנט. (שמעקט די פינגער.) ווי חיותדיק דאָס שמעקט! אַן עבירה גאָר אָפּצוואַשן. (גייט צום כיור. פרויען שטעקן די נעזער צו אירע פינגער.)

ר ב (צו שרהן). און דו זאָגסט, דאָס האָט דיר דיין טויטער טאַטע דער קדוש...

ש ר ה. אַרויסטראָגנדיק מיך פון דעם מאָנאַסטיר, טראָגנדיק מיך צום בית עולם. אָ, נישט אומזיסט זיינען די נסים מיט מיר געשען! איך בין פון טויט ניצול געוואָרן, אַלע יאָר אין מאָנאַסטיר געבליבן אַ יִדיש קינד מיט מודה אני און שמע ישראל, ענדלעך פון דעם מאָנאַסטיר אויף אַ וואונדערלעכן אופן אַרויסגעראַטעוועט געוואָרן, ווייל...

ר ב. ווייל דו ביזט...

ש ר ה. אויסגעוויילט געוואָרן צו זיין משיחס ווייב! (אַ פאַרגליווערטע שטילקייט, אָפענע מיילער, אויסגעגלאָצטע אויגן, פאַרכאַפּטע אָטעמס. שרה הויבט אויף איר קאָפּ הויך, ווערט ווי אויסגעוואַקסן. איר געזיכט שיינט אויף — די שיינענדיקע כלה פון משיח! אין עולם ברעכט אויס אַ יובל, אַן אָיקעניש אין לאַכן, אַ האַנט־ברעכעניש פאַר פרייד, פרויען וואַרפן זיך אויף די קני פאַר איר, קושן דעם זוים פון איר העמד, די דיל ביי אירע פיס, קריכן צו אירע הענט. — אַ שטאַרק פאַטשן אויף דעם בימה־עמוד.)

ר ב. זאָל זיין רואיק! האָט נאָך צייט! (עולם האַלט איין די

אויסגעבראָכענע שמחה. רב שטרענג צו שרהן.) פון וואַנען ווייסטו עס? ווער האָט דיר דאָס אַנטפּלעקט?

ש ר ה. אין די ווענט פון דעם מאָנאַסטיר איז עס מיר נאָך אַנטפּלעקט געוואָרן. די וואונדערלעכע רעטונג איז דער אָנזאָג, אַז די צייט איז שוין געקומען. איך מוז צו מיין חתן זיך באַגעבן. משיח וואַרט אויף מיר! (פרייד רירט זיך ווידער.)

ר ב (האַלט זי ווידער איין). וואו?

ש ר ה. איך וועל געפירט ווערן צו אים. קריגט קליידער מיר, קריגט פערד און וואָגן. איך וועל דאָס לאַנד פאַרלאָזן, פאָרן אים אַנטקעגן. איך וועל צו אים געפירט ווערן! זייט זיכער, גאָט וועט מיך צונויפפירן מיט אים! גאָט פירט מיך אויף אַלע מיינע וועגן. באַשיצט מיך, היט מיך אָפּ פאַר מיין חתן, פאַר זיין משיח. איר וועט נישט לאַנג מער וואַרטן. גרייט זיך אין וועג אַריין, אין וועג פון דער גאולה!

י ו ב ל ־ ג ע ש ר יי. משיחס כלה! קעניגין!

ד י ש ו מ ר י ם (עפענען אויף די טירן).

צ ווייט ע ס צ ע נ ע

אַ קליין שמאָל צימער. ביי דער הינטערוואַנט אַ הילצערנע באַנק, פאַר וועלכער עס שטייט אַ פּראָסטער טיש מיט אַ סך ספרים אויף אים און אַ לייכטער מיט אַ ברענענדיקן ליכט. אין דער לינקער וואַנט אַ טיר, אין דער רעכטער וואַנט אַ פענסטער.

ש ב ת י צ ב י (אָנגעטאָן אין ווייסן זייד, זיצט אויף דער באַנק און לערנט זוהר מיט אַ זייער זיסער שטים, פול טרויער און טרערן). ויזדווגין כלהי עממיא על ברתיה דיעקב לאדחיא לה מעלמא... ביי דעם אָרט שטיי איך, קאָן פון אים נישט אַוועק... ווען איך עפן אויף דעם הייליקן זוהר, ציט מיך צו די דאָזיקע שורות, און ווען איך מאַך אים צו — זיי חזרן זיך און חזרן זיך אין מיר. אַלע פעלקער וועלן זיך צוזאַמענעמען קעגן דער טאָכטער פון יעקב, אָפּצואַווישן זי פון דער ערד! ווי שרייט עס אין מיר, עתיקא קדישא! ווי יאָמערט עס אין מיר! ווי כעסט עס אין מיר!

זעקס הונדערט טויזנט יידן זיינען אומגעקומען אין די שחיטות פון דער מדינה פוילן! זעקס הונדערט טויזנט! ששים רבוא! אזויפיל ארויסגעראַטעוועט פון גלות מצרים, אזויפיל אומגעבראַכט אין גלות פוילן! וויפל נאָך ששים רבואס יידן האָסטו, הייליקער פאָטער? וויפל איז נאָך פון דיין פאָלק געבליבן? און וואָס זיינען די איבערגעבליבענע? גלות־אָפּריכטער, ארומגעטריבענע, אין ערגעץ נישט זיכערע, פאַראַכטעטע, פאַרשפּייטע, ד יי נ ע קינדער, בני מלכים, וואָס זיינען צו פאַרהאַסטע בעטלער און טיר־קלאַפּער אראָפּגעגנידעריקט געוואָרן. (שפּרינגט אויף און הויבט אָן ארומצוגיין איבערן צימער.) פאַרוואָס ברענט עס אזוי אין מיר? פאַרוואָס גייט דער וויי־געשריי צו מיר פון אַלע זייטן? בעט זיך אין מיר אריין, רייסט זיך אין מיר אריין, פלאַמט אין מיר אריין... איך מאַך צו די אויגן, זע איך הענט אויסגעשטרעקטע צו מיר, אויגן צוגעווענדטע צו מיר, פּנימער, וואָס קרימען זיך פאַר מיר אין געוויין און געבעט, און ווען איך האַלט די אויגן אָפן, זע איך זיי... הענט, אויגן, פּנימער... פול און פול ארום מיר... געקרים, געוויין, געשריי נאָך הילף... קודשא בריך הוא, פאַרוואָס שיקסטו זיי צו מיר? ווילסט, איך זאָל זיי העלפן? בין איך דיין משיח? ביי מיין געבורט, ווען מיין מוטער איז געגאַנגען צו קינד, האָסטו איר דיינע דריי מלאָכים געשיקט. האָסט מיך געמאַכט פון מיין אקסל אָן דעם העכסטן אין גאַנצן פאָלק. אויף מיין געזיכט, זאָגן אַלע מיילער, רוט די שכינה, מיין קול איז פול פון דיין אייגענער זיסקייט. און פאַר אַ שלאָגנדיקן קוואַל האָסטו מיך געמאַכט. איידער איך לערן, ווייס איך שוין. דיין תורה, נגלה און נסתר, איז פאַר מיר אָן אָפן בוך. עס קוואַלט פון מיר, וואָס איך האָב געלערנט דאָרטן אויבן ביי דיר פאַר מיין געבורט. און נישט אומזיסט זאָגט מיין הארץ מיר, אז איך טראָג אין מיר די נשמה פון איינעם, וואָס האָט געזאָלט זיין דיין משיח...

שלמה מלכו (דערשיינט פאַר אים, אויסזעענדיק כמעט ווי שבתי צבי).

שבתי צבי (קוקט אים אָן אין גרויסער באַגייסטערונג). ווער ביזטו?

מלכו. דו ווייסט'אָך.

שבתי. ווער? ווער?

מלכו. דו האָסט'אָך ערשט פון מיר גערעדט.

שבתי. שלמה מלכו!

מלכו. און שבתי צבי.

שבתי. דו — איך!

מלכו. איך — דו!

שבתי. טאַקע — אמת!!

מלכו. און מיר ביידע די נשמה פון דעם מנחם, וואָס איז געבאָרן געוואָרן אין דעם טאָג, ווען דער בית המקדש איז חרוב געוואָרן.

שבתי. אויך איך בין געבאָרן געוואָרן אום תשעה באָב.

מלכו. אין דעם טאָג, ווען דער בית המקדש איז חרוב געוואָרן, איז געבאָרן געוואָרן משיח.

שבתי. דאָס זינגט און זינגט אין מיר.

מלכו. און אַ געזאַנג וועט עס ווערן פאַרן גאַנצן פאָלק.

שבתי. וועל איך ברענגען די גאולה?

מלכו. פרעג נישט.

שבתי. פאַרוואָס האָסטו זי נישט געבראַכט?

מלכו. דאַרפסטו פרעגן?

שבתי. איך דאַרף נישט פרעגן... איך ווייס עס... די ניצוצות האָבן נאָך נישט געקאָנט באַפרייט ווערן פון די קליפּות... דיין נשמה איז באַפלעקט געוועזן דורך דער זינד פון דעם צלם אויף דיר... זי האָט געמוזט מגולגל ווערן אין מיר... (די געשטאַלט פאַרשווינדט. שבתי צבי שטייט אַן אויסגעצויגענער, געהעכערטער, שטראַלנדיקער, ווי די געשטאַלט וואָלט אַריין אין אים. ער קוקט זיך אַרום, ווי ער וואָלט געזוכט שלמה מלכון. אַ שמייכל פון גרויסער גליקזעליקייט לייכט אויף אויף זיינע ליפּן. ער שפּרייט פאַנאַנדער די הענט און רופט התלהבותדיק אויס.) דאַרף איך נאָך צווייפלען? מאָג איך גאָר צווייפלען? (עס קומט אַריין משה פינייראַ, משה קאַלמאַרי, יצחק סילווייראַ, יעקב ישראל דוכן, שלום קאַרמאָנאַ און נאָך תלמידים, בלייבן שטיין ווי געבלענדט, רירן זיך נישט פון אָרט.

באַלד הויבן זיי אויף די הענט ווי אין תפילה, די מיילער עפענען זיך, די ליפּן באַוועגן זיך, אָבער ברענגען נישט אַרויס קיין טאָן. ווען שבתי קוקט זיי ענדלעך אָן, ציטערן זיי אויף.)

פ י נ י י ר א (מיט שרעק און ציטער). רבי, מיר זיינען פאַרבייגעגאַנגען און דאָס שוואַכע ליכט אין דיין פענסטער האָט אונז געזאָגט, אַז דאָ ברענט דאָס גרויסע ליכט פון דיין תורה, האָבן מיר זיך דערוועגט און זיינען אַריין.

ש ב ת י (מיט אַ קול פון עלית נשמה). אין דער שעה, ווען כנסת ישראל איז פאַרטריבן געוואָרן פון איר אָרט, זיינען די פיר אותיות פון דעם הייליקן גאָטס נאָמען כביכול צושיידט און צוּוואָרפן געוואָרן. אָפּגעטראָטן איז דער יוד פון דעם היי, און דער היי איז אָפּגעריסן געוואָרן פון דעם וואָו. ווען משיח וועט קומען אויסצולייזן די כנסת ישראל, אויפצוהויבן זי פון דער ערד און פון דעם שטויב, אין וועלכן זי וואַלגערט זיך, און ברענגען זי צוריק צו איר אַלטער שיינקייט, וועלן די אותיות פון דעם הייליקן נאָמען ווידער זיך באַהעפטן. דער יוד וועט געפינען דעם היי, און דער היי וועט זיך צוריק פאַראייניקן מיטן וואָוו. איך פאַראייניק דאָ פאַר אייך די פיר אותיות פון דעם הייליקן כביכול. איך זאָג אים פאַר אייך קלאָר און דייטלעך אַרויס: יעהאָוואַ! — א י ך ב י ן מ ש י ח! (די תלמידים וואַרפן זיך פאַר אים אויף דער ערד.) איר זייט די אויסגעווילטע, פון די ערשטע דאָס פון מיר צו הערן. מיין התגלות פאַרן גאַנצן פאָלק וועט לענגער נאָך געווערן, אָבער די צייט איז נישט ווייט מער. די שרעקלעכע יסורים פון אונזער פאָלק זיינען משיח־ווייטיקן. עס קומט די גאולה, און איך בין דער גואל. יעדער טאָג מיינער ברענגט נענטער דעם קץ. אָן ווי, אָן וואָס, איך דאַרף נישט טאָן, עס טוט זיך שוין. (קלאַפּן אין טיר, שבתי זאָגט שטיל אַרויס.) עס קומט דער ערשטער שריט. (זאָגט הויך.) די טיר איז אָפן, קומט אַריין, ווער עס דאַרף! (עס קומען אַריין רבי יעקב חגית, רב אין ירושלים, און דר. יעקב צמח.)

צ מ ח. מיר האָבן געגלויבט, דו שלאָפסט שוין, האָבן מיר אין טיר געקלאַפּט.

ש ב ת י. האָט איר דעם שיין אין מיין פענסטער נישט געזען?

ח ג י ת. אין אונזער שנעלן גאַנג האָבן מיר דיין פענסטער נישט באַמערקט. וועסט מוזן אינדערפרי די שטאָט פאַרלאָזן אין אַ זייער וויכטיקער שליחות.

ש ב ת י. אין אַ שליחות פון הילף.

ח ג י ת. ווייסטו שוין וואָס?

ש ב ת י. איך שטוים מיך.

ח ג י ת. אונזער פּאַשאַ, ימח שמו, האָט היינט אַרויפגעלייגט אויף אונזער קהילה אַן אָפּצאָל פון פיר טויזנט דינאַרן. ווען מען אים דעם אָפּצאָל נישט צושטעלן, וועלן אַ סך פון אונז באַצאָלן מיטן לעבן. אָבער מיר האָבן נישט אפילו דעם קלענסטן טייל פון דעם אַרויפגעלייגטן אָפּצאָל, און די קהילה האָט באַשלאָסן, צו ווענדן זיך צום סאַראַף באַשי פון מצרים, צום גרויסן גביר און צדיק רפאל יוסף בעלעבי אין קאַאירא. נאָך אַ לאַנגן איבערלייגן איז מען געקומען דערצו, אַז דו ביזט דער פּאַסיקסטער שליח. נעמסטו אָן די שליחות?

ש ב ת י. איך נעם זי אָן.

צ מ ח. גוט!

ח ג י ת. וועסטו אינדערפרי אין וועג זיך לאָזן.

ש ב ת י. אינדערפרי.

ח ג י ת. האָבן מיר, רבי צמח, אונזער שליחות שנעל און גוט דורכגעפירט. (צו שבתין.) השם יתברך וועט געבן און אויך דו וועסט דיין שליחות שנעל און גוט דורכפירן. לך לשלום, השם יצליח דרכך. קומט, רב צמח!

צ מ ח. פאָר געזונט און קום געזונט מיט פולע קעשענעס, גענוג פאַר דעם רשע און אויך פאַר אונזערע אָרימעלייט. (ביידע גייען אַוועק.)

ש ב ת י. דער וועג צו פולער התגלות הויבט זיך אָן.

ד ר י ט ע ס צ ע נ ע

אין אַ הכנסת אורחים אין אַמסטערדאַם. אַ גרויס צימער. לאַנגע בענק אַרום די ווענט. אין דער הינטערוואַנט אַ טיר, נישט ווייט פון דער טיר אַ האָלענדישער אויוון. — דאָס צימער איז

אָנגעפילט מיט יידישע וואָגלער פון אַלערליי לענדער. מאַראַנען פון שפאַניע און פּאָרטוגאַל, אַנטרונענע פון אוקראַינע, פוילן, ליטע, אַנטלאָפענע פון דייטשלאַנד און עסטרייך, פון דער שפאַנישער אַפריקע און איטאַליע. מידע, צובראָכענע מענטשן, וועלכע זיצן אָדער ליגן אויף די לאַנגע בענק, יעדער ביי זיין פעקל און מיט זיין „פעקליי". אויף אַ באַנק ביים אויוון ליגט אויף איר פעקל שרה.

אליה (אַ פוילישער ייד, גייט אַרום פון איין אורח צום אַנדערן). פון וואַנען? (אויף די לעצטע דריי מאָל ענטפערן אים די דריי פאַרשיידענע געפרעגטע: פון האמבורג. — פון ווין. — פון רוים. איצטער ווענדעט ער זיך צו אַלעמען אין צימער). פון צען פאַרשיידענע לענדער זיינען מיר דאָ!

דער האמבורגער. פון וויפל לענדער פעלן נאָך?

דער ווינער. די וועלן נאָך אויך אונטערקומען.

אליה. ווילט איר, יידן, אַ גוטן צייטפאַרטרייב?

אַ ליטוואַק. זאָלן מיר זיך אָוועקזעצן זאָגן תהילים פסוק ווייטער פסוק.

אליה. דאָס איז טאַקע אַ גוטער צייטפאַרטרייב, אָבער איך האָב איצטער אַן אַנדערן פאַר אייך.

דער רוימישער. דו רעד מיר נישט פון צייטפאַרטרייב. עס שווינדלט מיר פון דעם וואָרט. איך האָב ערשט איבערגעלעבט אַ גרויזעליקן צייטפאַרטרייב פון אַ פריילעך־אויפגעלייגטן רוימישן המון. ער האָט געהאַט זיין שפּאַס, אָבער מיר, די רוימישע יידן, האָבן געהאַט די פאַרב פון בושה אין פּנים, אַ ווייטיק אין האַרצן, און טרערן פון מאַכטלאָזיקייט אין די אויגן. אַזאַ צייטפאַרטרייב האָט דער רוימישער המון געמאַכט זיך מיט אונז יידן, אַז איך בין בעסער אַהער אַנטלאָפן.

אליה. גוט, גוט, דו האָסט ריכטיק אָנגעהויבן. איך וויל דאָך פאַרשלאָגן אַלס צייטפאַרטרייב, מיר זאָלן דאָ דערציילן, וואָס מיר האָבן אַלס יידן איבערגעלעבט אין די לענדער, פון וועלכע מיר קומען. איך האָב צען לענדער אָנגעציילט. עס וועט זיין דאָ וואָס צו הערן, און וועט זיין אויך גוט צו וויסן. ווילט איר, רבותי? קיינער זאָגט נישט ניין. זאָל אָנהויבן דער עלטסטער דאָ ביי אונז. ער וועט אויך האָבן מער צו דערציילן. (ווענדט זיך צו אַ זייער אַלטן מילכווייסן מאַן.) איר קומט דאָך פון שפאַניע?

דער שפאַניער. וואָס ווילסטו וואונדן אויפרירן? וואָס וועקסטו אין אונז, וואָס מיר וואָלטן געוואָלט פאַרגעסן? איך בין אַכציק יאָר אַלט — אַ לאַנגע, לאַנגע קייט פון שרעקן און יסורים. איך בין אין דעם שרעק געבאָרן געוואָרן, און איידער איך האָב נאָך געקאָנט זאָגן טאַטע־מאַמע, האָבן מיינע אויגן יסורים שוין געזען. ווייסט איר, וואָס הייסט אַ לאַנג לעבן גיין אונטער אַ מאַסקע און מורא האָבן פאַר דעם אייגענעם שאָטן? (אַ שווערער קרעכץ רייסט זיך אַרויס פון די מאַראַנען אַרום אים.) דאָס איז דער ענטפער! הם!... און ערשט די אינקוויזיציע! (מאַראַנען־פרויען צוואוויינען זיך.) ניין, דאָס דערצייל איך בעסער נישט!...

אליה. מיר וועלן עס לאָזן אויף שפּעטער. דאָס וועט זיין אונזער קאָמפּאָט. אינקוויזיציע־פייניקונגען — אַ קלייניקייט! מיר ווילן וויסן זייער טעם כאָטש פון הערן־זאָגן. (ווענדט זיך צו אַן אַנדער זקן.) דו ביזט פון פּאָרטוגאַל?

דער פּאָרטוגעזער. האָסט געהערט דעם שפאַניער — ער האָט גערעדט פאַר ביידע לענדער. פּאָרטוגאַל מאַכט נאָך אין אַלץ איר שכנה שפאַניע, שטייט פון איר נישט אָפּ. און מיר אין פּאָרטוגאַל האָבן עס אַ האָר נישט בעסער, אפשר נאָך אַביסל ערגער, ווייל די פּאָרטוגעזישע נאָכמאַכער ווילן איבעריאָגן זייערע שפאַנישע וועגווייזער אין רשעות.

אליה (צום דריטן זקן). אַנטשולדיק, פראַנקפורטער, איך האָב דיך פאַרזען. דו זעסט מיר אויס צו זיין דער עלטסטער.

דער פראַנקפורטער. דו מאַכסט אַ טעות. איך וועל אַכציק יאָר נישט ווערן. אַכט יאָר וועל איך געוויס שוין נישט דערציען.

אליה. וואָס האָט דיך אַזוי געעלטערט?

דער פראַנקפורטער. איך קום פון דייטשלאַנד—דאָס דאַרף דיר אַלץ דערקלערן, און נאָך מער, ווען איך זאָג דיר, איך קום פון פראַנקפורט. מיר קאָנען אָפּהיטן אונזער אמונה אָפן,

דאַרפן קיין מאַסקע אויף זיך נישט טראָגן. אָבער מיר לעבן ווי אין אַ געפענגעניש, ווי געמיינע פאַרברעכער האַרט באַשטראָפטע. איינגעשפּאַרט אין ענגע געסלעך, לעבן מיר אָן ליכט, אָן לופט. טאָרן נישט אַרויס, אַריין, דאַרפן נאָר ווי מייז שטיל אין די לעכער ליגן. פון וואַנען זאָלן מיר אונזער עסנוואַרג קריגן? די עסנוואַרג מוזן מיר דאָך פון די פויערים אויפן מאַרק איינקויפן. אָבער מיר טאָרן זיך נישט אין מאַרק באַווייזן, ביז אַלע קריסטן האָבן שוין זייערס איינגעקויפט. אונז בלייבט נאָר, וואָס די קריסטן האָבן נישט געוואָלט. אַ שאַנד איז עס און אַ שאָדן, אַ האַרצווייטיק צום צופּלאַצן! — דאָך אַלט און גרוי בין איך שוין לאַנגע יאָרן. איר דאַרפט אויך וויסן, מיר האָבן אין פראַנקפורט געהאַט אונזער אייגענעם המן — דייטשלאַנד איז מיט המנס רייך. גלייכצייטיק האָט אויך ווערמייזע איינעם געהאַט. דאָס קאָן דער ווערמייזער אייך דערציילן. אָבער אונזערער אין פראַנקפורט האָט ליב געהאַט אויסצוגעבן זיך אַלס המן — ד ע ר נ יי ע ר ה מ ן האָט ער זיך אַליין גערופן, און האָט צום סוף אויך געהאַט המנס מפּלה. איין טאָג — דאָס איז געווען — אָאָאָ — מיט איבער פערציק יאָר צוריק. איך בין ערשט אָנהויב צוואַנציקער געווען — און אין אלול איז עס געווען, געדענק עס נאָך ווי היינט, דריי טעג פאַר ראש השנה, איז ער מיט זיינע רשעים־מחנות דעם יידנפערטל באַפאַלן. מיר האָבן זיך שוין אויף דעם איבערפאַל געריכט און די טויערן געהאַט פאַרשלאָסן און באַוואַכט. מיר האָבן יענעם טאָג צוגעבראַכט אין תענית און מיט תפילות, אָבער די יונגע יידן האָבן זיך אויך באַוואָפנט, אַנטשלאָסן נישט צו לאָזן זיך אויסקוילענען ווי שאָף. און ווען זיי זיינען אונז באַפאַלן, האָבן מיר זיך גוט געשלאָגן, אַ סך פון זיי אַוועקגעלייגט טויט. זיי זיינען אָבער געווען אין גרויסער איבערצאָל. מיר האָבן זיי נישט געקאָנט פאַרטרייבן. זיי זיינען אַריינגעדרונגען אין אונזערע גאַסן און אַ גאַנצע נאַכט גערויבט, געשאָכטן און געפייניקט. די ניצול־געוואָרענע האָבן זיך צונויפגעקליבן אויפן בית עולם, אין תכריכים אָנגעטאָן און אויפן טויט געוואַרט. אַ טאָג און מער אַזוי אָפּגעלעגן, ביז מען האָט אונז אָנגעזאָגט: מיר וועלן נישט אויסגעקוילעט ווערן, נאָר מיר מוזן די שטאָט פאַרלאָזן, ווי

מיר שטייען און גייען. אין יענער נאַכט בין איך עס אַזוי גרוי געוואָרן.

א ל י ה. (אַרומקוקנדיק זיך). ווער נאָך איז דאָ זייער אַלט אין יאָרן?

ש ר ה (אַרויסקומענדיק פון לעבן אויוון). פאַרוואָס זאָלן אַלטע נאָר דערציילן? איך בין יונג אין יאָרן און קאָן ווי צוויי אַלטע אייך דערציילן. איך קאָן, ווי ער פון פראַנקפורט, פון אַ בלוטיקער שחיטה דערציילן, פון וועלכער איך אַליין, אַ זעקס־יעריק קינד, בין ניצול געוואָרן, און ווי דער שפּאַניער קאָן איך חשבון אָפּגעבן פון יאָרן אונטער אַ קריסטן־מאַסקע אין אַ פרויען־מאָנאַסטיר. ווער אָבער פון אייך קאָן פון אַ וואונדער־רעטונג דערציילן? און ווער פון אייך ברענגט די בשורה פון דער גאולה? (באַוועגונג. מען הויבט אָן אויפצושטיין פון די ערטער, קומט צו נענטער.)

א ל י ה. פון וואַנען קומסטו?

ש ר ה. איך קום פון פּוילן.

א ל י ה. פון וועלכער שטאָט? פון וועלכן שטעטל?

ש ר ה. אין שטעטל פון מיין רעטונג בין איך נאָר אַ טאָג געווען און קען זי נישט. דאָס שטעטל פון מיין קינדהייט, דאָס שטעטל פון דער שחיטה, אין וועלכער מיינע עלטערן זיינען פאַר מיינע אויגן אומגעקומען אויף קידוש השם, זי געדענק איך נישט.

א ל י ה. איך קום אויך פון פּוילן. האָב זיך שוין געוואָלט נאָכפרעגן.

ש ר ה (קוקט זיך אין אים איין). דו דערמאָנסט מיר אימיצן... אַ בילד גייט אויף אין מיין זכרון... וואַרט... הייסטו אליה?

א ל י ה. אַזוי הייס איך.

ש ר ה. האָסט געהאַט אַ קליינע שוועסטער שרה?

א ל י ה. איך האָב.

ש ר ה. ברודער!! (פאַלט אים אויפן האַלז.) ברודער אליה!

ג ע פ ל י ס ט ע ר. אַ וואונדער! — אַזאַ נס! — געהערט אַ מעשה! — גאָטס האַנט אומעטום!

ש ר ה (אויסגלייכנדיק זיך, זעעריש). איך האָב מיין ברודער געפונען אומגעריכטערהייט — גאָט האָט מיך אהער געפירט. פאַר־

שוואונדן איז מיין לעצטער צווייפל: גאָט וועט מיך ווייטער פירן, ביז איך וועל אים געפינען!

אליה. וועמען? לעבט נאָך... לעבט נאָך אפשר...

שרה. איך וועל מיין חתן געפינען!

אליה. האָסט א חתן? ווער איז ער?

שרה. דער, נאָך וועמען איר אַלע בענקט; דער, וועמען איר אַלע דערוואַרט!

אויפגעשריי. ווער איז ער? ווער?

שרה. משיח! דער מלך המשיח!

פערטע סצענע

אַ גרויס צימער אין אַ הויז אין עזה. אין דער הינטערוואַנט אַ טיר, וואָס פירט אין שבתי צבים צימער. לינקס אַ טיר נאָך דרויסן. אויף טעפיכער זיצן מיט ספרים אין די הענט משה קאַל־מאַרי, יצחק סילווייראַ, יעקב ישראל דוכן, שלום קאַרמאָנאַ און אַנדערע.

קארמאָנא. די גרויסע התגלות איז נאָך נישט געקומען, אָבער דאָס פאָלק וויים שוין. איז דאָס נישט מעשה נס?

קאלמארי. א גאַנצע נאַכט האָט עולם צוגעבראַכט אונטער די פענסטער, אפשר וועלן זיי זען וואָס ער טוט.

סילווייראַ. היינט אין עזה, ווי אייערנעכטן אין חברון.

קאלמארי. איך וועל זאָגן דעם אמת: אויך איך וואָלט גע־וואָלט וויסן, וואָס ער טוט, ווען ער איז אַליין.

דוכן. פאַרוואָס רעדסטו פון אַליין זיין? ווייל דו זעסט נישט?

קאלמארי. איך מיין צו זאָגן, ווען ער איז נישט מיט אונז.

דוכן. ווי הייסט, ער איז נישט מיט אונז? ווייל דו זעסט נישט? קודשא בריך הוא איז שטענדיק מיט אונז, זעסטו אים? די ספירות, וועלכע באַווירקן אונז, זעסטו זיי? אָבער ווייל ער איז אונז נתגלה געוואָרן, זע איך אים... זע איך אים שטענדיק... האָב איך אים שטענדיק פאַר מיינע אויגן, צי האַלט איך זיי אָפן אָדער צוגעמאַכט.

די אנדערע (צושאָקלען זיך אין פרומער דביקות). מיר זעען אים!

שבתי (באַווייזט זיך אין דער טיר הינטן, קוקט אָן אַביסל פאַרחידושט די פאַרדביקהטע. זיי רייסן אויף די אויגן און פאַר־לאַנגזאַמען זייער שאָקל, ווי זיי וואָלטן נישט געוואוסט, צי זעען זיי אים ווירקלעך. שבתי טרעט אַריין אין צימער). וועמען האָט איר דאָ געזען? (די תלמידים שטייען אויף.)

אלע. דיך, אונזער קעניג!

שבתי. געזען מיך, איידער איך האָב זיך באַוויזן?

דוכן. מיר זעען דיך, אפילו ווען דו ביזט מיט אונז נישטאָ.

שבתי. הם! — האָט איר געזען, ווי איך האָב זיך דאָרטן געיאָגט נאָך א פליי?

אלע (התפעלותדיק). הפלא ופלא!

שבתי. נאָך א לייבהאַפטיקער פליי...

קארמאָנא. ווער קאָן זי זיין?

שבתי. א שווארצע פליי, וועלכע האָט געמאַכט גרויסע שפרינג, און אָט זע איך זי און אָט איז זי נישטאָ...

קאלמארי. דער שטן, ימח שמו!

שבתי (אויפגעשרעקט). וואָס רעדסטו? (קוקט אָן די מזוזה אויף דער טיר.) דער שטן וואָלט צו מיר נישט געקאָנט אריין אפילו אין דער געשטאַלט פון א פליי. אין מיין מחיצה קאָן ער נישט אריינ־קומען. דאָס איז געוועזן א פשוטע פליי, וועלכע איך האָב ענדלעך געכאַפּט און צודריקט.

אלע (פריידיק). געלויבט איז השם יתברך! געלויבט איז השם יתברך!

שבתי. איך זאָג דאָך אייך...

אלע (אין פריילעכן זינגזאַנג). ער האָט זי צודריקט! ער האָט זי צודריקט! די סטרא אחרא, ימח שמה, די שווארצע פליי!...

שבתי. איר זעט, וואָס איך זע נישט... אפשר...

דוכן. הייליקער קעניג, זאָג אונז, דערקלער אונז!

שבתי. איך וויל אַליין פאַרשטיין. איך בין משיח און א טייל

פון גאָט, דער אָדם קדמון, איז פאַרוואָס האָב איך דערפילט דעם ביס פון אַ פליי און נאָכגעיאָגט זיך נאָך איר און צודריקט זי?

ד ו כ ן. זאָג אונז, ווער איז זי געוועזן?

ש ב ת י. ביז איצטער איז זי פאַר מיר געוועזן אַ פשוטע פליי, איצטער... ווייל איר גלויבט... האָט איר דאָ קיין פליי נישט געהאַט? מיר דוכט, דאָס הויז דאָ איז רייך מיט זיי... ווער זיינען די פליי, וואָס זיינען אייך דאָ באַפאַלן? אויך איך ווער געביסן, אַזוי ווי איר... (די תלמידים קוקן אים אָן קשהדיק, קוקן זיך איבער, פאַר־חידושט פון דער טיפקייט פון זיינע ווערטער, פון די גרויסע סודות, וואָס ליגן אין זיי.)

ד ו כ ן (וועלכער האָט זיך נישט איבערגעקוקט מיט די אַנדע־רע, רופט אויס). הייליקער קעניג, דו צווייפלסט דאָך נישט אין זיך?!

ש ב ת י. קלוגער תלמיד מיינער, איך זוך פעסטערן גרונט אונטער די פיס...

פ י נ י י ר א (איילט אַריין פון דרויסנטיר). הייליקער קעניג, איך קום צו דיר מיט אַ גרויסער בשורה!

ש ב ת י. האָסטו אויך אַ שוואַרצע פליי געכאַפּט?

ת ל מ י ד י ם (קוקן זיך איבער פילדייטיק).

פ י נ י י ר אָ (קוקט אָן שבתין נישט פאַרשטייענדיק).

ש ב ת י. דערצייל, וואָס איז דיין גרויסע בשורה.

פ י נ י י ר אָ. מיין שוואָגער שרייבט מיר פון ליוואָרנאָ, אַז ביי זיי אין שטאָט האָט אַ מיידל זיך באַוויזן, וואָס זאָגט, אַז משיח בן דוד איז שוין געקומען, און זי איז די כלה פון משיח. (באַווע־גונג צווישן די תלמידים.)

ש ב ת י. איך בין געזעסן שפּעט אין דער נאַכט און האָב גע־לערנט, און פּלוצלונג האָב איך דערהערט אַ געזאַנג, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה! מיט דעם האָב איך איינגעדרעמלט און אין דעם געזאַנג אַרויסגעהערט, אַז מיין כלה קומט פון דער מדינה פּוילן.

פ י נ י י ר אָ (שרייט אַרויס). די מיידל אין ליוואָרנאָ קומט פון פּוילן! (איבערראַשונג צווישן די תלמידים פאַרשטאַרקט זיך.)

ש ב ת י (רעדט לאַנגזאַם אַרויס). דאָס איז — פעסטערער גרונט.

פ י נ י י ר אָ. ער שרייבט מיר אָבער, אַז אין ליוואָרנאָ רעדט מען אויף איר אונטער. זי פאַרקערט מיט מענער.

ש ב ת י. ווי הושע הנביא. „גיי, ליב אַ פרוי, וואָס האָט געליבטע און הורט...” שרייבט דיר מער דיין שוואָגער? קום, דערצייל מיר. איך גיי זיך טובלען. אַ פליי האָט מיך געביסן און איך האָב זי צודריקט. (גייט אַרויס, פינייראָ נאָך אים.)

ת ל מ י ד י ם (אין גרויסער אויפרעגונג). נסים איבער נסים! — עס האָט זיך שוין אָנגעהויבן! — דער וועג צו דער התגלות!

ק אַ ל מ אַ ר י. אָבער מיט דער פליי! מיט דער פליי! רזי דרזין!

ק אַ ר מ אָ נ אַ. וואָס דאָרטן האָט זיך געמוזט צוטאָן!

ס י ל וו י י ר אָ. עס גייט מיר דורך אַ קעלט איבערן גאַנצן לייב. (צו דוכנען.) ווי איז דיר איינגעפאַלן צו פרעגן, צי ער צווייפלט אין זיך?

ד ו כ ן. האָסט'אָך געהערט דעם ענטפער, וואָס ער האָט מיר געגעבן. ער זוכט פעסטערן גרונט, איז אָנגעקומען פינייראָ, און איר קאָנט זיך ריכטן אויף מער וואונדער און מער צייכן.

נ ת ן (אַ זייער יונגער מענטש, אָנהויב די צוואַנציקער, קומט אַריין פון דרויסן־טיר גאַנץ אויפגערעגט). איר קאָנט זיך ריכטן אויף מער וואונדער און מער צייכן!

ד ו כ ן. ווער ביזטו? ווי קומסטו צו הערן מיינע לעצטע ווערטער?

נ ת ן. דאָס זיינען דיינע לעצטע? ניין, דאָס זיינען מיינע ערשטע.

ד ו כ ן. איך האָב זיי ערשט אַרויסגערעדט.

נ ת ן. און האָסט געענדיקט. איך הויב ערשט אָן.

ד ו כ ן. ווער ביזטו דען?

נ ת ן. האָסט שוין איינמאָל געפרעגט. דו ביזט נישט דער, וועמען איך דאַרף ענטפערן. וואו איז אונזער הייליקער קעניג?

ד ו כ ן. וואָס שרייסטו עס אַרוים!

נתן. דערפאַר בין איך דאָ אום דאָס אַרויסצושרייען.

דוכן. באַנעמסט זיך ווי אַ — אַ...

נתן. פאַרענדיק נישט, דו זאָלסט זיך נישט פאַרזינדיקן. איר ענטפערט מיר בעסער, וואו איז אונזער קעניג?

סילווירא. יונגער מענטש, דו רעדסט שוין צופיל.

נתן. איך בין געשיקט צו רעשן און אויסצורעשן. ווי דעם וועמען דאָס וועט זיין צופיל! איך פרעג צום דריטן מאָל, וואו איז אונזער מלך המשיח? ענטפערט מיר נישט! איך הער אים קומען. אַזוי גייט אַ מלך! אַזוי גייט דער מלך המשיח! איך האָב אים נאָך נישט געזען, און קען אים שוין... (שבתי קומט אַריין. נתן באַגעגנט אים מיט באַגייסטערטן אויסגעשריי.) מלך המשיח! ער און נישט קיין אַנדערער!

שבתי (צוערשט דערשטוינט, נעמט אָן קעניגלעכע האַלטונג). ווער ביזטו?

נתן. איך הייס נתן בנימין לעווי, בין איינוואוינער פון עזה, אַן אייניקל פון שמואל ליסבאָנאַ. גאָט האָט מיך אויפגעהויבן פון מיסט צו זיצן מיט נדיבים. איך בין געוועזן זייער אָרים און איצטער בין איך אייניקל פון אַ גרויסן עושר, אָבער איך בין היינט נאָך מער געוואָרן!

שבתי. איך זע, דו האָסט צו מיר אַ שליחות.

נתן. ווער דען זאָל זען, אויב נישט דו? אָ, גאולה־ברענגער, אויסלייזער, משיח, דו הער נאָר, וואָס עס האָט מיט דיין קנעכט געטראָפן. איך פאַרברענג מיינע טעג אין לערנען, מיינע נעכט איבער הייליקע ספרים. איך בין דעם תלמוד־ים אין גאַנצן דורכגעשוואומען, און דורכגעגראָבן ווייט און ברייט די טיפקייטן פון דער הייליקער קבלה. איך בין רייך, אָבער מיר איז גענוג אַ שטיקל טרוקן ברויט פון איין ערב שבת ביז צום צווייטן, מיט אים פאַרפאַסט איך זיך און פאַסט זיך אָפּ. איך האָב געוואוסט, איך גרייט זיך צו צו עפּעס, האָב נישט געוואוסט, ווי גרויס און הייליק דאָס וועט זיין.

שבתי. איך הויב שוין אָן צו וויסן.

נתן. דו ווייסט, דו ווייסט, נאָר הער מיך אויס! היינט

גאַנץ פאַרטאָג, נאָך אַ דורכגעוואַכטער נאַכט, די צייט פון שחרית־קריאַת־שמע איז נאָך נישט געוועזן געקומען, האָט זיך באַוויזן פאַר מיר אַ זייער אַלטער מאַן און מיר איבערגעגעבן — (שטעקט אַריין זיין האַנט אין בוזים.) מיר איבערגעגעבן די דאָזיקע אַלטע שריפט. (וויקלט פאַרנאַנדער אַן אַלטע שריפט, וועלכע ער האָט אַרויסגענומען פון בוזים.) זעסט, דאָס פּאַפּיר איז זייער אַלט, און עלטער נאָך זיינען די אותיות, מיט וועלכע דאָס איז באַשריבן. פינף הונדערט יאָר איז עס אַלט. אַזוי האָט ער מיר געזאָגט. אָבער הער, וואָס אין אים איז אָנגעשריבן. דו זעסט די אַלטקייט. דאָ קאָן קיין שווינדל נישט זיין. דאָס פּאַפּיר, קוים וואָס עס האַלט זיך נאָך צוזאַמען. און אַזאַ פּאַפּיר איז איצטער נישט צו זען, און די אותיות, זע, עס שרייבט שוין לאַנג קיינער נישט אַזוי. און וואָלט איך געוואָגט צו קומען דיך באַשווינדלען? און זע איך ווי אַ שווינדלער אויס? (טרערן באַווייזן זיך אין זיינע אויגן.)

שבתי. לייען, נתן, לייען מיר די שריפט. איך צווייפל נישט אין דיר!

נתן (עקסטאַזיש). אָ, מלך איבער מלכים, הער די וואונדערלעכע שריפט! (לייענט מיט אָנשטייגנדיקן עקסטאַז.) „און איך, אברהם, נאָכדעם ווי איך בין געוועזן פאַרשלאָסן פערציק יאָר און האָב זיך געוואונדערט איבער דעם גרויסן קראָקאָדיל, וואָס פאַרנעמט דעם טייך פון מצרים, און געטראַכט, ווען וועט קומען דער וואונדערלעכער קץ, האָב איך פּלוצלונג דערהערט דעם קול פון מיין פריינט: „און עס וועט געבאָרן ווערן אַ זון ביי מרדכי צבי, און ער וועט אים אַ נאָמען געבן שבתי צבי, און ער וועט מנצח זיין דעם גרויסן קראָקאָדיל און אוועקנעמען די קראַפט פון דער בייזער שלאַנג. ער וועט קעמפן מיט דער קראַפט פון מענטשלעכע הענט, ביז דער טייך וועט נישט אויפשטייגן. זיין מלוכה וועט זיין אייביק, און עס איז נישטאָ קיין אַנדער אויסלייזער פון ישראל. שטעל זיך אויף אויף דיינע פיס און הער וועגן דער קראַפט פון דעם דאָזיקן מענטשן, און ער וועט אַ סך זיך מיען אום גאָט צו דערקענען, און אויף אים האָט עס דער נביא

חבקוק געזאָגט: צדיק באמונתו יחיה...״ (חזרט איבער התלהבות־דיק.) צדיק באמונתו יחיה — די ראשי תיבות צבי!

שבתי (מאַכט צו די אויגן ווי פון אַ קאָפּשווינדל).

נתן. וואָס זאָגסטו דערצו, הייליקער קעניג!

שבתי (מיט צוגעמאַכטע אויגן). דער גרונט ווערט פעסטער און פעסטער. (עפנט די אויגן אויף נתנען.) און דער אַלטער, וואָס האָט דיר געבראַכט די שריפט איז געווען — ווער?

נתן. איך האָב אים געפרעגט: „אָ, הייליקער אַלטער, ווער ביזטו?״ און ער האָט ביי מיר צוריקגעפרעגט: „ווער קומט אָנצו־זאָגן משיחס אָנקום?״

תלמידים. אליהו הנביא!!

נתן (פאַטעטיש, מיט דער קראַפט פון אַ שופר־שטים). און ער האָט געזאָגט: „איצטער ווערסטו — איך!״ (אַן עקסטאַז־אויפּאָטעמען. שבתי הויבט אויף די הענט אין באַגייסטערונג. די אַנדערע טוען אים נאָך.)

פינפטע סצענע

ליוואָרנאָ. אַ סאַלאָן פון אַ קורטיזאַנע. אין דער הינטערוואַנט אַ טיר איבערגעהאַנגען מיט שווערע גאַרדינען, רעכטס אַ טיר נאָך דרויסן. אין דער לינקער וואַנט צוויי פענסטער. אין מיטן צימער אַ טיש, אויף וועלכן עס שטייען געטרענק און צובייס און אַ סך לייכטער מיט ליכט. פון באַלקן הענגט אַראָפּ אַ גרויסער הענגלייכטער מיט ליכט. שלמה ניעטאָ, ישראל פינטאָ, יוסף ראָזאַ־נעס און עמנואל פאַנאָ, פיר רייך־געקליידעטע יונגע מענער, לאָזן זיך וואוילגיין.

ניעטאָ. זי לאָזט אויף זיך וואַרטן, די כלה פון משיח.

פינטאָ. אויב זי איז דאָרטן אַליין.

ראָזאַנעס. פיליכט איז זי דאָרט איינגעשלאָסן מיט משיחן.

פינטאָ. מיט אַן אויסגעווײלטן גאַנץ באַשטימט.

פאַנאָ. בין אַ בעלן אים צו זען.

פינטאָ. וואָס איז דען? איז ער אַזאַ זעלטענער פויגל?

פאַנאָ. ביזטו איר אויסגעווײלטער שוין געוועזן?

פינטאָ. איך בין דאָ צום ערשטן מאָל, פון ניעטאָן אהער געבראַכט.

פאַנאָ (צו ניעטאָן). ביזטו שוין איר אויסגעווײלטער גע־וועזן? האָסטו איר לייב שוין אויסגעתענוגט?

ניעטאָ. ניין, צום באַדויערן, איך ווייס נאָך נישט דעם תענוג.

פאַנאָ (צו ראָזאַנעסן). און דו נאָך אויך נישט?

ראָזאַנעס. און דו?

פאַנאָ. ניין, איך האָב מיין ריזנהונגער נאָך נישט געשטילט.

פינטאָ. זיינען מיר אַלע ערשט קאַנדידאַטן אויף איר בעט.

פאַנאָ. וואָלט געוואָלט זען דעם, ווער איז אין אים געלעגן.

פינטאָ. דו מיינסט...

פאַנאָ. די באַרימטע זונה איז גאָר קיין זונה נישט. (גע־לעכטער.)

פינטאָ. דאָס איז גוט געזאָגט!

פאַנאָ (צו ניעטאָן). צום וויפלטן מאָל ביזטו שוין דאָ ביי איר?

ניעטאָ. צום דריטן מאָל.

פאַנאָ. און דו, ראָזאַנעס?

ראָזאַנעס. צום צווייטן מאָל ערשט.

פאַנאָ. און איך בין שוין היינט דאָ צום צענטן!

פינטאָ. העי, ניעטאָ, וואָס האָסטו מיך געבראַכט אהער — אַ פעסטונג איינצונעמען?!

ניעטאָ. זי ווערט מיר זייער אינטערעסאַנט. עס איז אַ קונסט אַזאַ — ליבהאָבער צו צוציען און איינצוהאַלטן. איך האָב זיך עס נישט געכאַפּט, כאָטש איך האָב זיך שוין געוואונדערט. צוויי מאָל געוועזן און ביידע מאָל אוועק, אַפילו נישט באַרירט זי, מיט דעם כישוף פון אירע אויגן אין מיר, מיט געשטייגערטן פאַרלאַנג. איך גלויב, אויך איך וועל צום צענטן מאָל דאָ זיין.

פינטאָ. דו האָסט צו מיר פון איר גערעדט, ווי דו וואָלסט זי שוין אויסגעתענוגט, ווי פאַנאָ האָט זיך פריער אויסגעדריקט.

נ י ע ט אָ. איך האָב עס אויך! מיט מיינע אויגן. דו וועסט זי זען און פאַר תענוג צושמאָלצן ווערן.

פ י נ ט אָ. איך דאַנק דיר. איך בין אַ גרעסערער בעל תכלית.

ר אָ ז אַ נ ע ס. דאָס בין איך אויך. און טראַכט מיר איצטער: וואָס זיץ איך נאָך דאָ?

פ אַ נ אָ. פאַרוואָס, ווירקלעך, זיצסטו נאָך?

ר אָ ז אַ נ ע ס. הא! דו האָסט מיך מיט דיין פרעגן איצטער אויף אַ חשד אַרויפגעבראַכט.

פ אַ נ אָ. וואָס איז דער חשד?

ר אָ ז אַ נ ע ס. דו האָסט אָנגעצויגן, מיר זאָלן אַוועק און דו אַליין זאָלסט בלייבן. (צולאַכט זיך. ניעטאָ און פינטאָ לאַכן מיט. זיי האָבן אַנטדעקט דעם שווינדל.)

פ אַ נ אָ. לאַכט נישט. איר טייטשט אויס מיין פראַגע זייער פאַלש. אויב ער, דער בעל תכלית, גייט נישט אַוועק, איז עס ווייל ער קאָן נישט, ווייל ער איז שוין איר געפאַנגענער, און וועט צום צענטן מאָל דאָ זיין.

פ י נ ט אָ. האָט נישט איר שלאָפצימער אַן אַנדער טיר נאָך?

פ אַ נ אָ. ריכטיק. אָבער איך פאַרזיכער דיר, קיין אויסגעווייל־טער איז נאָך פון איר נישט אַרויס. איך האָב שוין אָפּגעהיט.

פ י נ ט אָ. איז וואָס לאָזט זי אויף זיך אַזוי לאַנג וואַרטן?

פ אַ נ אָ. דו זאָלסט מיינען, אַז זי איז דאָרטן מיט אַן אויס־געווײלטן.

ר אָ ז אַ נ ע ס. אָדער מיט משיחן.

פ אַ נ אָ. דערמאָן משיחן נישט. דו טוסט עס שוין צום צווייטן מאָל, נעבעך זיין נאָמען נישט אַזוי לייכטזיניק.

פ י נ ט אָ. האָט איר געהערט די נייעס פון קאַאיראָ? די קלאַנ־גען מערן זיך. משיח האָט זיך דאָרטן באַוויזן.

פ אַ נ אָ. יאָ, איך האָב געהערט. איך האָף, די קלאַנגען זיינען פאַלש. (די גאַרדינען איבער דער טיר עפענען זיך אַביסל פאַר־נאַנדער.)

ש ר ה (שטעקט אַרויס איר קאָפּ, מיט אַ פאַרפירערישן שמייכל אויף איר געזיכט. די פיר באַמערקן זי איינער נאָך דעם אַנדערן

און בלייבן שטיל, גאַנץ באַצויבערט. זי טרעט אַרויס, בלייבט שטיין אין די גאַרדינען, צונויפצינעדיק און צוהאַלטנדיק הינטער זיך ביידע זייטן). גוטן אָוונט, פריינט! — עמנואל פאַנאָ, מיין געטריי־עסטער! — שלמה ניעטאָ, מיין צווייטער בעסטער! — יוסף ראָ־זאַנעס, געדענק איך נישט ריכטיק דיין נאָמען? — און ווער איז דער נייער? איך מאַך קיין טעות נישט, איך זע דיך צום ערשטן מאָל.

פ י נ ט אָ (מיט פאַרבויגונג). ישראל פינטאָ. איך האָף, דו וועסט מיך אויך געדענקען.

ש ר ה. שוין איינגעקריצט אין מיר. (צו פאַנאָן.) איך האָב דיינע לעצטע ווערטער אויפגעכאַפּט, וועסט מיר דאָס אַנטשולדיקן. וועלכע קלאַנגען, האָפסטו, זיינען פאַלש?

פ אַ נ אָ. אָ, פאַרוואָס זאָל איך דיר פאַלשע קלאַנגען איבער־חזרן?

ש ר ה. אויך צו מיר האָבן קלאַנגען דערגרייכט, און איך האָף, זיי זיינען אמת. זיינען דאָס דיזעלביקע קלאַנגען?

פ אַ נ אָ. איך מאַך פון קלאַנגען זיך נישט אויס.

פ י נ ט אָ (שטיפעריש). קלינג־קלאַנג! קלינג־קלאַנג! וועלכע קלאַנגען האָבן צו דיר דערגרייכט, שענסטע צווישן טעכטער?

ש ר ה. פון קאַאיראָ קומען זיי. וועגן דעם אָנקום פון מיין חתן און אייער אויסלייזער. (איר האַלטונג ווערט מאַיעסטעטיש. די פיר קוקן זי אָן מיט ערנסטע געזיכטער. פינטאָ און ראָזאַנעס לאָזן לאַנגזאַם אַראָפּ אויפן טיש די שנאַפּס־גלעזער, וואָס זיי האַלטן.)

פ אַ נ אָ (ליידנשאַפטלעך). וואָס האָסטו זיך דאָרטן איינגערעדט און הערסט זיך צו צו פאַלשע קלאַנגען! דו שענק מיר דיין געהער, און שענק מיר אויך דיין הארץ. איך בין רייך און יונג און שיין, געהער צו די אָנגעזעענסטע פאַמיליעס אין ליוואָרנאָ, און פאַר זיי דאָ אין די אויגן, ווי פאַר באַשטעלטע עדות, באַט איך דיר אָן מיין האַנט און היים! אָ, שרה, ווער מיין ווייב!

נ י ע ט אָ. פאַנאָ האָט עס דער ערשטער אַרויסגעשריען, אָבער ביי דיר ליגט די ברירה. איך בין עלטער פון פאַנאָן נישט אויף

א סך, אָבער אַ סך רייכער פאַר אים, און אין יחוס און וואוילגעלערנטקייט שטיי איך נישט אָפּ פון אים.

שרה. איר האָט געהערט: איך האָב אַ חתן.

פאַנאַ. אָ, שרה! שרה, קום צו זיך!

שרה (מאַיעסטעטיש שטרענג). וואָס איז, דו גלויבסט נישט אין משיחן? גלויבסט נישט, ער וועט קומען?

פאַנאַ. איך גלויב, אַז ער וועט קומען. איך גלויב אָבער נישט, אַז דו ביזט זיין כלה. גלויב נישט, ער וועט דיך נעמען פאַר אַ ווייב. דו ווייסט דעם נאָמען, וועלכן דו האָסט, דעם רוף, וואָס איז וועגן דיר פאַרשפּרייט...

שרה. און דאָך ווילסטו מיך פאַר אַ ווייב, און אויך ניעטאָ באָט מיר אָן זיין האַנט.

ניעטאָ. דו האָסט מיך גאַנץ פאַרכישופט!

ראָזאַנעס. אויך מיך, שרה! אויך איך בין גרייט...

שרה. אפשר ווייסט איר איצטער, אַז איך בין נישט דאָס, פאַרוואָס איך גיב זיך אויס!

פאַנאָ. אָ, פרייד און גליק! איך בין געוועזן גערעכט!

שרה. איך בין די אויסגעווייילטע, די כלה פון דעם אויסגעווילטן! ער וועט קומען, ער איז שוין דאָ! די קלאַנגען פון קאַאיראָ זיינען נישט קיין פאַלשע. איך בין זיין כלה און וועל זיין זיין ווייב!

פינטאָ. דאַרף משיח אַ ווייב?

שרה. ער דאַרף מיך! מיך, נאָך וועלכער איר זייט נאָכגעלאָפן און וועלכע האָט אייך אויסגעווייכט! מיך, וועלכע האָט זיך מיט מענער ארומגערינגלט און איז ארוים פון זיי אומבארירט און אומבאפלעקט! מיך, די נסיונות ביינעשטאַנענע, געלייטערטע, געפּעמטיקטע, געשטאָלטע! איך אַליין וועל קענען זיין די ווייב פון דעם הייליקן קעניג, וועלכער דאַרף קיין ווייב נישט האָבן! איך...

אַ דינסט (קומט אַריין). אַ מאַן פון קאַאיראָ וויל דיך זען.

שרה. הא־א! שיק אים גלייך אַריין. (אַלע קוקן מיט גרויסער געשפּאַנטקייט אויף דער טיר.)

פינייראָ (קומט אַריין מיט טיפער פאַרבוקונג, דעם קאָפּ

אַראָפּגעלאָזן, די אויגן צו דער ערד, ווי ער וואָלט נישט געטאָרט קוקן אויף דער פרוי). איך בין געשיקט צו דיר פון דיין חתן דעם מלך המשיח...

זעקסטע סצענע

קאַאיראָ. אַ רייכער זאַל אין הויז פון דעם סאַראַף באַשי רפאל יוסף בעלעבי. אַ גרויסע טיר אין דער הינטערוואַנט. ביי דער לינקער וואַנט צוויי טראָנען. רייכע טעפּיכער, רייכע דיוואַנען. דער זאַל איז באַלויכטן מיט אַ סך ליכט. אויף דיוואַנען און טעפּיכער זיצן נתן, רפאל יוסף בעלעבי, שמואל פרימאָ, דוכאַן, קאַלמאַרי, סילווייראָ, קאַרמאָנאַ און אַ סך אַנדערע. שבתי גייט אום הין־און־צוריק מיט געמאָסטענע שריט, די הענט אויפן רוקן — אין התבודדות אפילו אין דעם גרויסן עולם.

שמואל פרימאָ. איך בין דעם הייליקן קעניגס סעקרעטאַר, דורך מיר ווענדט ער זיך צום פאָלק. איך קאָן נישט מיט אָנצוהערענישן רעדן, איך קאָן נישט הייסן וואַרטן — דאָס פאָלק וואַרט שוין גענוג. איך מוז באַשטימטקייט האָבן, מיינע ווערטער, באַזיגלט מיט דעם זיגל פון דעם הייליקן קעניג, מוזן זיין באַפעל. ווען דער הייליקער קעניג וויל נאָך נישט ארוים מיט זיין התגלות פאַרן גאַנצן פאָלק, מוזן מיר נאָך וואַרטן, מיט קיין בריוו צום פאָלק נאָך נישט אַרוים.

נתן (שפּרינגט אויף). איך בין דער יינגסטער צווישן אייך, און בין דער עלטסטער. איך דאַרף נישט אַריינקוקן אין ספרים און דאַרף נישט באַרופן זיך אויף גרעסערע פון מיר. וואָס איך זאָג, קומט פון דעם אַלטן, וואָס איז געוואָרן איך, פון דעם, וואָס האָט צוויי גופים: איינעם פאַר ערד־באַוואוינער און דעם אַנדערן פאַר הימל־באַוואוינער. פון דעם, ווען קודשא בריך הוא האָט פאַרשפּראָכן צו שיקן צו אונז, איידער זיין גרויסער טאָג וועט קומען. אין הערט, וואָס איך זאָג אייך, טוט, וואָס איך ראָט. מיר האָבן נישט וואָס צו וואַרטן מער. עס קומט דער גרויסער טאָג, דאָס יאָר פון דער גאולה שטייט פאַר אונזער טיר, דער מלך

המשיח איז דאָ מיט אונז. מיר דאַרפֿן עס וויסן לאָזן אין פֿאָלק, פֿאַרשפּרייטן עס איבער אַלע לענדער, און איך דאַרף עס טאָן. איך דאַרף דעם שופֿר בלאָזן, איך דאַרף דער אָנזאָגער זיין.

פּרימאַ. וועסטו זיך אוועקשטעלן שופֿר בלאָזן?

נתן (שטרענג). ווען דער גרויסער טאָג וועט קומען, וועל איך אים בלאָזן. ווען דער גרויסער טאָג וועט קומען, וועט אַלץ זיין, ווי עס פֿאָראויסגעזאָגט געוואָרן. גאָרנישט וועט נישט געענדערט ווערן. אין יענעם טאָג וועט געבלאָזן ווערן אין דעם גרויסן שופֿר, אין דעם איבער־שופֿר, וואָס רופֿט קנעכט צו פֿרייהייט און וועקט אויף אַלע פֿרייהייטן פֿון דער וועלט. אָבער ביז צו יענעם גרויסן טאָג ווילן מיר אויפֿוועקן אונזער פֿאָלק מיט בריוו, מיט צושריפֿטן, מיט נביאות. פֿון זיי וועט אליהו רעדן צום פֿאָלק. דאָס יאָר פֿינף טויזנט פֿיר הונדערט זיבן־און־צוואַנציק קומט אָן — דאָס יאָר „משיח בן דוד באַ"! מיר שטייען ערב דעם גרויסן יאָר, מוזן מיר אונטעראייַלן, צוגרייטן אונזער פֿאָלק. דאָס פֿאָלק מוז זיך מכין זיין מיט תשובה און תפֿלה און צדקה, מוז זיך ריינִיקן און הייליקן, אַריינטרעטן אין דעם יאָר פֿון דער גאולה אַ געכשרטער, געתשובה־טער...

שטימען. אמת! אמת!...

נתן. רופֿט נישט: אמת! אמת! האָט ווער דען ספֿקות אין דעם, וואָס איך זאָג? קאָן איך דען זאָגן ליגן? געדענקט, נישט איך, נתן פֿון עזה, רעד צו אייך, נאָר אליהו הנביא זאָגט אייך, וואָס איר האָט צו טאָן. צושריפֿטן מוזן פֿאַרנאַנדערגעשיקט ווערן איבער גאָר דער וועלט, און שליחים מוזן זיך פֿאַרנאַנדערפֿאָרן אין אַלע לענ־דער, וואו יידן וואוינען. די מיטלען אויף דעם, דאָס געלט, וואָס דאָס אַלץ דאַרף קאָסטן — דאָס פֿאָלק וועט עס אייך אַנטקעגנ־טראָגן.

בעלעבי. די מצוה וועט אינגאַנצן מיינע זיין. איך בין רייך, ווער מיט יעדן טאָג אַלץ רייכער, און מיין גאַנצן רייכטום גיב איך איבער אויף אַלע הוצאות, וועלכע מיר וועלן דאַרפֿן מאַכן. (התפּע־לות אין עולם.)

נתן (אין נביאישער באַגייסטערונג). דו וועסט קיין חרטה נישט

האָבן, רפֿאל יוסף, וועסט דיין טאַט נישט באַדויערן, סאַראַף באַ־שי בעלעבי! נאָך אַ יאָר און עטלעכע חדשים און אונזער האַר, דער מלך המשיח, שבתי צבי ירום הודו, וועט אַראָפּזעצן דעם גרויס־האַר פֿון זיין טראָן אין מצרים, און דו וועסט פֿאַרנעמען זיין אָרט, און אַלע לענדער פֿון אַפֿריקע וועלן דיר אונטערטעניק זיין.

בעלעבי (מיט יראה און פֿרומקייט). איך פֿאַרדין עס נישט... איך בין עס נישט ווערט.

פּרימאַ. וואָס זאָגט אונזער האַר, דער הייליקער קעניג?

שבתי (קוקט אָן די אַרומיקע מיט אַ פֿרעמדן בליק, פֿאַר וועלכן זיי ציטערן אויף, קאָרטשען זיך איין.)

פּרימאַ. אַנטשולדיק, הייליקער קעניג! האָסטו אונז גע־הערט?

שבתי. געהערט... געהערט...

פּרימאַ. זאָלן מיר טאָן, ווי נתן זאָגט?

שבתי. איך וויל נאָך וואַרטן מיט דער פֿולער התגלות.

נתן (נביאיש). דו ווילסט נאָך צייכן האָבן, דו וועסט זיי האָבן.

פֿינײַראַ (קומט אַריין. ער ווערט באַגריסט מיט פֿריידיקע און איבעראַשטע שלום עליכמס און אַ נייגעריקן „נו?" אָבער ער גייט צו שבתין, וועלכער האַלט־אָן זיין אַרומגיין, ביז פֿינײַראַ קומט צו נאָענט.)

שבתי (געבנדיק פֿינײַראָן די האַנט). שלום עליכם, אלי־עזר, דער קנעכט פֿון אברהם!

פֿינײַראַ. געבענטשט איז גאָט, דער גאָט פֿון מיין האַר אבֿ־רהם, וואָס האָט נישט אָפּגעטאָן זיין אמתן חסד פֿון מיין האַר... (פֿרייד צושפּרייט זיך אין עולם.)

שבתי (ווידער אומגייענדיק). וואָס קאָנסטו מיר מער זאָגן?

פֿינײַראַ. און דיין מיידל איז זייער שיין, אַ בתולה און קיין מאַן האָט זי נישט געקענט...

שבתי. און וואָס דיין שוואָגער האָט דיר געשריבן?

פינייראָ. דאָס איז זיין טעות געווען, און דער טעות פון אַלע, וואָס האָבן דאָס געזאָגט.

שבתי. וואו איז זי?

פינייראָ. זי לייגט די וועג־קליידער אָפּ און וויל צו דיר קומען, ווי די כלה צו איר חתן. ווי אין פּסוק שטייט: און האָט גענומען דעם שלייער און זיך צוגעדעקט.

שבתי. גיי, בעלעבי, שיק איר דיינע בעסטע דינסטן.

בעלעבי (אויפשטייענדיק). מיין ווייב און מיינע טעכטער האָבן אויסגעבעטן זיך דעם כבוד. (גייט אַרויס.)

שבתי (צו פינייראָן). האָט זי ווירקלעך נביאות געזאָגט, אַז זי איז די כלה פון משיח?

פינייראָ. ביי די דאָזיקע ווערטער בין איך אָנגעקומען צו איר.

נתן. נאָך אַ צייכן!

שבתי (אומגייענדיק, הויבט אָן צו זינגען — די אַנדערע הערן צו מיט צוגעמאַכטע אויגן אין פרומען שאָקלען זיך, הערנדיק אין דעם ליד קאַבאַליסטישן אינהאַלט).

איך שטייג אַ באַרג אַרויף,
איך שטייג אַ באַרג אַראָפּ,
און טו באַגעגענען מעליסעלדע,
דעם קייסערס טאָכטער מעליסעלדע.
זי איז פון באָד אַרויסגעקומען,
האָט דאָרטן אירע האָר געצוואָגן.
איר פּנים האָט געבלאַנקט —
דאָס בלאַנקען פון אַ שווערד.
די ברעמען שטאָל'נע בויגנס,
די ליפּן ווי קאָראַלן,
איר הויט איז ווייס ווי מילך...

(רייסט איבער דעם געזאַנג, זיין בליק אָנגעשטעלט אויף דער טיר.)

שרה (מיט די בעלעבי־פרויען הינטער איר, שטייט אין דער טיר, אָנגעטאָן ווי אַ נאָנע, אין ווייסן זייד. נאָר דאָס געזיכט אַליין איז אָפן, אַרומגעראָמט פון ווייסן קאָפּ־צודעק. זי לאָזט זיך גיין לאַנגזאָם, ווי געצויגן צו שבתין, וועלכער שטייט און קוקט זי אָן גאַנץ באַצויבערט).

די אַנדערע (ווען שבתי רייסט אָפּ זיין זינגען, עפענען אויף די אויגן, קוקן אים אָן, ווענדן זייער בליק אַהין, וואוהין ער קוקט, אָטעמען איבערראַשט אויף און זינגען אַרויס). בואי כלה! בואי כלה!

שרה (מיט ווייט פאַרנאַנדערגעעפנטע אויגן, באַוועגט זיך צו שבתין, ווי זי וואָלט קיינעם נישט געזען און די באַגריסונג נישט געהערט). מיין חתן! מיין מאַן! משיח בן דוד, דער אויסגעוויילטער פון גאָט, גאולה־ברענגער, באַפרייער!... די גאַנצע מענטשהייט קוקט אויף דיר אַרויס, אַלע הערצער שלאָגן צו דיר! ביזט אַלעמענס בענקעניש, אַלעמענס האָפענונג. אין תפלות ווענדט מען זיך צו דיר, אין זמירות ווערסטו פרום באַזונגען! ווי האָב איך תפלה געטאָן צו דיר, אין טרערן האָב איך געוויקט מיינע אויגן. צווישן נאָנעס אין אַ מאָנאַסטיר בין איך אַ יידיש קינד געבליבן, און ווען איך האָב מיט זיי צו זייער חתן דעם נוצרי זייערע לידער געמוזט זינגען, האָב איך נאָר דיך געמיינט.

פינייראָ (פילדייטיק צו די אַנדערע). די מוטער רבקה אין הויז פון געצנדינער!

שרה. יאָרן, יאָרן, לאַנגע יאָרן... בין אויסגעוואַקסן, גרויס געוואָרן, דאַכט זיך אַלט געוואָרן, און פון זיי נישט אָפּגעלערנט, צו זייער חתן זיך נישט באַקערט.

שבתי. ווי אַ רויז צווישן דערנער איז מיין געליבטע צווישן נאָנעס.

שרה. איך בין דיר געטריי געבליבן, דיין כלה בין איך, און דו מיין חתן, לאָז מיך קניען פאַר דיר, לאָז מיך קושן דעם שטויב פון אונטער דיינע פיס. (לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני.)

שבתי. שטיי אויף, שרה — אַזוי הייסטו דאָך?

שרה. דער נאָמען־נאָמען האָט זיך צו מיר נישט צוגעקלעפּט.

שבתי (צו די בעלעבי פרויען). הייבט זי אויף! (די פרויען טוען עס.)

נתן. מיטן רשות פון הקב"ה און זיין שכינה וויל איך דיר וואָס זאָגן פון דיין כבוד וועגן.

שבתי. זאָג, נתן־אליהו!

נתן. געטרייער פּאַסטוך, די דאָזיקע כּלה דיינע האָט הקב״ה פאַר דיר דערצויגן!

עולם (ברעכט אויס אין געזאַנג). לכה דודי לקראת כלה!

בעלעבי (צוקומענדיק). אָ, הייליקער קעניג, זאָל איך הייבן אַריינברענגען די חופּה?

שבתי. הייס זי אַריינברענגען.

פרוי בעלעבי. מיר וועלן איצטער די הייליקע כּלה אַוועק נעמען פון דיר.

שבתי. פירט זי אַרויף צום טראָן. (די פרויען נעמען אָן שרהן, פירן זי צום טראָן, אונטער געזאַנג פון עולם, און זעצן זי אַוועק. ווען זיי ווערן פאַרטיק, זאָגט שבתי צבי). איך וויל זי באַדעקן.

פרוי בעלעבי (טראָגט אים אונטער אַ טוך, וואָס זעט אויס ווי אַ פּרוכת).

שבתי (גייט מיט דעם טוך צום טראָן. די אַנדערע דערוועגן זיך נישט אים נאָכצוגיין. אַרויפקומענדיק צו שרהן, דעקט ער זי נאָך נישט איבער, נאָר קוקט זי אָן און זאָגט). זאָלסט וויסן זיין, איך האָב שוין צוויי ווייבער געהאַט.

שרה. איך וויים, מיין קעניג.

שבתי. דו ביזט דער גלגול פון דבורה, דער כּלה פון שלמה מלכו, און פון רחל, דער פרוי פון רבי עקיבא. איינע, וועלכע קאָן וואַרטן.

שרה. איך וויל זיין אַ טייל פון דיין הייליקייט.

שבתי (וואַרפט אויף איר אַרויף דעם דעקטוך, גייט צו צו זיין טראָן, שטייט אויסגעצויגן, אין גאַנצן מאַיעסטעטיש, און רופט אויס). נתן און שמואל, לאָזט וויסן אין פאָלק, משיח איז געקומען! (יובל־אויסברוך.)

צווייטער אקט

אין ירושלים, אין דער וואוינונג פון שבתי און שרה. אַ גרוי־סער רייך־פאַרפוצטער זאַל, ענלעך צום בעלעבי־זאַל, נאָר די טראָ־נען שטייען פאַר אַ בימה, וועלכע פירט צו אַן ארון־קודש.

שבתי (גייט אום פאַרדבקהט און זינגט אונטער). שמח תשמח רעים אהובים — אתר דרעותא וחדוה ואחוה אשתכח. עמו־דא דכל עלמא דאקרי צדיק, וצדיק וצדק רעים האהובים אינון, דלא אתעדון דא מן דא...

שרה (גייט אַריין. איר געזיכט פאַרדעקט. בלייבט שטיין אין טיר).

שבתי (דערפילט איר אַריינקום, כאָטש ער זעט זי נישט. ער בלייבט שטיין, צו איר מיטן רוקן, און פרעגט). וואו ביזטו גע־וועזן, שרה?

שרה (דעקט זיך אָפּ דאָס געזיכט, לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני, בוקט זיך).

שבתי (קוקט זיך נישט אום, נאָר ווענדט דעם קאָפּ, ווי בע־סער צוצוהערן זיך).

שרה. האָט מיין האַר מיך געזוכט?

שבתי. איך האָב דיך נישט געזוכט, אָבער איך ווייס, דו ביזט געוועזן אַוועק. לאַנגע שעהן ביזטו געוועזן אַוועק...

שרה (הייבט אויף הענט און אויגן אין פרומער באַגייס־טערטקייט).

שבתי. וואו ביזטו געוועזן? — שטיי אויף, מלכה, קום צו־נענטער, דערצייל.

ש ר ה (אויפהייבנדיק זיך און לאַנגזאַם דערנענטערנדיק זיך) בין אַרומגעגאַנגען איבער די גאַסן פון ירושלים.

ש ב ת י. ווידער?

ש ר ה. ווידער און ווידער.

ש ב ת י. דיינע פיס מוזן דיר מיד זיין. זעץ זיך צו.

ש ר ה. ווען דו שטייסט?

ש ב תי. איך וועל אַרומגיין, ווי איך בין געוויינט, אָבער דו זעץ זיך, ווייל דיינע פיס זיינען דיר מיד. זעץ זיך אויף דיין אָרט, אויף דיין שטול... די מלכה אויף איר שטול...

ש ר ה (גייט פאַר אים פאַרביי אין פרומער האַלטונג, קוקט זיך אויף אים נישט אום, ווען זי גייט פאַרביי, נאָר לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ. דערנאָך קערט זי זיך אום צו אים מיטן פנים און גייט אויף הינטן ביז צום טראָן, די אויגן אַראָפּגעלאָזן. ערשט ווען זי זעצט זיך, הויבט זי אויף די פרומע אויגן).

ש ב ת י (קוקט זי נישט אָן, הייבט אויף די אויגן, ווי אין פאַרבינדונג מיטן הימל, און רעדט אַרויס אַנגענעם ווייך). דערציילט, שרה.

ש ר ה. בין ווידער געגאַנגען איבער די גאַסן פון ירושלים, ווי איך וואָלט איר ערד נישט געפילט אונטער מיינע פיס. זיי זיינען שמאָל און ענג, אירע גאַסן, און מענטשן זיינען אין זיי אַ סך, אָבער איך גיי און פיל נישט די ענגקייט פון די דורכגענג, מערק נישט די שטויסעניש און שטופּעניש פון די מענטשן. ווי איך וואָלט אין דער אוראַלטער ירושלים געוועזן און אין אַנדערע צייטן געלעבט... דוד, שלמה, די נביאים, דער בית המקדש... און — זיי מוחל מיר! — בין ווידער דורכגעגאַנגען די גאַסן, וועלכע דער נוצרי האָט דאָ באַטראָטן — איך קען זיי אַלע אַזוי גוט! דאָ האָט ער... און דאָ... אָ, איך טאָר עס נישט דערמאָנען! איך לויף ווי אויך שנעל דורך — אַנטלויף פון זיי צו אונזערע הייליקע ערטער, צום כותל מערבי און צו הייליקע קברים, וואו דו האָסט טרערן פאַרגאָסן אין געבעט... איך פיל דאָרטן דיין געוויין און וויין אים מיט... וויין מיט מיין מלך המשיח!...

ש ב ת י (אַרומגייענדיק). נעכטן שפּעט ביינאַכט בין איך יענע גאַסן דורכגעגאַנגען...

ש ר ה. דו?

ש ב ת י. דו האָסט מיך מיט דיינע דערציילונגען פאַראינטערעסירט. איך האָב דיר שוין געזאָגט: די נוצרי־ביכער זיינען מיר שרעק און מורא געוועזן, האָב אין זיי נישט אַריינגעקוקט, און נישט געוואָוסט, וואָס זיי דערציילן.

ש ר ה. איך בין צו זיי קעגן מיין ווילן געקומען.

ש ב ת י. דאָס האָסטו געמוזט — פון מיינעטוועגן. בין איך נעכטן אויף זיינע וועגן געגאַנגען... אָט דאָ האָט געטראָטן אַ מענטש, וואָס האָט גאולה געבראַכט, גאולה געפּרעדיקט, אַלס נאָטם זון אַרומגעגאַנגען, צו גאָט דערהויבן געוואָרן... מיר איז גאַנץ מערקווירדיק געוועזן...

ש ר ה. האָב דיר נישט געטאָרט דערציילן.

ש ב ת י. האָסט געמוזט, געמוזט. עס האָט מיך אויף געדאַנקען געבראַכט... צו נייע איינזעענישן...

ש ר ה. איז עס מעגלעך, דו האָסט זיי פריער נישט געהאַט?

ש ב ת י. ביסלעכווייז ווערן מיר מער און מער פאַרבאָרגענישן אויפגעדעקט.

ש ר ה. רירן זיי אין דיר ספקות אויף?

ש ב ת י. זינט דו ביזט צו מיר געקומען, פיל איך זיך שטאַרקער מיט יעדן טאָג.

ש ר ה. ווי דאַנק איך הקדוש ברוך הוא דערפאַר!

ש ב ת י. הם! נתן האָט מיר צוגעשיקט פון עזה זיינע נייעסטע נביאות. נאָכדעם ווי איך וועל אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל מיט לידער און געזאַנג אַראָפּזעצן דעם סולטאַן, וועל איך דעם סמבטיון איבערגיין און דאָרטן חתונה האָבן מיט דער דרייצן־יעריקער טאָכטער פון דעם גרויסן נביא משה, און זי וועט ווערן די קעניגין, און דו וועסט זיין איר דינסט...

ש ר ה. ווען דאָס וועט זיין דיין ווילן.

ש ב ת י. איך האָב אים געלאָזט וויסן, ער זאָל זיין נבואה די ריכטיקע אויסטייטשונג געבן. די טאָכטער פון משה איז די תורה, מיט

איר האָב איך שוין לאַנג חתונה געהאַט. זי איז שוין לאַנג מיין קעניגין, און דו האָסט דאָס גליק איר געטרייע דינסט צו זיין.

שרה. ווי גוט איז דאָס פון דיר! (קוקט אים אָן מיט גרויסער געריךטקייט, פול ליבע און פאַרגעטערונג.)

שבתי (ווענדעט לאַנגזאַם דעם קאָפּ צו איר, ווי ער וואָלט ביי זיך אַליין געגנבעט אַ קוק אויף איר).

פרימאָ (קומט אַריין). עולם קלייבט זיך פאַר דער טיר, וויל אריין, וויל דיך זען, וויל די הייליקע קעניגין זען.

שבתי. לאָז אריין די, אויף וועמען דו ווערסט תשובה־פייניקונג לייכט דערקענען. די איבעריקע זאָג: אין שטרענגער תשובה ליגט דער וועג צו אונז.

פרימאָ. ווילסטו אַן אויסגעפייניקט פאָלק אויסלייזן? איז דיין קומען נישט די גרעסטע פרייד?

שבתי. עס וועט נאָך זיין צייט צו פרייען זיך, איצטער איז די צייט פאַר תשובה.

פרימאָ. הייליקער קעניג, דער וועג פון פרייד און דער וועג פון תשובה ליגן ביידע אין דיינע הענט. דו ביזט דער האַר איבער אַלע דינים און מצוות. דו קאָנסט אָפּשאַפן און דו קאָנסט צוגעבן. מיט דיין קומען ענדערט זיך דער אויפבוי פון דער וועלט. ישׂראל הויבט אָן אַ ניי לעבן, און דו ווערסט אים אַ נייע תורה.

שבתי. רעד נישט מער, פרימאָ! איך אַליין פאַסט נאָך, איך אַליין פייניק זיך נאָך, איך גיי דעם וועג פון תשובה, און דאָס פאָלק מוז אים אויך גיין. גיי און טו, ווי איך האָב דיר געזאָגט. לאָז די, וואָס פאַרדינען אַריינצוקומען אהער, נישט לענגער וואַרטן.

פרימאָ. וואָס זאָגסטו, קעניגין? וואָס איז דיין מיינונג? ווילסטו מיר נישט העלפן?

שרה. איך פרעג נישט איבער דעם הייליקן קעניגס וואָרט.

פרימאָ (פאַרבויגט זיך און גייט אַרויס).

שבתי. פרימאָ וויל צופיל.

שרה. ער האָט קיין צווייפל נישט.

שבתי. האָסטו צווייפל?

שרה. אָ, משיח מיינער, אפילו ווען איך בין געווען ווייט פון דיר, האָב איך זיי נישט געהאַט.

שבתי. פאַרוואָס האָסטו פרימאָן דיין מיינונג נישט געזאָגט? נישט געגעבן אים די אונטערשטיצונג, וועלכע ער האָט פון דיר געוואָלט?

שרה. דאָס צופיל, וואָס ער וויל, דאַרפסט דו וועלן, און ווילסטו עס נאָך נישט, דאַרף עס נישט געשען, איז נאָך נישט די צייט דערפאַר...

שבתי (קוקט זי אָן איבערן אַקסל, פאַרגנבעט. זיינע אויגן האָבן ליבע און באַוואונדערונג אין זיך). האָט דער נוצרי געהאַט זיין זיווג?

שרה (פאַרוואונדערט). ניין.

שבתי (הויבט אָן אַרומצוגיין). דאָס איז געווען זיין אָפּהאַלט... ער האָט זיך נישט פאַרגאַנצט. (עולם געפירט פון פרימאָן, קומט אָן מיט אַ משיח־געזאַנג. אַלט און יונג, מענער און פרויען, אויסגעתעניתטע, אויסגעפייניקטע געשטאַלטן, וואָס האָבן קוים כוח צו גיין. די שטימען קלינגען הייזעריק, אָבער אין די אויגן און אין די באַוועגונגען דאָס פייער פון וואונדער־דערוואַרטונגען. זיי פאַלן כורעים, שלאָגן זיך אויפן האַרצן און זינגען, זינגען, באַגיס־דיק זיך מיט טרערן פון פרייד. שבתי קוקט זיי אָן אַ ווײַלע און זעצט זיך אויף זיין טראָן לעבן שרהן.)

פרימאָ (צוקומענדיק). הייליקער קעניג, דער עולם וויל, דו זאָלסט אים עפּעס זאָגן.

שבתי (שטייט אויף. שרה שטעלט זיך אויך אויף. דער עולם ווערט פאַרגליווערט. אַ סך ציטערן פאַר שרעק. ווען שבתי הויבט אָן צו רעדן, גייט דעם עולם דער אָטעם אויס). כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו — די זאַך איז דיר זייער נאָענט צו טאָן זי מיט מויל און האַרץ... די גאולה איז זייער נאָענט; זי וועט קומען, ווען מויל און האַרץ וועלן איייניק זיין. איין זאַך מיטן מויל און איין זאַך מיטן האַרץ זיינען צוויי בערג, און צווישן זיי אַ ברייטער טיפער תהום, און ווער עס וויל וואָס דערגרייכן מיט דעם דאָזיקן תהום אין זיך, איז דער סוף, אַז דער תהום וועט אים

פארשלינגען. מויל און הארץ דארפן זיין איינִיק, רצון און מחשבה דארפן זיין איינִיק, אָבער זיי זיינען צוויי כחות, וואָס רייסן זיך באַזונדער. ווי ברענגט מען זיי צונויף? משל צו צוויי פערד, וואָס זיינען איינגעשפּאַנט אין איין וואָגן, און ביידע רייסן זיך אין די פארשיידענע זייטן. וואָס וועט זיין מיט דעם וואָגן, ווען מען וועט לאָזן די פערד אליין? ער וועט קיינמאָל נישט אָנקומען, וואוהין ער דארף אָנקומען. וואָס טוט מען, אז דער וואָגן זאָל אָנקומען, וואוהין ער דארף אָנקומען? מען טוט אָן אויף די פערד א צוים, און מען ציט אָן די לייצעס און מען שמייסט זיי מיט א בייטש. יעמאָלט גייען זיי ביידע אין איין וועג, און דער וואָגן ווערט געפירט צו זיין ציל. אויך מויל און הארץ, רצון און מחשבה מוזן איינגעשפּאַנט און געטריבן ווערן צו איין ציל דורך יראה און שברת הלב, און ערשט יעמאָלט וועל איך, דער גואל, וואָס שטייט דאָ פאר אייך, ברענגען אייך די גאולה.

עולם (ווי אין אַרויסקרעכץ). די גאולה! לאָז אונז נישט ווארטן, אויסלייזער אונזערער! מיר האָבן שוין מער קיין כח נישט צו ווארטן!

שבתי רפאל (הייבט זיך אויף פון די קני). הערט, איינוואוינער פון ירושלים, פארנעמט מיין וואָרט, קינדער פון ישראל! איך הייס שבתי רפאל, און א בעטלער בין איך, וואָס האָט זיך דורכגעבעטלט אהער פון מאָרעא אין גריכנלאנד. א בעטלער, וואָס זיין מויל האָט שטענדיק געזאָגט, וואָס זיין הארץ טראַכט, ווייל זיין הארץ האָט קיינמאָל גאָרנישט מער געטראַכט, ווי נאָר זאַט אָנעסן זיך. מיינע ווערטער זיינען געוועזן געציילטע, מיין לשון זייער אָרים, קוים א דאַנק אַרויסצורעדן, קוים א קללה אַרויסצוברענגען. אָבער גאָטס גייסט האָט זיך אראָפּגעלאָזט אויף מיר, די שכינה פון גאָט רוט איצטער אויף מיר. און גאָט האָט צו מיר געזאָגט אזוי צו זאָגן: דו בעטלער און איבער־די־הייזער־גייער, זע, איך גיב דיר א סך ווערטער, און גיי אַוועק איבער די יידישע הייזער און קלאַפּ אין די טירן פון ישראלס קינדער אין זייער צושפּרייטקייט און זאָג זיי אָן די בשורה, אז די אותיות פון גאָטס נאָמען זיינען שוין פאַראייניקט, און די שכינה קערט זיך אום פון איר גלות. ווייל די

צייט פון דער גאולה איז שוין געקומען, און איר וועט נישט דארפן מער לאַנג ווארטן. מיין משיח איז שוין צווישן אייך, מיין טייערער בן יחיד שבתי צבי! (צווישן עולם ברעכט אויס אַ היסטעריע: געזאַנג, געוויין, לייברייסעניש, טאַנץ צום טאַקט פון די ישעיה־פּסוקים: „עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה...” עס קומען אַריין יעקב חגית און יעקב צמח מיט אַ סך באַגלייטער. עולם באַגעגנט זיי מיט פארשטאַרקטן רעש, די טענצער ווילן אַריינשלעפּן זיי אין טאַנץ. גאַנץ נשתומם פון דעם, וואָס זיי זעען און הערן, שלאָגן זיי אַרום זיך רעכטס און לינקס, מאַכנדיק זיך אַ וועג צו שבתין.)

צמח (אָפּטרייבנדיק זיך פון די צושטייער). וואָס איז דאָ? א משוגעים־הויז? איר דארפט א דאָקטאָר אלע, צו מיר דארפט איר קומען, און איך וועל אייך היילן, אַנטאָן אין משוגעים־העמדער. לאָזט דורכגיין, איר נכפּהס!

חגית (מיט ווירדע אָפּשטופּנדיק פון זיך די צושטייער). אין אייער משוגעת האָט איר דרך־ארץ פארגעסן. ווייסט נישט מער ווי צו באַנעמען זיך, ווען איר זעט א רב.

שבתי רפאל. מיר זיינען פאר א גרעסערן איצטער, פאר דעם גרעסטן. ער זעצט אראָפּ די אויבערשטע נאָך אונטן און די אונטערשטע הויבט ער אויף.

חגית. דו, בעטלער, דו וועסט דיין אונטן באַלד ביי מיר דערפילן, אז דו וועסט דיין אויבן איינגאַנצן פארגעסן! (צו זיינע באַגלייטער.) מלקות זאָל ער קריגן, פארגעסט מיר נישט דעם חצוף!

שבתי רפאל. וויי אייך, וואָס איר ווייסט נאָך נישט, און נאָך מער ווי אייך, אויב איר ווייסט און ווילט נישט גלויבן! בעטלער רופסטו מיך, און איך בין אויסגעוויילט געוואָרן א נביא צו זיין און די משיח־בשורה אָנצוזאָגן. ווייס, אז דו שטייסט איצטער פאר דעם מלך המשיח, פאַל כורעים און לאָז זיך מלקות שלאָגן!

חגית (הויבט אויף אים אויף זיין שטעקן). דו לעסטערצונג, מנוול! איין שטראָף וועט זיין דעם פארפירער און די פארפירטע! (דער טאַנץ רינגלט זיי אַרום: עברו עברו בשערים!... זיי קאָנען נישט ווייטער גיין.)

שרה. מיט בייזע אבזיכטן זיינען זיי געקומען, זיי האָבן שלעכטס פּאַרטראַכט, אָבער דו ביזט רואיק, און מיין האַרץ זינגט אין מיר.

שבתי. שטערער און אָפּהאַלטער, ווי די, וואָס האָבן שוין איינמאָל די גאַסן דאָ באַטראָטן.

שרה. נאָר איצטער וועט זיי נישט געלינגען.

שבתי (צו פּרימאָן). זאָג, עס זאָל רואיק ווערן.

פּרימאָ. רואיק אַלע! אונזער הייליקער קעניג וויל, עס זאָל רואיק זיין! (פרומע גערופעריי: רואיק! רואיק! דער הייליקער קעניג וויל, עס זאָל רואיק זיין! — עס ווערט רואיק.)

חגית (צוקומענדיק). אזוי שוין! הייליקער קעניג! האָסט ווייט געבראַכט! עס איז מיין שולד, וואָס איך האָב זיך פריער נישט אריינגעמישט. משיח ביזטו, האַ?

צמח. אוועקגעפאָרן א שליח און געקומען א משיח, האַ, האַ, האַ! (זיינע באַגלייטער לאַכן מיט.)

מתתיהו בלאָך (אַן אויסגעפּייניקטער, דורכגייסטיקטער קאַבאַליסט, וואַקסט אויס פאַר צמחן). לאַכט נישט, איר ווייסט נישט, וואָס איר טוט! ער איז משיח! ווייסט, אויב איר ווייסט נאָך נישט, און איר ווייסט געוויים נאָך נישט: „ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע״ איז בגימטריא שבתי בן מרדכי צבי משיח יהוה! (התפעלות אין עולם.) און ווייס נאָך מער, דו נישט־וויסנדיקער: אַלץ איז איינגעשלאָסן אין דעם סוד פון דעם וואָוו, ווייל דער סוד פון דעם וואָוו איז די ספירה יסוד, וואָס ברענגט די התגלות אין דער ספירה מלכות. אין דעם נאָמען פון אונזער הייליקן קעניג שבתי צבי זיינען איינגעשלאָסן הונדערט־און־זעקס־און־דרייסיק וואָוון און הונדערט־זעקס־און־דרייסיק איז בגימטריא יהוה הוא, אלהים הוא! (די התפעלות שטייגט אָן.)

חגית. ווער ביזטו, וואָס דו דערלויבסט זיך צו מאַכן אזעלכע אויסרעכענונגען און אויסשרייען זיי אין פאָלק?

מתתיהו בלאָך. איך הייס מתתיהו בלאָך, אויב דו ווילסט עס וויסן. שטאַם פון דייטשלאַנד, אויב דאָס איז דיר נוגע. בין כל

ימי געזעסן על התורה ועל העבודה, אין נגלה און אין נסתר, און נסתר איז מיר אזוי אָפן ווי נגלה...

צמח (וואָס האָט דערוויל איבערגערעכנט די בגימטריאס). דו ליגנער! דו פעלשער! דיין חשבון וואָלט געשטימט, ווען שבתי צבי וואָלט געוועזן זיבן הונדערט און פערצן, נישט זיבן הונדערט און צוועלף!

מתתיהו. אונזער קעניגס נאָמען איז שב־בתי, צוויי ביתן רעדסטו אַרויס, און ביידע האָב איך אויך געציילט.

צמח. שווינדלער און פאַרפירער פון אויבן ביז אַרונטער!

חגית. א נעסט פון מנוולים!

פּרימאָ. הערס מיר, הייליקער קעניג, און איך וועל זיי אַרויס־טרייבן.

שבתי. זיי זיינען מיינע געסט.

חגית. מיר זיינען נישט דיינע געסט. מיר זיינען געקומען דיר צו זאָגן, אַז דו זאָלסט פאַרלאָזן ירושלים.

שבתי. דאָס דאַרפסטו מיר נישט זאָגן, איך בלייב דאָ סיי־ווי־סיי נישט. איך האָב מיין ירושלים־שליחות אין קאַאירא גוט דערפילט, געבראַכט איר דאָס אויסלייז־געלט, געבראַכט אויך גענוג פאַר אירע אָרימעלייט. איצטער גיי איך ווייטער, מיין ציל איז קאָנסטאַנטינאָפּאָל. (פרייד־אויסברוך.)

חגית. וועסט דיין קאָפּ דאָרט ברעכן! אָבער היינט נאָך זאָלסטו פאַרלאָזן ירושלים.

צמח. דיין פוס זאָל דאָ מער נישט זיין!

שבתי. איר זעט, איך ווער נישט אין כעס. עס זיינען פאַראַן בלינדע און פאַרשפּעטיקער אומעטום און שטענדיק, איר ביידע זייט אין דער נאַכט פאַרביי מיין פענסטער דורכגעגאַנגען און דעם שיין, וואָס האָט אַרויסגעשטראָמט פון אים, נישט באַמערקט. איר זייט פון די בלינדע און פאַרשפּעטיקער, אָבער איר וועט נאָך זעענדיק ווערן און אונטערקומען — ווען איר וועט צו זיך קומען, ווען אייער כעס וועט זיך אין אייך לייגן.

צמח. אונזער כעס וועט אין אונז מער צופלאַקערן זיך, ווייל דו בלאָזט אים פאַרנאַנדער מיט יעדן וואָרט, וואָס דו זאָגסט.

ש ב ת י. אייער כעס קומט דערפון, וואָס איך האָב דאָס געלט, וואָס בעלעבי האָט מיר געגעבן, אַליין צוטיילט צווישן די אָרימע־לייט פון ירושלים און אייך נישט איבערגעגעבן.

צ מ ח. אונזער כעס נעמט זיך דערפון, וואָס דו גיסט זיך פאַר משיח אויס!

ש ב ת י (שטרענג, מאַיעסטעטיש). איך גיב זיך נישט אויס. איך בין.

ח ג י ת. דו לעסטערסט גאָט!

ש ב ת י (נאָך שטרענגער). דאָס זאָלסטו מיר נישט זאָגן!

ח ג י ת. דו לעסטערסט גאָט! סקילה ביזטו ווערט! אין חרם וועלן מיר דיך אַריינלייגן!

ש ב ת י. ווען איך וואָלט נישט געוועזן, ווער איך בין, וואָלט איך זיך געוויס דערשראָקן. אָבער דו זעסט, איך בין רואיק. איך שרעק זיך בלויז, אַז דו און די, וואָס זיינען מיט דיר, א י ר ז אָ ל ט נ י ש ט ק ו ר ח ס ס ו ף ה אָ ב ן! (אַ שרעק גייט דורך דורך דעם עולם. מען הויבט אָן אָפּצוטרעטן פון חגיתן און צמחן און זייערע באַגלייטער.)

ע ט ל ע כ ע ב אַ ג ל י י ט ע ר. זיי האָבן אונז פאַרפירט, הייליקער קעניג! זיי האָבן אונז איבערגערעדט! (לויפן אַוועק.)

ח ג י ת און צ מ ח (פאַרלירן זיך אויף אַ מאָמענט. דער מאָמענט גייט אַריבער, די ערד האָט זיך אונטער זיי נישט אויפגעעפנט און זיי נישט פאַרשלונגען, צולאַכן זיי זיך, אָבער נערוועז און פול מיט שרעק).

ש ב ת י (רעדט אַריין אין זייער געלעכטער פעסט און שטרענג). איר וועט אייער שרעק נישט פאַרלאַכן. אויב אייך איז גאָרנישט געשען, איז ווייל איך וויל נישט, אייך זאָל וואָס געשען. גייט און טוט תשובה!

צ מ ח. מיר זאָגסטו, איך זאָל תשובה טאָן! איך בין אַ מאַראַן, וואָס האָט אַלס קריסט פאַר יידישקייט געליטן, ביז די שעה איז געקומען און איך האָב פון קריסטנטום זיך אין גאַנצן אַרויסגעראַטעוועט. פון יעמאָלט אָן פאַרלעב איך מיין לעבן אין תשובה, ווי דער הייליקער אר״י האָט געלערנט און רבי חיים וויטאַל. וואָס זאָל נאָך

מיין תשובה זיין? איך זאָל אַ נייעם נוצרי נאָכלויפן, פאַרזינקען ווידער אין אַ זומפּ?

ש ר ה. איך בין אין אַ קלויסטער אויפדערצויגן געוואָרן, און גאָט האָט מיך געבראַכט אַהער, מיט נסים אויף יעדן שריט. האָט ער מיך פון דעם קלויסטער אַרויסגעראַטעוועט און זיינע נסים מיר באַוויזן, אום אין אַ זומפּ מיך אַריינצוּוואַרפן? דאָרטן האָט ער מיר נאָך אַנטדעקט, איך וועל משיחס כלה זיין, און זעט, איך בין עס. וויים ווער מיין וואַנדער־וועג, ווי קאָן ער אין ספיקות זיין און לעסטערן? קומט צו זיך! עפנט אייערע אויגן אויף, עפנט אויף אייערע הערצער! פאַרלירט נישט די גאולה! (עולם איז פאַרגאַפט פון איר שיינקייט. מיט באַוואונדערונג אויף די פנימער הויבט מען אָן אַראָפּצולאָזן זיך אויף די קני אין טיפער שטילקייט.)

ח ג י ת (צו צמחן). איר זעט! איר זעט, וואָס דאָ טוט זיך?

צ מ ח. אָפּגעטעריי! געצנדינעריי!

ח ג י ת. מיר מוזן מאַכן אַ סוף צו דעם! מיר וועלן מאַכן אַ סוף צו דעם! (צו שבתין.) דו וועסט נאָך פון אונז הערן!

ש ב ת י. צו וואָס אָפּלייגן? דו ווילסט אין חרם מיך אַריינלייגן — אָט איז אַן ארון קודש, און אַ מנין יידן און מער האָסטו דאָ אויך, גייט אַרויף אַהין, רופט אויס דעם חרם. (בייזער אויסגעשריי אין עולם.) וואָס שטייט איר נאָך? וואָס לייגט איר איבער? טוט אייער פליכט, מאַכט אַ שנעלן סוף. אויב איך בין זינדיק און פאַרדין דעם חרם, וואָס וואַרט איר נאָך? (עולם ווערט אויפגערעגטער, רוקט זיך נענטער צו חגיתן און צמחן מיט בייזע געשרייען.) דערקלערט דעם עולם, אַז איך בין נישט, ווער איך בין, אַז איך בין אַ שווינדלער און באַטריגער... (ווילד־בייזער אויסגעשריי.) ווילט איר אויסגעפינען, מיט וועמען איז דאָס פאָלק? נישט די ערד, נאָר דאָס פאָלק וועט אייך דאָ באַלד פאַרשלינגען, און איך וועל עס נישט אויפרייצן קעגן אייך, נאָר אייער רשעות און בלינדקייט וועט אייער אומגליק זיין. (דער עולם ווערט אויפגערעגטער. חגית, צמח און דאָס רעשטל באַגלייטער הויבן אָן אָפּצוטרעטן אויף הינטן, רוקן זיך צו דער טיר.)

ח ג י ת (ביי דער טיר). רשע, איך בין דיר מתרה! (גייט שנעל

אַרויס, דאָך אים צמח און די איבעריקע באַגלייטער. דער עולם מיט ווילדע געשרייען לאָזן זיך נאָך זיי לויפן.)

ש ב ת י (צואוועגדנדיק דעם קאָפּ צו שרהן, נישט קוקנדיק אויף איר). רשע האָט ער מיך גערופן... ער האָט זיך דערוועגט, און זיין מויל האָט זיך אים נישט פאַרקרימט, זיין צונג האָט אים נישט אָפּגענומען...

ש ר ה. האָסטו דאָס געוואָלט? דו דאַרפסט עס גאָרנישט וועלן. זיי וועלן אַלע צוקומען צו דיר. זאָל פרימאַ גיין און זען, קיין שלעכטס זאָל זיי נישט געשען.

ש ב ת י. רשע האָט ער מיך גערופן... און דו מיינסט... גיי, פרימאָ, זע־צו, עס זאָל קיין שלעכטס זיי נישט געשען.

פ ר י מ אָ. איך גיי עס טאָן, ווייל דו הייסט אַזוי. (גייט שנעל אַרויס.)

ש ר ה. איז דאָס אַליין נישט קיין משיח־וואונדער? בין איך איצטער אויף דער ערד? בין איך נישט אין די הימלען הויך דערהויבן? אָ, הייליקער קעניג, ווי הערלעך דו ביזט אין דיין גאַנצקייט!

ש ב ת י (אָנקוקנדיק זי מיט באַוואונדערונג). ניין, איך גיי ערשט מיין גאַנצקייט געווינען. (זינגט אַרויס.) ישקני מנשיקות פיך... (בויגט זיך צו איר צו.)

ש ר ה. אָ, הייליקער קעניג! (מאַכט צו די אויגן, שטרעקט אויס דעם האַלז, גרייט אָן די ליפּן.)

ש ב ת י (נעמט זי אַרום און גיסט זיך צונויף מיט איר אין אַ לאַנגן קוש, לאָזט זיך אַראָפּ אויף זיין טראָן, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ און טרערן פון גליקזעליקייט רינען אַראָפּ פון זיינע אויגן).

ש ר ה (דערשראָקן). הייליקער קעניג! דו וויינסט!

ש ב ת י. פון גליקזעליקייט... וואָס איז אַ קוש? די באַהעפטונג פון גייסט מיט גייסט... מיין גייסט האָט זיך איצטער אויף אייביק מיט דיין גייסט באַהעפט.

ש ר ה (לאָזט זיך אַראָפּ פאַר אים אויף די קני און שפּאַרט אָן אָן אים איר שטערן).

ש ב ת י (הויבט אָן צו זינגען פרום און זיס פּסוקים פון שיר

השירים). כלך יפה רעיתי ומום אין בך. אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה.

ש ר ה (הויבט אויף דעם קאָפּ, קוקט אים אָן אין רעליגיעזער באַגייסטערונג). פאַראייניקט זיינען מיר אין אַלע אייביקייטן, חתן מיינער, ח ת ן מ י י נ ע ר.

דריטער אקט

ע ר ש ט ע   ס צ ע נ ע

אַ וואַלדוועג פאַר די טויערן פון סמירנא. לינקס די גרויסע שטאָט־טויער. — באַוואָפנטע גזלנים שטייען אין הינטערגרונט צווישן ביימער.

ק א פ י אָ (אַ מיטליעריקער). מיר קאָנען זיך באַרימען. אויס־געוויילטע גזלנים, האָהאָהאָ... נישט אַלע זיינען זוכה אַ משיח אוי־בערצופאַלן, האָהאָהאָ... נו, וואָס שטייט איר אַזוי און לאַכט נישט מיט?... אָדער זייט איר ביי זיך זייער וויכטיק געוואָרן? האָהאָהאָ... אָט קומט דער אַטאַמאַן! הייבט אָן צו לאַכן, זאָג איך אייך!

אַ ט אַ מ אַ ן (אַרויסקומענדיק פון טויער, באַקוקט זיין באַנ־דע). וואו זיינען אַלע? האָסטו אַלעמען געלאָזט וויסן, קאַפיאָ?

ק אַ פ י אָ. אַלעמען.

אַ ט אַ מ אַ ן. איז פאַרוואָס זיינען זיי נאָך דאָ נישטאָ?

ק אַ פ י אָ. וועלן אויך נישט קומען.

אַ ט אַ מ אַ ן. וואָס הייסט?

ק אַ פ י אָ. מורא געקראָגן.

אַ ט אַ מ אַ ן. מורא געקראָגן? העי!... גוט... מער וועלן זיי קיין גזלנים שוין נישט זיין. בר מיננם וועלן זיי ביי מיר ווערן.

ק אַ פ י אָ. איך האָב זיי געוואָרנט. שוטים, האָב איך זיי גע־זאָגט.

אַ ט אַ מ אַ ן. וויפל זיינען מיר? נישט אַ מנין אפילו... וועלן נישט קאָנען זאָגן קיין קדיש נאָך די הייליקע הרוגים, העהע... (צו צוויי גזלנים.) איר ביידע שטייט ביים טויער, לאָזט קיינעם נישט אַרויס... די שטאָטישע דאַרפן נישט אַרויסקומען מקבל פנים זיין משיחן, מיר וועלן אים אַריינטראָגן צו זיי, העהעהע...

ק אַ פ י אָ (לאַכט מיט, די אַנדערע לאַכן קורץ אויף).

אַ ט אַ מ אַ ן. דערשראָקן זיך! וואָס האָט זיי דאָרטן דער־שראָקן?

ק אַ פ י אָ. האָבן אונז נאָך געוואָלט צוריקהאַלטן. גייט נישט, האָבן זיי זיך געבעטן.

אַ ט אַ מ אַ ן. וואָס פאַרט די מורא?

ק אַ פ י אָ. אַ מורא און פאַרטיק. ציטערן אין אַלע גלידער.

אַ ט אַ מ אַ ן. מיגעל און אַראַביאָ אויך, העי!

ק אַ פ י אָ. אָ, ניין! מיגעל און אַראַביאָ זיינען דאָ.

אַ ט אַ מ אַ ן. דאָס פרייט מיך. וואו זיינען זיי?

ק אַ פ י אָ. אומגעדולדיק געוואָרן. אַוועק באַגעגענען. אָנקוקן אַ פריער.

אַ ט אַ מ אַ ן. האַהאַהאַ... די משיחטע ציט זיי צו. דאָס איז חברה! זיי באַלעקן זיך שוין פאָרויס. האָבן נאָך קיינמאָל קיין פרוי נישט דורכגעלאָזן, ביז זיי האָבן זי נישט אַ ביסעלע פאַר־גוואַלטיקט, האַהאַהאַ... דערפאַר אָבער מאָרדן זיי גוט די מענער — פאַרדינען ערלעך זייער ביסל פאַרגעניגן... ווי וועלן זיי זיך נאָר איינטיילן מיט דער משיחטע? זי איז זייער שיין, דערציילט מען... זיי זאָלן זיך נאָר נישט פאַרגעסן און אַוועקהרגענען משיחן. געדענקט איר אַלע: משיח זאָל נאָך נישט געטויט ווערן. פאַראַן אין סמירנאַ צוויי פאַרטייען: איינע וואָלט אים געוואָלט האָבן אַ לעבעדיקן, די צווייטע וואָלט אים געוואָלט אַ טויטן. ווער פון די ביידע פאַרטייען וועט אונז בעסער באַצאָלן, יענע זאָל אים האָבן... ווער לויפט עס דאָרט? אָ, מיגעל... איז וואָס געשען?

מ י ג ע ל (קומט אָנגעלאָפן, אויפגערעגט, דערשראָקן). קומט אַוועק! קומט אַוועק!

אַ ט אַ מ אַ ן. וואָס איז געשען? קומט אָן אַ באַוואָפנטע מאַכט?

מ י ג ע ל (אויסער אָטעם). וואָלט איך זיך אַזוי דערשראָקן?

אַ ט אַ מ אַ ן. וואָס דען איז דיין שרעק?

מ י ג ע ל. איך קאָן אים נישט דערקלערן. האָב נישט פאַר אים קיין ווערטער. איך זאָג אייך, קומט אַוועק!

אטאמאן. ביזטו משוגע געוואָרן? דערצייל דאָך, וואָס און וועמען האָסטו דאָרטן געזען.

מיגעל. שיינקייט... אומענדלעכע שיינקייט... הערלעכקייט...

אטאמאן. דאָס האָט דיך דערשראָקן?

מיגעל. און נאָך עפּעס... נאָך עפּעס... איך קאָן עס נישט אַרויסרעדן...

אטאמאן. טיך ווער שטום! גיי צו אַלדי רוחות! וואו האָסטו זיי געזען?

מיגעל. זיי זיינען שוין נאָנט. גייען צופוס. די פורן באַגלייטן זיי פון הינטן.

אטאמאן. גרויסאַרטיק. בעסער ווי געוואונטשן. (צו עטלעכע.) איר וועט זיך ווענדן צו די פורן. (צו קאַפּיאַן און די אַנדערע.) איך מיט אייך וועלן זיך נעמען פאַר די פוסגייער.

מיגעל. קומט אוועק, זאָג איך אייך!

אטאמאן (כאַפּנדיק זיך פאַר זיין מעסער). איך שיק דיך גלייך אוועק אויף יענער וועלט, און זיי זיי דאָרטן מקבל פּנים! וואו האָסטו אַראַביאַן איבערגעלאָזן?

מיגעל. ער איז אוועק צו אים.

אטאמאן. צו וועמען צו אים?

מיגעל. צו משיחן, אים צו וואָרענען.

אטאמאן. דער פאַררעטער! ער וועט ביי מיר שטאַרבן דעם שרעקלעכסטן טויט, די אינקוויזיציע האָט נאָך אַזאַ נישט אויסגעטראַכט! קומט שנעל! נאָכלויפן, אויב זיי זיינען אַנטלאָפן! (פון רעכטס דערהערט זיך געזאַנג פון אַ פּראָצעסיע, וואָס קומט צו נענטער און נענטער.) זיי קומען דאָך אַהער... האָט ער משיחן נישט געוואָרנט? אָדער האָט משיח זיך נישט דערשראָקן? (די גזלנים הייבן אָן צו ווערן אומרואיק, שליסן זיך ענגער צוזאַמען, שרעק באַווייזט זיך אין זייערע אויגן. דער אַטאַמאַן אַליין בלייבט רואיק. ווען ער באַמערקט דעם אומרו אין זיינע לייט, צולאַכט ער זיך שטאַרק.) האַהאַהאַהאַ, קוק זיי נאַר אָן! און אויך דו, קאַפּיאַ!

מיגעל (שרייט פּלוצלונג אויף מיט אַ געוויין און פאַלט אויף דער ערד מיטן געזיכט אַראָפּ).

אטאמאן (ווילד פאַר כעס, שטעלט אַרויף זיין פוס אויף מיגעלס קאָפּ). דו וואָרים פּאַסקודנער! (כאַפּט אַרויס זיין מעסער מיט ווילדער האַנטבאַוועגונג.)

קאַפּיאַ (כאַפּט אונטער זיין האַנט, שטעכט זיך אַריין דאָס מעסער אין דער ברוסט און פאַלט טויט. אַטאַמאַן בלייבט שטיין גאַנץ געפּלעפט, נישט באַגרייפנדיק, וואָס עס איז פּאָרגעקומען. דער געזאַנג איז שוין גאַנץ נאָנט. מען הערט דייטלעך: „עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה". דער שרעק צווישן די גזלנים פאַרגרעסערט זיך. עס באַווייזן זיך שבתי, שרה, פרימאָ און אַ גרויסער באַגלייטער־עולם. זיי גייען רואיק און זינגען „קול רנה וישועה באהלי צדיקים..." די גזלנים שרייען אויס אין שרעק און פאַלן אויף די פּנימער. די צוויי ביים טויער לויפן אַריין אין שטאָט מיט שרעקגעשריי. דער אַטאַמאַן לאָזט פאַלן דעם בלוטיקן קינזשאַל און הייבט אויף די הענט אין פאַרלאָרנקייט. די פּראָצעסיע בלייבט שטיין. שבתי הייבט אויף די אויגן אויפן אַטאַמאַן. דער אַטאַמאַן פאַרדעקט זיין געזיכט מיט ביידע הענט, קרעכצט אָפּ, דרייט זיך איבער אַ פּאָר מאָל און פאַלט טויט אויפן רוקן).

באַגלייטער (שרייען אויס). דער בליק פון זיינע אויגן האָט אים פאַרברענט!

שרה (מיט רחמנות־אויגן צו שבתין). איז דאָס געווען נויטיק?

שבתי. דאָס איז געווען זיין איינציקע רעטונג.

מיגעל (און די איבעריקע). זיי אונז מוחל, האַר! זיי אונז מוחל, משיח!

שבתי. גייט הינטער מיינע פורן צו אייער חבר.

שרה (זינגט באַגייסטערט אַרויס). לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה! (די פּראָצעסיע נעמט אויף דעם געזאַנג. די גזלנים מיט בוקעניש גייען אַוועק רעכטס. פון שטאָט הייבן אָן אַרויסצוקומען יובעלנדיקער עולם מיט געשרייען: לאַנג לעבן זאָל דער מלך המשיח!)

צווייטע סצענע

אַ גרויסער פּלאַץ אין סמירנא. אין הינטערגרונט דער פּאַסאַד פון אַ שול מיט ברייטע טרעפּ צו די גרויסע טירן. ביי ביידע זייטן לינקס און רעכטס קראָמען. דער פּלאַץ איז געדיכט מיט יידן, מענער, פרויען און קינדער, זינגענדיקע, טאַנצנדיקע, פרום־פּאַרדביקהטע. קרעמער, פּעדלער, טרעגער, בעטלער, אויסגעמישט מיט פּני. פון גאַנץ ווייט לינקס הערט זיך אַ פּראָצעסיע־געזאַנג, וואָס ווערט אַלץ נענטער.

אַ קרעמער (פאָרנט רעכטס ביי זיין קראָם). איך שליס דאָס געשעפט צו. סיי ווי סיי שוין באַלד שבת.

צווייטער (אין שכנות). דער יום שכלו שבת! אייביקער שבת, און אויס געשעפט. איך לאָז עס שטיין. וועל אפילו די קראָם נישט פאַרשליסן. צו וואָס?

דריטער (אין שכנות מיטן צווייטן). מי וואָלט איצטער געקאָנט מאַכן גאָר גוטע געשעפטן. יידן קומען אין סמירנא פון אַלע עקן וועלט, און וועלן נאָך מער אָנקומען... דער גרעסטער יריד...

צווייטער. זיי קומען נישט קויפן, קומען נישט פאַרקויפן... וואָס דיר קאָן נאָך ליגן אין קאָפּ!

דריטער. איך זאָג דאָך נאָר מי וואָלט...

אַ דורכגייער (פון רעכטס פאָרנט). פון וועלכער זייט וועט ער אָנקומען?

ערשטער. הערסטו נישט דעם געזאַנג? זיי וועלן שוין באַלד זיין דאָ.

דורכגייער. איך וויל אים גיין אַנטקעגן. וויל אים זען נאָך פריער. (אַוועק לינקס.)

פערטער קרעמער (קומט נאָך פאָרנט). געמאַכט שבת. אויס געשעפטן. לאָמיר צוגרייטן זיך צו אים. ווילט איר זאָגן תהלים? אָט האָב איך דאָ אַ תהלים.

צווייטער. מי מאָג טאַקע אַריינכאַפּן אַ קאַפּיטל תהלים.

פערטער (עפנט אויף דעם תהלים. די אַנדערע דריי שטעלן זיך אַרום, קוקן אַריין. אַלע פיר הייבן אָן צו זאָגן תהלים).

ערשטער (אינמיטן זאָגן). אַ! אַ! ווי שיין ער איז!

דריטער. און זי?!

צווייטער. שייכות צו זאָגן! דער הייליקער מלך און די הייליקע מלכה!

דריטער (סודותדיק). איר ווייסט, ער האָט זי נאָך נישט באַרירט.

צווייטער. וואָס דאַרפסטו דאָס גאָר דערציילן? וואָס דאַרף מען עס גאָר אַרויסברענגען אויף דיינע ליפּן?

דריטער. דאָס איז דאָך דער גרעסטער נס. אַזאַ ווייב!

פערטער (צוקלאַפּנדיק דעם תהילים). ווי רעדט מען עס אַזוי אינמיטן תהלים־זאָגן!

דריטער. איז עס דען נישט קיין שבח?

פינפטער קרעמער (קומט צו פון רעכטס פאָרנט). אַז איר זייט שוין אַוועק פון אייערע קלייטן, וואָס שטייט איר דאָ אַזוי? קומט'אָך אין שול אַריין אַ ביסל תשובה טאָן.

ערשטער. דער הייליקער מלך און די הייליקע מלכה וועלן באַלד דאָ זיין.

פינפטער. קומען זיי דאָך אין שול! (גייט צו דער שול. פערטער נאָך אים.)

זעקסטער (קומט אָן פון הינטן מיט צוויי גראָבאַייזנס).

צווייטער. וואוהין גייסטו איצטער אַוועק פון דאַנען? וועט ריין קונה די גראָבאַייזנס פאַרשפּעטיקן?

זעקסטער. נישט קיין קונה. איך גיי זיך אויסגראָבן אַ גרוב, מיין ווייב וועט מיר העלפן.

ערשטער. וואָס רעדסטו דאָרטן?

זעקסטער. איך וועל זיך אַריינשטעלן אין איר און לאָזן זיך פאַרשיטן ביזן האַלז.

דריטער. וואָס איז דאָס פאַר אַן איינפאַל?

זעקסטער. דאָס איז מיין תשובה.

ערשטער. וואַרט דאָך אָפּ, ביז דער הייליקער קעניג...

זעקסטער. איך טאָר נישט. איך מוז צוערשט מיין תשובה... (אַוועק.)

צווייטער. וואָס פאַר אַ תשובה זאָל איך מיר נעמען? וועל פאַסטן פון קומענדיקן מאָנטיק ביז דאָנערשטיק.

דריטער. איך וועל נאָך אַ מאָל אויף איר אַ קוק טאָן, דער־נאָך וועל איך זיך אויסבאָדן אין שניי. (אין עולם פאַרשטאַרקטע באַוועגונג נאָך רעכטס. געשרייען: דאָס איז רבי משה סוריאלי! — רב משה סוריאלי! — דער אַלטער סוריאלי! — פון רעכטס נאָנט פאַרדבקהטער געזאַנג פון אַן אַלטער שטים: „וטהר לבנו לעבדך לעבדך לעבדך באמת...״)

משה סוריאל (אַ זקן, קומט אַרויס זינגענדיק און שפּרינ־גענדיק, טראָגנדיק אויף זיין אַקסל אַ שטייענדיק דריי־יעריק ייִנגע־לע. אינמיטן פלאַץ הערט ער אויף צו זינגען און שפּרינגען, פאַר־גלייסט די אויגן, צוקט עטלעכע מאָל מיטן גאַנצן קערפּער ווי אין אַ קאָנוואולסיע, הייבט אויף די ציטערנדיקע הענט און זינגט אַרויס מיט פאַרשטאַרקטער שטים אין זינגזאַנג פון לערנען). אסרי לגפן עירה — דא מלכא משיחא דזמין לשלטאה על כל חילי עממיא... דא מלכא משיחא!... דא מלכא משיחא!... אַ פריער שטייט ולו יקהת עמים — ולו יקהת עמים איז בגימטריא שבתיה, ווי עס וועט זיין דער נאָמען פון אונזער קעניג נאָך דעם טאָג פון דער גאולה. ולו יקהת עמים אסרי לגפן עירה איז בגימטריא צוויי מאָל שבתי צוגעגעבן צוועלף, אַ רמז אויף די צוועלף שבטים, וואָס ער וועט אומקערן פון גלות... טוט תשובה ייִדן, משיח איז מיט אונז! (גייט לינקס און שרייט.) רחצו — וואַשט אָפּ פון זיך די זינד! הזכו — מאַכט ריין זיך פון עברות! הסירו רע מעלליכם מנגד עיני — טוט אָפּ די שלעכטסקייט פון אייערע טועכצן פון פאַר מיינע אויגן! (אַוועק לינקס.)

רופּעניש (אין עולם). נביאות! — ער האָט געזאָגט נביאות! — דער אַלטער משה סוריאל האָט געזאָגט נביאות!

רבי עזריאל (אַ בית דין שמש, קומט אַרויף פון לינקס און קוקט זיך אַרום אין עולם, קוקט אָן די פאַרשיידענע טרעגער, בלייבט שטיין ביי אַ פאָר, קראַצט זיך אין באָרד, ווי ער וואָלט זיך עפּעס מיישב געווען, דערזעט דעם אָנקומענדיקן בעטלער אַברהם

רוביאָ — אַ הויכער, געזונטער מאַן — לאָזט אים פאַרבייגיין, קוקט אים נאָך אַ מאָמענט און גיט אַ רוף). פּססססט!...

אברהם רוביאָ (קוקט זיך אום).

רבי עזריאל. קום צו!

רוביאָ (צוקומענדיק). וואָס וויל ער, רבי עזריאל?

רבי עזריאל. אָ, דו קענסט מיך!

רוביאָ. פאַרוואָס זאָל איך אים נישט קענען? בין איך נישט אַ היגער? ער איז דער בית־דין־שמש רבי עזריאל, די רעכטע האַנט פון אונזער רב רבי אהרן לאַפּאַפּאַ.

רבי עזריאל. איז גוט, וואָס דו קענסט מיך. דאָס מאַכט די זאַך פיל לייכטער.

רוביאָ. האָט ער צו מיר וואָס? איך בין אַ בעטלער...

עזריאל. און איצטער האָסטו אַ געלעגנהייט אַ סך געלט צו מאַכן. קאָנסט רייך ווערן... דאָס הייסט...

רוביאָ. וואָס דאַרף איך איצטער רייך ווערן? וואָס דאַרף איך איצטער געלט? אַז משיח איז געקומען!

עזריאל. ווייסט נישט, וואָס דו רעדסט! רעדסט נאַריש־קייט! אַ משוגעת אין אַלעמען אַריין! ער איז פּונקט אַזוי משיח ווי איך.

רוביאָ. ער זאָג עס נאָך אַ מאָל!

עזריאל. איך וועל עס דיר זאָגן, וויפל מאָל דו ווילסט! דו שוטה דו, דו הער דאָך! אין ירושלים האָבן זיי אים אַריינגעלייגט אין חרם, פון די קאָנסטאַנטינאָפּאָלער רבנים איז אָנגעקומען, אַז ער איז חייב מיתה. איך קאָן דיר פאַרלייענען דעם בריוו. וועסט זיך פאַרדינען אַ גרויסן חלק עולם הבא, אָבער מען וועט עס דיר באַצאָלן מיט אַ סך געלט.

רוביאָ. וואָס האָט ער קעגן אים פאַרטראַכט?

עזריאל. איך? שוטה! דו הערסט'אָך די רבנים! און נישט פאַרטראַכט, — געפּסקנט! לויט דין און משפּט. ער איז חייב מיתה.

רוביאָ. וואָס עס האָבן מורא געהאַט די גזלנים, ווילן די רבנים.

עזריאל. ווי פאַרגלייכסטו דאָס, שוטה!

רוביאַ. איך קריג מיין עולם־הבא, ווען איך לייג דיך אַוועק אַ טויטן! (גיט אים אַ זעץ מיט דער פויסט.)

עזריאל (קייקלט זיך איבער, הייבט זיך שנעל אויף און אַנטלויפט רעכטס). העלפט! העלפט!

רוביאַ. כאַפּט אים! כאַפּט אים! געקומען דינגען מיך דעם הייליקן קעניג אומצובריינגען! (לויפט נאָך עזריאלן.)

אַ שניידער (לויפט אָן פון לינקס הינטן מיט אַן אָנגעגליטן פּרעסאייזן). מיין אייזן איז הייס, מיין אייזן איז פייער. און גאָט האָט צו מיר געזאָגט אַזוי צו זאָגן: לייג צו דיין אָנגעגליטן פּרעס־אייזן צו דיין צונג, און דיין צונג וועט נישט פאַרברענט ווערן. נאָר געבשרט וועט זי ווערן צו זאָגן די ווערטער, וואָס איך וועל אַריינ־לייגן אין דיין מויל. (טראָגט צו דאָס פּרעסאייזן צו דער צונג. דורך דעם עולם גייט דורך אַ שוידער־געמורמל. דער שניידער פאַרגלאָצט די אויגן, זיין קערפּער צוקט און בלייבט דערנאָך ווי פאַרגליווערט. זיין שטים איז איצטער שטאַרקער, טיפער.) די גאולה איז נאָענט, די גאולה שטייט שוין פאַר דער טיר. (צוואוויינט זיך.) די צרות די גרויסע, דחקות און נויט און הונגער וועלן אויפהערן, פאַרפאָלגונ־גען און רדיפות וועלן פאַרשווינדן! (זינגט.) דער אויסלייזער איז געקומען, דער באַפרייער איז שוין דאָ, דער וועלטפאַרבעסערער איז מיט אונז! שבתי צבי איז זיין נאָמען, ער איז דער מלך המשיח, מיין איינציקער זון, מיין אויסגעוויילטער. איך גיב אים איבער מיין מאַכט, ער זאָל הערשן אויף דער ערד און אין די הימלען. אַלע מלכים פון דער וועלט וועלן אים אונטערטעניק זיין און אַלע מלאַ־כים אין די הימלען. זיין שטול וועט שטיין לעבן מיין שטול, און איך וועל אים אָנטיילן מיט מיין שיין, און ער וועט שיינען איבער גאָר דער וועלט! (שטייט אַ ווײַלע אין פּראָפעטישער פּאָזע מיט אויפגעהויבענע הענט. ביסלעכווייז וואַכט ער אויף, קוקט אָן דעם עולם פאַרוואונדערט, קוקט אויף זיין פּרעסאייזן.) וואָס טו איך עפּעס דאָ? איך האָב געדאַרפט עפּעס אויספּרעסן? דאָס אייזן איז הייס ווי פייער... איז ווי קום איך עפּעס אַהער? האָ? (הערט זיך צו צום געזאַנג פון לינקס.) אָ, יאָ! (איילט אַוועק לינקס פאָרנט. פון עולם גייט מען אים נאָך. אַ שטויננג, אַ טשמאָקעניש, אַן

אַ!־אַ!־געקרעכץ. מי קוקט זיך אָן מיט אַקסלדריקן, מי גלאָצט די אויגן, הייבט פרום די הענט צום הימל.)

איינער (אין עולם). מי קאָן גאָר נישט קומען צו זיך. אַז יעדע מינוט אַן אַנדער נס!

אַ צווייטער. איך וועל אייך זאָגן דעם אמת... איך פיל עפּעס... איך פיל עפּעס, אַז מיט מיר אַליין... (צוואוויינט זיך.)

אסתרל (אַ מיידעלע געפירט פון איר מוטער, צושרייט זיך). מאַמע! מאַמע!

די מוטער. וואָס איז, אסתרל? וואָס איז, קינד?

אסתרל. זע! זע! מלכא קדישא שבתי צבי! (די אַרומיקע קוקן זיך אַרום.)

די מוטער. וואו זעסטו אים, קינד מיינס?

אסתרל. אוי, מאַמע! ער רעדט צו מיר! ער וועט צונויפ־קלייבן אַלע יידן, אַלע יידן! (פאַלט אין צוקונגען.)

די מוטער. אסתרל! אסתרל! טאָכטערקע! (הייבט זי אויף און לויפט מיט איר לינקס.) נבואה האָט פון איר אַרויסגערעדט! נאָך קיין זעקס יאָר נישט אַלט! (אַוועק.)

איינער. דאָס גרעסטע וואונדער! גאָט האָט אַרויסגערעדט פון דעם קליינעם קינד!

אַ מיידל (אין היסטערישן וויינען און לאַכן צוזינגט זיך צולעצט). השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות — בצבאות, דאָס איז מלכא משיחא. לייענט נישט בצבאות נאָר בצבי...

אַן עלטערע פרוי (אַוועקפירנדיק זי נאָך לינקס). עפּעס איז אין איר אַריין! עפּעס איז אין איר אַריין!

איינער. געהערט? אַ מיידל — זוהר הקדוש! און איר אויס־טייטש! (אַלגעמיינער אַ! אַ!)

פיר פרויען (האַלטן זיך פאַר די הענט און פירן אויס אַ טאַנץ צום טאַקט פון זייערע ווערטער, וועלכע קלינגען ווי די ווער־טער פון אַ ליד): שבתי צבי דער מלך המשיח — — פון אַלע מע־נער ער דער שענסטער — — ווי אַ צעדער פון לבנון זיין גע־שטאַלט — — זיין געזיכט די זון אין מיטן טאָג — — דער סול־טאַן וועט אים דערזען — — וועט ער פאַרציטערט ווערן — —

די קרוין פון סולטאַנס קאָפּ — — וועט אָנטאָן דער מלך המשיח!

(גאַנץ נאָענט לינקס דונערן געשרייען: לאַנג לעבן זאָל אונזער מלך המשיח! און עס הערט זיך דער גאַנג פון דער פּראָצעסיע. די פיר פרויען לויפן אַהין. עס הייבט אָן אָנצוכוואַליען אַ טאַנצנדיקער, שפּרינגענדיקער עולם, מענער, פרויען און קינדער. די פּראָצעסיע טרעט אַרויף, געפירט פון שבתי, שרה און פרימאָ. זינגענדיק: ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל... דער גאַנצער פּלאַץ רוישט אויף: לאַנג לעבן זאָל דער מלך המשיח! לאַנג לעבן זאָל דער הייליקער קעניג שבתי צבי! לאַנג לעבן זאָל די הייליקע מלכה אָן, יענער פאַלט אַריין אין עקסטאַז. די פּראָצעסיע גייט צו דער ש״ה: שבתי פעכלט מיט אַ גרויסן פעכער, און וועמען ער רירט שול. אין די הינטערשטע שורות משה סוריאַל, דער שניידער, אסתרל מיט איר מוטער, די עלטערע מיידל, די פיר פרויען.)

ל א ה (אַ מיידל פון אַ יאָר זעכצן, שטופּט זיך דורך דורך דעם געדיכטן עולם מיט געשריי). דאָס איז ער! דאָס איז ער! (עולם לאָזט זי דורך, פאַרנייגעריקט. זי פאַלט אויף די קני.) אָ, מיין האַר, איך הייס לאה און קום פון דער ווייטער גאַלאַטאַ דיר מיין זעאונג אָנצוזאָגן. מיין פאָטער האָט געזאָגט, דו מוזט זי וויסן, און אַלע אין גאַלאַטאַ האָבן מיט אים איינגעשטימט. מאָג איך רעדן?

ש ב ת י. רעד, זעערין!

ל א ה. אָ, הייליקער קעניג, איך האָב ד י ך געזען, דו ביזט מיר אין חלום באַוויזן געוואָרן. אָט אַזוי ווי דו ביזט, האָב איך דיך געזען, נאָר האָסטו געריטן אויף אַ הויכן ווייסן פערד. ווי זאַמד אויפן ברעג ים זיינען געווען אַרום דיר יידישע קינדער, וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון זייערע גלות־לענדער, און אַלע האָבן שירה געזונגען און אַלע האָבן געהילכט: לאַנג לעבן זאָל דער מלך המשיח!

ע ו ל ם (הילכט אויף). לאַנג לעבן זאָל דער מלך המשיח!

ל א ה (דערהעכערט איר שטים). אָט אַזוי אַ און שטאַרקער, שטאַרקער פיל, האָב איך אין מיין חלום געהערט. און איך קום צו און פרעג: איז דאָס דער מלך המשיח? און איך ווייס דעם ענטפער, ווייל איך קוק אויף דעם רייטער, און איך הער, ווי מען רעדט

צו מיר: „איז נאָך פאַראַן אַ יידיש קינד, וואָס ווייס נאָך נישט, ווער משיח איז? קאָנסטו אים נישט דערקענען? דאַרפסטו נאָך פרעגן?“ און איך קאָן די אויגן נישט אָפּווענדן פון דעם רייטער, און מיין מויל רעדט דערווייל: „איך האָב זיך פאַרשפּעטיקט, ווייל איך בין דאָך נאָך גאָר אַ קינד. איך ווייס אפילו נישט, וואוהין איך גייט מיט אים, וואוהין ער פירט אייך. פירט ער אייך נאָך ירושלים?“ און עמיצער ענטפערט מיר און די שטים איז געקומען פון ערגעץ ווייט ווייט: „ער פירט נאָך קאָנסטאַנטינאָפּאָל, פון דאָרטן ערשט וועט ער פירן נאָך ירושלים, אָבער נישט נאָך ירושלים, וואָס אויף דער ערד, נאָר נאָך ירושלים, וואָס אין הימל.“ (התפעלות־געשריי אין עולם.) אַזוי אויך האָב איך אויפגעשריען אין מיין חלום און פון דעם אויפגעשריי זיך אויפגעכאַפּט. איך האָב גלייך געוואוסט, אַז דאָס איז מער ווי אַ חלום. עס איז נבואה, און איך בין אויסגעוויילט געוואָרן, דער גייסט פון גאָט זאָל אויף מיר רוען. אָ, מלך המשיח, פון גאָט דו אויסגעוויילטער, פון גאָט געזאַלבטער, איך האָב קיין וואָרט נישט אויסגעטראַכט, קיין וואָרט נישט צוגעגעבן צו מיין נבואה־חלום. ווי ער איז מיר געוויזן געוואָרן, אַזוי האָב איך אים דיר איבערגעגעבן. דו גלויבסט דאָך מיר, אָ, מלכא קדישא!

ש ב ת י. איך גלויב דיר גאַנץ געוויס. (עקסטאַז־געשריי אין עולם, לאה פאַרדעקט איר געזיכט מיט ביידע הענט אין גערירטקייט.) און דיין לוין וועט זיין, וואָס דו וועסט אַריינגענומען ווערן אין מיין קעניגלעכן הויף, צוגעשטעלט ווערן צו דער הייליקער מלכה.

ל א ה (באַגייסטערט). אָה!

ש ב ת י. איצטער גיי און שטעל זיך צו צום קרייז פון די, אויף וועמען עס רוט גאָטס גייסט, דער רוח פון נבואה.

ל א ה. ווי בין איך גליקלעך!

פ ר י מ אָ (פירט זי צו צום נביאים־קרייז. די פּראָצעסיע איז צוגעקומען צו דער שול. אויבן אויפן פּלאַץ פאַר דער טיר ווענדן זיך שבתי און שרה אום צום עולם. אין עולם קומט פאָר אַ וואַקכאַנאַליע פון באַגייסטערונג, אַ האַלזעניש און קושעניש פאַר גרוי־

סער גליקלעכקייט, וועלכע גייט אַריבער אין אַן אַלגעמיינעם טאַנץ. דער טאַנץ ווערט איבערגעריסן דורך שופרות־בלאָזן.)

פרימאָ (רופט אויס). דער הייליקער קעניג וויל צו אייך רעדן, וויל זיך מתגלה זיין! (דער עולם ווערט פאַרגליווערט.)

שבתי. הער, מיין פאָלק, הערט, איר צוזייטע און צושפּרייטע און ווידער פאַראייניקטע! גאָטס נאָמען אין פולן מיט אַלע זיינע פיר אותיות האָט נאָר דער כהן גדול געמאָגט אַרויסרעדן, און נאָר אום יום כפור ביי דער עבודה. און נאָך איינעם איז דערלויבט דעם נאָמען אַרויסצורעדן מיט אַלע פיר אותיות: גאָטס איינציקן זון, זיין בכור, דעם מלך המשיח. הערט! איך זאָג אַרויס פאַר אייך דעם פולן נאָמען פון גאָט מיין פאָטער!

פרימאָ (ווינקט. בעלי תוקעס בלאָזן אין די שופרות. דער עולם רוקט זיך צונויף אין שרעק).

שבתי (מיט פאַרשטאַרקטער שטים). יעהאָוואַ! (אַן „אוי!“ רייסט זיך אַרויס אין עולם, גייט דורך, ווי דאָס רוישן פון אַ ווייטן דונער. שבתי נאָך שטאַרקער.) יהוה אמר אלי בני אתה, אני היום ילדתיך! איך בין גאָטס זון, איך בין משיח! (שופרות בלאָזן.)

עולם (דונערט אַרויס). לאַנג לעבן זאָל דער מלך המשיח!

שבתי. נאָכדעם ווי איר האָט געהאַט די זכיה צו דערזען דעם גרויסן טאָג און די דערפילונג פון גאָטס וואָרט, וואָס ער האָט געשיקט זיין פאָלק דורך די נביאים, מוז אייער קלאָג און טרויער פאַרוואַנדלט ווערן אין פרייד, און אייערע תעניתים דאַרפן ווערן טעג פון שמחה, ווייל איר וועט שוין מער נישט וויינען. דער תענית עשרה בטבת קומט אָן — ער וועט מער קיין תענית־טאָג נישט זיין.

פאַראייניצלטע שרעקאויסגעשרייען. אוי! אוי!

שבתי. פאַרוואַנדלט דעם טאָג, וועלכן איר האָט דורות־לאַנג פאַרבראַכט אין טרויער און געוויין, אין אַ טאָג פון יובל מיט געזאַנג און לידער און אין וואוילטיק, ווייל איך בין צו אייך געקומען!...

שלמה אלגאזי (אַ רב, שטופּט זיך דורך פון צווישן עולם, וואָס שטייט אויבן פאַר דער טיר). ניין, דאָס קאָנסטו נישט! דו קאָנסט דעם תענית נישט אָפּשאַפן!

שבתי. איך קאָן נישט? ווייסטו דען נישט, אַז ווען משיח וועט קומען, וועלן אָפּגעשאַפט ווערן אַלע תעניתים, און דו ביזט דאָך אַ רב און אַ בן־תורה!

אלגאזי. איך ווייס עס, איך האָב עס נישט פאַרגעסן, ווי איך געדענק גוט, אַז איך בין אַ רב און לערער אין פאָלק ישראל. די תעניתים וועלן אויפהערן, אָבער צוערשט וועט די גאולה קומען. אַלע יידן וועלן זיך אומקערן פון דעם לאַנגן גלות, און דער בית המקדש וועט אויפגעבויט ווערן.

שבתי. נעמסטו זיך אוים צו וויסן מער פאַר מיר? (בייזער געמורמל אין עולם.) ווי קומסטו איבערהויפּט מיר צו ווידערשפּרעכן? (דער בייזער געמורמל שטייגט אָן.) האָסטו אַ טראַכט געטאָן, פאַר וועמען דו שטייסט? (אַרום אלגאזין קומען זיך צונויף זיינע אָנהענגער, צווישן וועלכע עס געפינט זיך אויך חיים פעניא.)

אלגאזי (ווערט שטאַרקער ביי זיך). האָב איך דען נישט געהערט דאָ פון דיר, ווער דו ביזט? און דער עולם שרייט עס אין אַלע גאַסן. אָבער איך זאָג דיר, דו טאָרסט נישט אָפּשאַפן דעם תענית, דו טאָרסט דעם עולם נישט ברענגען צו קיין זינד.

שבתי. דאָס זאָגסטו מיר און ווייסט נישט, אַז איך בין געקומען אָפּצוראַמען זינד. מיט מיין קומען הערן זינד אויף. וואָס איך בין מתיר, איז נישט מער קיין עבירה.

אלגאזי. איך ווייס, דער זוהר הקדוש זאָגט אַזוי. אָבער דער הייליקער זוהר זאָגט אַ סך זאַכן וועגן משיח בן דוד, וועלכע זיינען נאָך נישט מקוים געוואָרן. הייב אָן מיט זיי, פאַרענדיק מיט מצוות און עבירות, ריר נאָך די דינים נישט אָן.

שבתי. וואָס איך זאָג, קומט צו מיר פון הקב״ה, וואָס איך טו, טוט ער דורך מיר!! אין אַלץ ווער איך געפירט פון אויבן, מיין פאָטער שטייט שטענדיק ביי מיין זייט. יעדעס וואָרט, וואָס איך רעד אַרויס, פירט צו עפּעס, ווייל עס איז פון אים! יעדער טריט, וואָס איך מאַך, פירט צו עפּעס, ווייל ער איז פון אים! זאָג מיר נישט, וואָס איך קאָן און וואָס איך קאָן נישט. דו ווייסט עס נישט און דו פאַרזינדיקסט זיך.

אלגאזי. איך וויל זיך בעסער פאַרזינדיקן פאַר דיר, איידער פאַרזינדיקן זיך פאַר גאָט.

שבתי. פאַר די ווערטער ביזטו סקילה ווערט.

עולם. פאַרשטייניקט אים! פאַרשטייניקט אים! (אלגאזי ווערט אַראָפּגעשטופּט פון די טרעפּ צוזאַמען מיט עטלעכע פון זיינע באַגלייטער, וואָס שטעלן זיך פאַר אים איין. זיי אַנטלויפן נאָך רעכטס.)

חיים פעניא (אויבן אויף די טרעפּ). הייס שוין אויך מיך פאַרשטייניקן!

שבתי. דו האָסט נאָך גאָרנישט נישט געזאָגט.

פעניא. און איך וועל דיר זאָגן נאָך מער ווי דער רב אלגאזי האָט געזאָגט.

שבתי. ווייל דו ביזט רייך, האָסטו מער חוצפה. היט דיין צונג!

פעניא. איך וועל מיין צונג נישט היטן, איך וועל דיר זאָגן, וואָס איך דענק פון דיר. דו ביזט נישט משיח בן דוד, נאָר ירבעם בן נבט! זינדיקסט און ווילסט די אַנדערע זינדיק מאַכן!

שבתי. האָסט דעם טויט זיך אויסגעשפּראָכן! (עולם וואַרפט זיך אויף חיים פעניאן. שטיינער ווערן אויף אים געוואָרפן. פעניא שלאָגט זיך אָפּ און לויפט אַריין אין שול. די טירן ווערן הינטער אים צוגעמאַכט. שבתי באַפוילעריש.) ברענגט העק, ברעכט אויף די טירן און ברענגט אים מיר אַרויס!

שרה (קרעכצט אַרויס, פאַרדעקט זיך דאָס געזיכט מיט ביידע הענט).

שבתי (קוים אַ ווענד טוענדיק זיין קאָפּ צו איר). אַזוי מוז עס זיין. (צום עולם.) דאָס זיינען די יעניקע, וואָס זיינען מיט בלינדקייט געשלאָגן און זאָגן, אַז זיי טוען, וואָס הקב״ה וויל פון זיי. זיי זיינען די גלגולים פון יענע, וואָס האָבן דערהרגעט זכריה הנביא אין הויף פון גאָטס הויז און אַרויפגעבראַכט זיין בלוט אויף יידישע קעפּ. (אברהם רוביאָ און נאָך אַנדערע קומען אַרויף מיט העק און הייבן אָן איינצוברעכן די שולטירן.)

שרה (קרעכצט אַרויס). ניין!

שבתי (ווידער קוים באַמערקבאַר צו שרהן). ער מוז אַרויסגעבראַכט ווערן און געמשפּט ווערן פאַרן עולם. (די טיר ווערט איינגעבראָכן, די איינברעכער לויפן אַריין אין שול. שבתי ווענדט זיך ווידער צום עולם.) זיי זיינען די גלגולים פון יענע, וואָס האָבן ישו דעם נוצרי צום צלם־טויט דערפירט! (דורך דעם עולם גייט דורך אַן אומבאַגרייפן — מען קוקט זיך איינער דעם אַנדערן אָן, צי האָט מען ריכטיק געהערט. שבתי דערהערט דעם קול.) וואָס האָט ישו פון נצרת געטאָן, וואָס זיי האָבן אים אַזוי שלעכט באַהאַנדלט? איך וועל אים אַריינשטעלן צווישן די נביאים! (פעניא ווערט אַרויסגעבראַכט, געפירט פון רוביאָן.)

רוביאָ. דאָ איז ער, דיין לעסטערער, אָ, הייליקער קעניג! איך בין זיכער, אַז מיט זיין געלט האָט מען מיר פריער דאָ געוואָלט באַצאָלן פאַר דיין טויט.

געשריי. גיב אים אונז אַהער, מיר וועלן אים פאַרשטייניקן!

שבתי. וואַרט אָפּ, איר וועט עס נישט דאַרפן.

פעניאס ביידע טעכטער (רעדן גלייכצייטיק די זעלביקע ווערטער מיט דעם זעלביקן נבואה־טאָן). טאַטע אונזערער, טאַטע אונזערער, וויים, פאַר וועמען דו שטייסט! פון פויגלנעסט פון גן עדן קומט ער צו אונז, באַלאָדן מיט גאָטס שבועה, אָפּצוראַמען די מלוכה פון שלעכטס פון דער וועלט דורך זיין משיח און נקמה צו נעמען די נקמות פון ישראל.

פעניא (איבערראַשט, פאַרלאָרן, פאַלט אויף זיין געזיכט פאַר שבתין מיט יאָמער). זיי מוחל מיר, הייליקער קעניג!

שבתי. איך האָב געוואוסט, דו וועסט תשובה טאָן. (יובל פון התפעלות אין עולם.) און איצטער, קינדער פון דער גאולה־צייט, קינדער פון משיח־טעג, איר האָט געזען וואונדער און וועט נאָך דערלעבן גרעסערע וואונדער. אין עטלעכע טעג אַרום מאַך איך די רייזע נאָך קאָנסטאַנטינאָפּאָל, און די נבואה פון נתן פון עזה וועט מקוים ווערן. (יובל־געשריי.) און עס וועט זיך אַראָפּלאָזן אויף דער ערד די אייביקע מלוכה פון גאָט, און ישראל, דאָס אויסגעלייזטע פאָלק ישראל, וועט ווערן דאָס פאָלק איבער אַלע פעלקער, זיין הערשאַפט וועט זיך פאַרשפּרייטן איבער דער גאַנצער וועלט. אין נאָמען פון הקדוש ברוך הוא און אין מיין אייגענעם נאָמען, דעם נאָמען

פון זיין בכור און משיח, צוטייל איך דאָ איצטער פאַר אייך די מלוכה פון דער וועלט צווישן די פון מיינע נאָנטסטע, וועלכע זיינען גלגולים פון מלכי יהודה וישראל. אַלס מלך איבער אַלע מלכים פון ישראל איז אויבן באַשטימט געוואָרן מיין ברודער אליהו, און אַלס מלך איבער אַלע מלכים פון יהודה מיין ברודער יוסף. יצחק סילווייראַ, אברהם יכיני, משה גאַלאַנטע, דניאל פינטאָ, מתתיהו בלאַך, רפאל יוסף בעלעבי, ישראל יעקב דוכן — יעדער פון זיי וועט מלך ווערן און זייערע מלוכות זיינען שוין באַשטימט. און דו, חיים פעניא, האָסט נישט געוואוסט, וואָס עס וואַרט אויף דיר, אָבער איך האָב געוואוסט. דו ביזט דער גלגול פון קעניג יותם און וועסט ווערן מלך דאָ אין לאַנד.

געשרייען. לאַנג לעבן זאָל אונזער מלך חיים פעניא!

פעניא (מבולבל). איך ווייס נישט, צי בין איך עס ווערט... דו ווייסט, וואָס דו טוסט, הייליקער קעניג!

די פעניא־טעכטער. יהוה, בעזך ישמח מלך ובישועתך מה יגל מאוד! (וואַרפן זיך מיט קושן צו פעניאַן, וועלכער באַגיסט זיך מיט טרערן.)

שבתי (צו רוביאָן). און דו...

רוביאָ. איך?!

שבתי. יאָ, דו...

רוביאָ. איך, אברהם רוביאָ, דער בעטלער!

שבתי. דו, אברהם רוביאָ דער גביר. דו ביזט שטענדיק רייך געוועזן, און דיין פּלאַץ האָט געהערט צווישן די איידלסטע פון אונזער פאָלק. דיין נשמה איז אַ גלגול פון דעם פרומען קעניג יאשיהו, און דיין מלוכה וועט זיין ביי די ברעגן פון דעם שוואַרצן ים. (התפעלות־געמורמל אין עולם.)

רוביאָ (גלייכט זיך אויס, ווערט קעניגלעכע מאַיעסטעט).

א רייך געקליידעטער מאַן (שרייט אַריבער). אָ, הייליקער קעניג, רוביאָ איז אַ בעטלער, און ביז ער וועט איבערנעמען די מלוכה, וועט ער מוזן אומגיין איבער די הייזער. דערלויב מיר צו האָבן די זכיה אָפּצוקויפן ביי אים זיין מלוכה. איך וועל אים

געבן אַ גרויסן פּרייז, וואָס וועט אים רייך מאַכן אויף זיין גאַנצן לעבן.

רוביאָ (פול שרעק). אָ, הייליקער קעניג, דערלויב עס נישט! איך וועל זיך דורכהונגערן, דורכפאַסטן ביז צום טאָג פון מיין קרוינונג, אָבער מיין מלוכה, די מתנה, וואָס איך האָב געקראָגן פון דיר, וועל איך נישט פאַרקויפן פאַר קיין פּרייז נישט אין דער וועלט.

שבתי. גוט, רוביאָ, און דיין מלוכה וועט דערפאַר זיין אויינע פון די שטאַרקסטע. (צום עולם.) און איצטער הערט נאָך. דאָס שלעכטס פון דער וועלט נעמט זיך פון דעם, וואָס די וועלט האָט נישט געקאָנט אויפנעמען די גאַנצע געטלעכקייט, וואָס האָט זי פאַרפלייצט. איבער דער וועלט איז דערפאַר געקומען אַן אומאָרדענונג ווי פון אַ פאַרפלייצונג, דאָס גוטע און דאָס שלעכטע האָבן זיך אויסגעמישט, און די סטרא אחרא האָט גענומען די אויבערהאַנט. האָט דער עתיקא קדישא אַרויסגעטיילט פון זיך דעם מלכא קדישא, דעם מלך המשיח, וואָס וועט באַזיגן די סטרא אחרא און ווידער אויפעפענען פאַר דער וועלט די קוואַלן פון גנאָד און הילף.

עולם (זינגט אויף). זמרו לאלהים זמרו, זמרו למלכנו זמרו כי מלך כל הארץ.

שבתי (שטילט איין דעם עולם מיטן אויפהייב פון זיין האַנט). ווי דער עתיקא קדישא באַשטייט פון זכר און נקבה, עתיקא קדישא און זיין שכינה, אַזוי באַשטייט אויך דער מלכא קדישא פון זכר און נקבה, מלכא קדישא און זיין שכינה. ווי ער, איז אויך זיין שכינה אַ חלק אלוה ממעל. זעט, דאָ שטייט פאַר אייך דער אַנדער טייל פון מיר. זי איז ביז הייַנט געוועזן מיין כלה, היינט ווערט זי מיין ווייב — די פאַראייניקונג פון מלכא קדישא מיט זיין שכינה.

עולם (התפעלותדיק). ווי שיין זי איז! ווי הערלעך! ווי זי שיינט! ווי זי לייכט! — בענטש אונז! בענטש אונז, הייליקע קעניגין!

שרה (באַזיגט די טרערן פון גערירטקייט, וואָס כוואַליען אויף אין אירע אויגן, ווייל עס פּאַסט נישט פאַר איר צו וויינען. איר געזיכט ווערט באַגייסטערונג, איר האַלטונג — מאַיעסטעט,

זי הייבט אויף די הענט צו בענטשן. עס ווערט זייער שטיל). גלויבט, און איר וועט באַלוינט ווערן! גלויבט, און איר וועט אויסגעלויזט ווערן! פון טויט האָט מיך גאָט געראַטעוועט, פון געפאַנגענשאַפט מיך באַפרייט און געבראַכט מיך ביז אַהער. אַזוי טוט ער צו זיינע אויסגעוויילטע, דאָס זיינען זיינע וועגן מיט די, וואָס געהערן אים! זאָל ישראל זיך פרייען מיט זיין באַשאַפער, די קינדער פון ציון מיט זייער מלך! זאָלן זיי לויבן זיין נאָמען מיט טאַנץ, מיט פויק און פידל זאָלן זיי אים באַזינגען, ווייל גאָט וויל זיין פאָלק! (אַן אָרגיאַסטישער טאַנץ ברעכט אויס, וועדליג שרה שטייט אַלץ מיט אויפגעהויבענע הענט. אין מיטן טאַנץ און געזאַנג הערט מען אַלץ די אויסרופן: ווי שיין זי איז! ווי הערלעך! ווי זי שיינט! ווי זי לייכט! — שופרות רייסן זיך אַריין אין דעם טאַנץ, שטעלן אים ביסלעכווייז אָפּ.)

פרימאָ (רופט אויס). עס איז געקומען די שעה פון מקבל שבת זיין!

שבתי און שרה (ווענדן זיך צו דער שולטיר).

עולם (אין יובל־געזאַנג). שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד!...

דריטע סצענע

שרהס שלאָפצימער. אַ טיר הינטן לינקס, אין מיטן אַ חופּה־בעט מיטן צוקאָפּנס צו דער רעכטער וואַנט. נישט ווייט פון בעט נאָך פאָרנט אַ טראָן. די דיל איז באַלייגט מיט רייכע טעפּיכער, אַרום די ווענט שטייען שיינע קופּערבאַשלאָגענע קאַסטנס פון פאַרשיידענע קאָלירן.

שרה (זיצט אויף איר טראָן אין איר גאַנצן פוץ, מיד און אָפּגעשפּאַנט, און זאָגט צו לאהן, וואָס שטייט פאַר איר). איך בין מיד, איך וויל זיין אַליין. איך וויל קיינעם מער נישט זען.

לאה. דו ביזט נישט מיד, הייליקע קעניגין. ווי קאָנסטו מיד זיין?

שרה. ווי קאָן איך?... יאָ... איך בין נישט מיד... איך קאָן

נישט מיד זיין... איך טאָר נישט מיד זיין... (שאָקלט זיך פאַרנאַנדער, ענערגיש.) ניין, איך בין נישט מיד. שיק זיי אַריין, די ווייבער! (ווערט מאַיעסטעט.)

לאה. ווי וועלן זיי זיך דערפרייען! ווי וועלן זיי גליקלעך זיין! (עפנט אויף די טיר.) קומט אַריין, איר זכיהדיקע פרויען!

זעקס פרויען (קומען אַריין מיט האַנט־פּאַטשעניש, האַלב טאַנצנדיק, האַלב בוקנדיק זיך). וואויל אונזערע אויגן, וואָס מיר זעען דיך דאָ! פון אַלע ווייבער זיינען מיר די געבענטשטע! (פיר קומען צו נאָענט, צוויי בלייבן שטיין אַ ביסל אָפּגערוקט.)

שרה. די שעה איז שפּעט, איר ליבע שוועסטער. פאַרוואָס האָט איר אייערע היימען פאַרלאָזן?

ערשטע. עס איז קיינמאָל נישט שפּעט אַ מצוה צו טאָן און פון דיר געבענטשט צו ווערן.

שרה. וועלכע מצווה ווילט איר איצטער דאָ פאַרדינען?

ערשטע. מיר ווילן העלפן דיר אויסטאָן זיך און צוגרייטן דיך פאַר דעם הייליקן קעניג.

שרה. איר האָט דעם הייליקן קעניג נישט פאַרשטאַנען.

ערשטע. אָ, הייליקע קעניגין, מיר האָבן גוט געהערט, וואָס ער האָט פאַרן גאַנצן פאָלק געזאָגט!

שרה. אויך איך האָב עס געהערט און ווייס אַן אַנדער זין.

אַלעפיר. אָ, הייליקע קעניגין, שיק אונז נישט אַוועק, לאָז די מצוה אונז פאַרדינען און גיב אונז דיינע ברכות.

שרה. וועלכע ברכות ווילט איר פון מיר?

ערשטע. עס האַלטן זיך ביי מיר קיין קינדער נישט. שוין אַכט געבאָרן, און אַלע זיינען זיי מיר אַוועקגעשטאָרבן.

צווייטע. איך בין אַן עקרה. שוין נייען יאָר פאַרהייראַט מיט מיין מאַן, וועמען איך ליב. האָב איך אים קיין קינד נישט אין דעם צענטן יאָר, וועט ער מיך אָפּגטן.

דריטע. איך האָב שוין זעקס קינדער, אָבער מיידלעך אַלץ. מיין מאַן און איך, מיר ווילן אַ קדיש האָבן.

פערטע. איך האָב נאָר אַ בן יחיד, און ער איז מיר קראַנק. גייט איין מיט יעדן טאָג.

שרה (צו די צוויי, וואָס שטייען אָפּגערוקט). וואָס שטייט איר פונוויטן, שוועסטער? וואָס זיינען אייערע בקשות? (ביידע קומען צו, די אַנדערע טרעטן אָפּ.)

רחל. איך הייס רחל. בין דעם הייליקן קעניגס ערשטע ווייב.

מרים. און איך הייס מרים. בין דעם הייליקן קעניגס צווייטע ווייב.

שרה. ער האָט מיר געזאָגט, ער האָט שוין געהאַט צוויי ווייבער און נישט באַרירט זיי ביידע...

רחל. אַ גאַנץ יאָר האָט ער מיט מיר געלעבט און צו מיר נישט צוגערירט זיך. בין פופצן יאָר אַלט געוועזן און זיין אָפּגעשיידנקייט איז מיר שווער געוועזן. איך האָב געוויינט און געקלאָגט, פאַרביטערט מיינע עלטערן דאָס לעבן. מיין פאָטער האָט אים גענומען צום רב רבי יוסף, אָבער שבתי, דער הייליקער קעניג מיין איך, האָט געענטפערט, אַז ער טאָר זיך נישט באַהעפטן מיט אַ זינדיקער פרוי. בין איך בייז געוואָרן — אַ נאַריש קינד געוועזן! — און האָב אַרויסגערעדט, אַז איך וועל אויף אַן אמת זינדיק ווערן... יעמאָלט האָט ער מיך אָפּגעגט.

מרים. אויך מיט מיר איז אַזוי געוועזן. אַ פריילעכע חתונה געוועזן, אָבער אין דער נאַכט האָב איך מיין קישן נאָס געמאַכט מיט מיינע טרערן. ער האָט זיך נישט צוגערירט צו מיר, מיך אפילו נישט אָנגעקוקט. און ווען מיין טאַטע האָט אים דאָס אויסגערעדט, האָט ער געענטפערט: „מיין נשמה איז באַהאָפטן מיט דער געטלעכקייט, אייער טאָכטער אָבער איז גשמיות. וואַרט פיר־פינף יאָר, וועל איך איר חתונה מאַכן פאַר איינעם פון די דריי מלכים, וואָס וועלן זיין אונטער מיר..." האָט מיין טאַטע דערקלערט אים פאַר משוגע, און שבתי, דער הייליקער קעניג, מיין איך, האָט מיך אָפּגעגט.

שרה. און איר ביידע האָט ווידער חתונה געהאַט.

ביידע. יאָ. ווידער חתונה געהאַט.

שרה. און אייערע מענער לעבן.

ביידע. ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר.

שרה. און קינדער?

ביידע. גאָט צו דאַנקען.

שרה. וואָסערע ברכות ווילט איר דען פון מיר?

רחל. מיר האָבן געזינדיקט קעגן אים, וואָס איז געוועזן אונזער מאַן, האָבן אים באַליידיקט, פּיליכט אויך געשאָלטן. מיר ווילן זיך אָפּריייניקן פון דער זינד. (מיט בקשה.) אָ, הייליקע! אָ, געטלעכע, דו, וואָס דו ביזט זוכה, וואָס קיין אַנדער פרוי איז נישט זוכה געוועזן...

אלע. אָ, הייליקע קעניגין, לאָז אונז טאָן די גרויסע מצוה!

שרה. אָ, שוועסטער, איך זאָג אייך, איר האָט דעם הייליקן קעניג נישט פאַרשטאַנען!

אלע. אָ, קעניגין! אָ, הייליקע!... שוין די באַרירונג אָן דיר...

שרה. טוט... טוט...

די פרויען (אין העלער פרייד, צופּאַטשן זיך אין די הענט מיט טאַנצבאַוועגונגען אין די אַקסלען).

ערשטע. וואו איז דיין נאַכטהעמד, הייליקע קעניגין?

שרה (צו לאהן). עפן אויף, לאה, אָט יענעם גרינעם קאַסטן, נעם אַרויס אַ נאַכטהעמד און גיב עס זיי.

לאה. ווי גליקלעך בין איך, וואָס איך זע עס צו און דאַרף באַהילפיק זיין! (גייט צום גרינעם קאַסטן, נעמט אַרויס אַ נאַכטהעמד, טראָגט עס זייער פייערלעך און לייגט עס אַוועק אויפן בעט מיט אַ סך ליבע און לאַסקע אין די אויגן.)

די פרויען (טאַנצן אַ פרומען טאַנץ אַרום שרהן. טאַנצנדיק נעמען זיי אַראָפּ פון איר מיט פרומקייט איין אָנטועכץ נאָך דעם אַנדערן, דריקן עס צו זיך, קושן עס און לייגן עס אַוועק מיט גרויס פאַראַד אויף די דערבייאיקע קאַסטנס, אָפּט אויסשרייענדיק פאַר אַנטציקונג). ווי שיין די הויט! — ווי ווייס! — ווי צאַרט! — די אָדערלעך, ווי רויט! — רויזנדופט און בשמים! (גייען אַלע זעקס צום בעט, נעמען אַלע צוזאַמען דאָס העמד, טראָגן עס צו שרהן ווי אַ הייליקטום און טוען עס אָן אויף איר מיט דעם ציטער פון קדושה. צוקעמען איר די האָר, יעדע איינע איז באַטייליקט אין דער מצוה, שמעקן די האָר, זיינען זיך מחיה, קושן עס, דריקן עס צו זיך.)

ערשטע. איך האָב ביי מיין חתונה אַ דימענטענעם קאָפּ־צודעק געקראָגן, איך האָב עס דיר געבראַכט (טוט עס איר אָן), און מיינע קינדער, וועלכע איך וועל נאָך געבאָרן, וועלן מיר לעבן.

צווייטע. און איך גאַרטל דיך אַרום מיט מיין גאַרטל, מיט דימענטן באַזעצט, און מיין טראַכט וועט זיך עפענען, ווי דיין טראַכט וועט געעפנט ווערן.

דריטע. איך טו דיר אָן מיינע אויערינגלעך, און מיין בקשה וועגן אַ קדיש וועט דערהערט ווערן.

פערטע. איך טו דיר אָן מיינע בראַסליעטן, און מיין קדיש וועט מיר שטאַרק און געזונט זיין.

רחל. איך טו דיר אָן מיין שטערנטיכל, און די בושה פון מיין זינד וועט זיך אָפּטאָן פון מיר.

מרים. דאָ האָסטו די רינגען פון מיינע פינגער — איך טו אָפּ מיט זיי פון מיר די מורא, מיט וועלכער מיין זינד האָט מיך אָנגעפילט. (נעמען אָן שרהן און גייען מיט איר אַ טאַנץ, לייגן זי אַריין אין בעט, דעקן זי צו. קושן דעם צודעק אויף איר און הייבן אָן אַרויסצוגיין אויף הינטן.) אַ גוטע נאַכט דיר, הייליקע קעניגין!

שרה. אַ גוטע נאַכט איך, שוועסטער!

ערשטע (צו לאהן). קום, טאָכטערקע, פיר אונז אַרויס. דאַרפסט דאָ מער נישט זיין.

לאה. אַ גוטע נאַכט דיר, הייליקע קעניגין!

אַלע (ביי דער טיר). אַ גוטע נאַכט! (אַרויס.)

שרה. אַ גוטע נאַכט. (ליגט אַ ווילע שטיל. ווערט באַלד אומרואיק.) ער האָט דאָס נישט געמיינט... ער האָט דאָס נישט געמיינט... וואָס ליג איך אין בעט, ווי איך וואָלט אויף אים געוואַרט? (זעצט זיך אויף.) וואָס דאַרף איך די צירונג?... איך דאַרף קיין צירונג נישט! (נעמט אַראָפּ פון זיך די צירונג און לייגט זי אַוועק צופוסן אין בעט.) אָבער זייערע תפלות זאָלן דערגרייכן, זייערע בקשות זאָלן דערפילט ווערן. זאָלן זיי אַלע גליקלעך זיין, ווי יעדע איינע וויל... (לייגט זיך אַוועק און כאַפּט זיך גלייך אויף.) ניין, איך וועל אין בעט נישט בלייבן! זיי האָבן אין איר שלעכטע גע־

דאַנקען אַריינגעלייגט. איך וועל אויסלופטערן זי און זיך... (קריכט אַרויס פון בעט, עפנט אויף אַביסל דעם צודעק.) גייט פון מיר, איר פרעמדע געדאַנקען, איר האָט צו מיר קיין צוטריט נישט. איך באַשווער אייך, טעכטער פון ירושלים, וואָס וועקט איר, וואָס רירט איר אויף די גשמיותדיקע ליבע! (גייט צום טראָן און זעצט זיך אַוועק אין גרויסער מידיקייט.) איך בין מיין געליבטנס און דער געליבטער איז מיין, פאַראייניקט פון אייביק אָן, פאַראייניקט פון זינט דער מענטש איז פון דער געטלעכקייט פאַרטראַכט געוואָרן. וואָס טוט ער איצטער? וואו איז ער איצטער? צו דיר שיק איך מיין תפלה, צו דיר שיק איך מיין געזאַנג... דו הערלעכער, דו וואונדערלעכער, גאָטגעבאָרענער, גאָטגלייכער... (אירע אויגן מאַכן זיך צו, זי טרייסלט זיך אויף.) איצטער קאָן איך גיין אין בעט.

שבתי (קומט אַריין).

שרה (מיט איבעררֲאַשטע פאַרגרעסערטע אויגן). הייליקער קעניג!

שבתי. האָט די קעניגין מיך נישט דערוואַרט?

שרה. דאָס וואָלט געווען אַ זינדיקער געדאַנק.

שבתי. האָב איך נישט פאַרן גאַנצן פאָלק דערקלערט?

שרה. אָ, הייליקער קעניג, דו האָסט דאָך אַנדערש וואָס געמיינט!

שבתי. איך האָב די גרויסע פאַראייניקונג אויסגערופן. און די האָב איך געמיינט.

שרה. איז נישט עפּעס אַנדערש געלעגן באַהאַלטן אין די ווערטער?

שבתי. געוויס... געוויס... און גרויס איז אויך דער סוד פון אונזער לייבלעכער פאַראייניקונג.

שרה. אָ, הייליקער קעניג, דו האָסט צוויי ווייבער אָפּגעגט, ווייל דו ביזט מיט געטלעכקייט באַהאָפטן, און ווייבער־קערפּער איז גשמיות אליין.

שבתי. דו אָבער ביזט געטלעכקייט, מיין צווייטע העלפט, די שכינה, וואָס איז אַ טייל פון מלכא קדישא.

ש ר ה. אָ, הייליקער קעניג, דיין נשמה איז די לעצטע אין דעם אוצר פון נשמות — וועל איך קאָנען דיר אַ קינד געבאָרן? און אויב נישט אַ קינד, וואָס ווילסטו פון מיין לייב?

ש ב ת י. וואָס פרעגסטו אַזויפיל? האָסטו צווייפל אין מיר? דאָס מוז זיין. קום.

ש ר ה (לאָזט זיך אַראָפּ אויף די קני, ווי אין געבעט).

ש ב ת י. וועט דיר אַנטדעקט ווערן מער ווי מיר?

ש ר ה. ווערטער גייען אום אין מיר, ווי איך וואָלט שוין איינמאָל זיי געזאָגט, ערגעץ־וואו געהערט. משיח איז גאָטס טריאומף, דער ענדלעכער זיג פון גאָט איבער אַלע הערצער, דער ענדלעכער נצחון פון גאָטס ליבע, גאָטס געדולד און רחמנות...

ש ב ת י. אמת... אמת...

ש ר ה. משיח איז נישט קאַמף און קריג, נישט געלוסטונג, נישט הונגער אין די אויגן...

ש ב ת י. און מער און מער, שרה! דו וועסט עס נאָך דערווייסן. (באַמערקט די צירונג אויפן בעט.) וואָס איז עס פאַר אַ צירונג ביי דיר אין בעט?

ש ר ה (הייבט אויף אים אויף טרויעריקע אויגן). דאָס האָבן מיר פרויען מתנות געבראַכט. פרויען, וועלכע האָבן דיך בעסער פאַרשטאַנען ווי איך.

ש ב ת י. גוט. איך וועל זיי בענטשן. טו אָן די צירונג, פּוץ זיך אויס. איך וויל דיך זען אין פאַרשטאַרקטער שיינקייט.

ש ר ה. אָבער איך בין דאָך בלויז אין העמד.

ש ב ת י. ווי ביזטו שיין, מיין ווייב, אין דעם בלויזן העמד! ווילסטו זיך נישט שענער מאַכן?

ש ר ה. וועל איך זיך אָנטאָן אינגאַנצן.

ש ב ת י. ניין, בלויז די צירונג. האָ, די אויגן. די אוירינגלעך. ווי זיי פינקלען! זיי וועלן אויפכאַפּן דאָס ליכטן פון דיינע אויגן און וועלן ברענענדיקע ליכט פאַר מיר זיין.

ש ר ה (טוט זיי אָן און קוקט אָן שבתין מיט שטראַלנדיקע אויגן).

ש ב ת י. ווי איך האָב געזאָגט! לאָז מיך דיינע אויערן באַקושן, וואָס זיינען ליכטיקער נאָך פאַר די שטיינער.

ש ר ה (טראָגט אים אונטער איין אויער און אַ צווייטן).

ש ב ת י (באַקושנדיק די אויערן). וואָס האָסטו געהערט?

ש ר ה. דעם אויפקלאַפּ פון מיין האַרץ.

ש ב ת י. פאַרענדיק שנעל דעם פּוץ! די רינגען נעם. ווי צאַרט דיינע פינגער זיינען! ערשט איצטער זע איך זיי. די ציין כפירות מיט בריליאַנטן נאָך באַפּוצט. לאָז מיך קושן דיינע פינגער... (עס.) יעדער קוש אויף יעדן פינגער האָט אין הויכע וועלטן מיך פאַרטראָגן. וואָס האָסטו געפילט?

ש ר ה. ווי דו וואָלסט מיט פייער מיך אָנגעגאָסן!

ש ב ת י. דו ווערסט נענטער צום גרויסן סוד. וואָס טוסטו אָן? אַ גאַרטל? ניין, דו לאָז אים פאַר דיין קעניגלעכן קלייד. דאָס דאָ טו אָן... דעם קאַפּצודעק... אַ בריליאַנטענע קרוין פאַר מיין קעניגין. שיין!... און דאָס דאָ — דאָס שטערנטיכל... הערלעך! שיין ביזטו, מיין געליבטע, שיין ביזטו... לאָז מיך קושן דיין מויל! (גיסן זיך צונויף אין אַ לאַנגן קוש, קוים אַרויסרעדנדיק.) וואָס ווייסטו איצטער?

ש ר ה (פאַרחלשט). איך און דו — מיר זיינען איינס!

ש ב ת י. דאָס איז דאָס וואָרט! (הייבט זי אויף אויף זיינע הענט.) לשם יחוד מלכא קדישא ושכינתיה...

פערטער אקט

ערשטע סצענע

אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל. אַ געפענגעניש־הויף. אין דער הינ־טערוואַנט גרויסע ברייטע גראַטעס־טויערן, לינקס דער תפיסה־פּאַ־סאַד מיט אַ גרויסער טיר אין מיטן. — שרה שטייט ביי דער תפיסה־טויער, אָנגעטאָן אין גרוי, דעם קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן דער וואַנט, די הענט צונויפגעלייגט אין געבעט, איר בלייך געזיכט איז זייער שיין אין איר טרויער. פאַר די טויערן שטייען סאָלדאַטן און הינטער זיי אַ גרויסער עולם יידן, מענער און פרויען — וויינענדיקע, קרעכצנ־דיקע, די האָר אויף זיך רייסנדיקע. די סאָלדאַטן צוטרייבן זיי. די ווײ־געשרייען דערווייטערן זיך. — די תפיסה־טיר ווערט געעפנט און שבתי צבי קומט אַרויס, אָנגעטאָן אין שווערע קייטן, אָבער שטאָלץ און ווירדיק — אַ קעניג אין קייטן.

ש ר ה (מיט שרעק). דו אין קייטן! דער קעניג אין תפיסה מיט שווערע קייטן אויף זיך!

ש ב ת י. אזוי מוז עס זיין! עס פירט צום איינציקן סוף — צו דער גאולה.

ש ר ה. ווי טוט מיר וויי, ווען איך זע דיך אזוי!

ש ב ת י. נעם עס אָן, ווי איך נעם עס אָן. זעסט דאָך, איך בין רואיק.

ש ר ה. ביזטו עס?

ש ב ת י. גלויבסטו מיר נישט? גלויבסטו נישט דיינע אויגן? פאַרוואָס ביזטו אזוי דערשראָקן?

ש ר ה. עס איז געקומען אזוי אומדערוואַרט, אומגעריכט.

ש ב ת י. נישט פאַר מיר. איך ווייס נאָר איינס: איך בין דער גואל, דער וועג צו דער גאולה איז מיר אומבאַקאַנט.

ש ר ה. דו ביזט געוועזן אזוי זיכער, אז דו וועסט אומגע־שטערט אָנקומען אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל, האָסט באַשטימט אפילו דעם טאָג פון דיין אָנקום...

ש ב ת י. און געזאָגט דערביי: אם ירצה השם!

ש ר ה. פאַרוואָס האָט גאָט אָנגעשיקט זיינע שטורעמס און וואָכנלאַנג דאָס שיף איבערן ים אַרומגעטריבן?

ש ב ת י. אָבער דער ים האָט דאָס שיף דאָך נישט פאַרשלונ־גען. ווען אַלע האָבן אונטערגאַנג געזען און מיט געוויין געריכט זיך אויף דעם וואַסער־קבר, בין איך גאַנץ רואיק געוועזן, געוואוסט, דער ים וועט נישט פאַרשלינגען. און אויך דו האָסט מוטיק זיך געהאַלטן, קוקנדיק אויף מיר. און ווען דען שטורם האָט שיר דאָס שיף נישט צעבראָכן ביי די פעלזנברעגן פון די דאַרדאַנעלן, מיר ביידע האָבן אונזער זיכערקייט נישט פאַרלאָרן.

ש ר ה. פאַרוואָס וויל גאָט די אַלע זאַכן? פאַרוואָס וויל ער די קייטן אויף דיר? ניין, ניין. ענטפער מיר נישט. דער ענטפער איז מיר אין דעם אויגנבליק געגעבן געוואָרן. גאָט וויל דאָס און וועט מער נאָך וועלן. דאָס איז זיין וועג צו דער גאולה — ער איז פון אייביק אָן אזאַ ליידנסוועג געוועזן. אזוי האָט גאָט אים פון איי־ביק אָן געפּלאַנט. דורך ליידן און יסורים זאָל זיין מענטשהייט אויס־געלייזט ווערן. דער ליידנסוועג פון נוצרי איז נישט געוועזן גע־נוג. די מענטשהייט בענקט נאָך אַלץ נאָך אַן אויסלייזער און דער אויסלייזונג. דיין וועג קאָן אפשר נאָך שווערער ווערן.

ש ב ת י. איך וועל אויף אים גיין מיט זיכערע טריט.

ש ר ה. און איך וועל דיך באַגלייטן.

ש ב ת י. דערפאַר ביזטו מיר געגעבן געוואָרן. דיין באַגליי־טונג וועט מיר מיין וועג זייער לייכט מאַכן, און ווי שווער ער זאָל נישט זיין.

ש ר ה. ווי וואָלט איך געוואָלט דיינע קייטן אָנטאָן אויף מיר! איך וועל זיי דיר אויפהייבן, אונטערטראָגן. (טוט עס.) זיי רייבן דיר

דיין הויט... דיין ווייסע, צאַרטע הויט, ווי פאַרבלוטיקט רויט איז זי אין די אייזערנע בראַסליעטן!

שבתי (אַראָפּקוקנדיק). ערשט איצטער באַמערק איך עס. מער וועל איך אַהין נישט קוקן.

שרה. ווי האַרט דער קייטנקלאַנג!

שבתי. ניין, ווייך און לייכט, פּאַסט זיך גוט צו די תהלים־ווערטער. לאָז אָפּ, איך וועל זיך דורכגיין, און דו הער זיך צו. (גייט זיך דורך, רוישנדיק מיט די קייטן, און זינגט). ענו בכבל רג־ליו ברזל באה נפשו, עד עת בא דברו אמרת יהוה צרפתהו...

שרה (קוקט אים אָן מיט עקסטאַז, אײַלט צו אים צו, הייבט אויף די קייטן און גייט מיט אים טראָט, מיטזינגענדיק). שלח מלך ויתירהו, משל עמים ויפתחהו. (די סאָלדאַטן ביים טויער קוקן זיך אום אויף די צוויי, הינטער זיי דערנענטערט זיך דער עולם.)

היסטערישע געוויין (ברעכט אויס). וויי! וויי! אין קייטן! דער הייליקער קעניג אין קייטן!

שבתי (ווענדט זיך צום טויער, שפּרייט אויס זיינע הענט, ווי ווייט די קייטן לאָזן). שרייט נישט וויי! זייט רואיק אַלע! איר זעט, איך טראָג די קייטן לייכט!

אונטערפּאַשאַ (הינטן אין עולם). וואָס איז דאָס פאַר אַ צונויפגעלויף? אַ פאַרזאַמלונג! צוטרייבט זיי אַלעמען! און פאַר־וואָס לאָזט מען אים דאָרטן רעדן?

שבתי (אַרויסשרייענדיק). וואַרט און האָט געדולד! (די טויערן ווערן אויפגעעפנט, עולם ווערט פאַרנאַנדערגעטריבן.)

אונטערפּאַשאַ (אײַלט אַריין). ווער האָט דיר רעדן דער־לויבט! דו זאָלסט׳אָך שווייגן! (לאָזט אים אַראָפּ אַ פּאַטש.)

שרה (שרייט אויף).

שבתי (רואיק). מיין רעכטע באַק וויל דער לינקער נישט מקנא זיין. (שטעלט אים אונטער די רעכטע באַק.)

אונטערפּאַשאַ (פאַרלירט זיך, ווערט אָפּהענטיק, ציט צו־ריק די אויפגעהויבענע האַנט).

שרה (וואָס איז געשטאַנען מיט איינגעהאַלטענעם אָטעם, שמייכלט גליקזעליק). אַהההה!

אונטערפּאַשאַ. עס איז אונזערע אַרעסטאַנטן נישט דער־לויבט רעדעס צו האַלטן. וואָס טוסטו דאָ אין הויף? ווער האָט דיר דערלויבט דאָ אַרומצוגיין?

שבתי. מען האָט דעם חסד מיט מיין פרוי געטאָן.

אונטערפּאַשאַ (קוקט אָן שרהן). דאָס קאָן איך גלויבן.

משה סוריאל (באַווייזט זיך נישט ווייט פון טויער און רעדט צו דעם ווייטער הינטן פאַרזאַמלטן עולם). שרעקט זיך נישט פאַר די קייטן, פאַלט ביי זיך נישט אַראָפּ פאַר דער געבונדנקייט! קייטן אויף די הענט און די פּיס פון משיח — זיי באַווייזן נאָר, אַז די שרים פון די אומות העולם פירן אַ פאַרצווייפלטן קאַמף און שטאַרקן זיך צו מנצח זיין. אָבער זיי פּלאַנעווען און זייערע פּלענער וועלן צושטערט ווערן. אונזער מלך המשיח וועט זיי גובר זיין...

אונטערפּאַשאַ. וואָס לאָזט איר אים דאָרטן רעדן! (סאָל־דאַטן באַווטו־יבן סוויאלן.)

עולם (שרייט אויף). לאַנג לעבן זאָל אונזער מלך המשיח!

אונטערפּאַשאַ. אַזוי! איז עס טאַקע אמת! ווילסט אָנ־טאָן אויף דיין קאָפּ דעם סולטאַנס קרוין!

שבתי. דו האָסט עס פון מיר נישט געהערט.

אונטערפּאַשאַ. גיסט זיך אַרוים פאַר דעם יידישן משיח.

שבתי. דו האָסט עס פון דעם עולם געהערט.

אונטערפּאַשאַ. און וואָס זאָגסטו, וואָס דו ביזט?

שבתי. אַ יידישער כאַכאַם, וואָס מאַכט זאַמלונגען. בין גע־קומען צונויפצונעמען, גאָטס חסד און נדבות פאַר זיי צונויפצוקלייבן; בין איך שולדיק, אַז זיי ווייזן מיר אַרוים אַזאַ צוגעטאַנענקייט?

אונטערפּאַשאַ. און רופן דיך מלך המשיח!

שבתי. דאָס איז זייער גרעסטער צונויפזאַמלער, צונויפנע־מער.

אונטערפּאַשאַ (צו שרהן). וואָס איז דיין מאַן?

שרה. מיין מאַן.

אונטערפּאַשאַ. יאָ, דאָס אַליין איז שוין אַ גוטער טיטל.

שרה. פאַרדינט ער דערפאַר קייטן?

אונטערפאשא. איך ווייס נישט, דער באַפעל איז געקומען פון אויבן.

שבתי. יאָ. פון אויבן.

אונטערפאשא. איך טו נאָר, וואָס מען הייסט מיר.

שבתי. זיכער.

שרה. בעט, מען זאָל דיר הייסן, די קייט אָנצוטאָן אים אויף איין האַנט נאָר און אויף איין פוס, מיט דער אַנדער זייט פון קייט מיין האַנט און מיין פוס איינצושמידן.

אונטערפאשא (צו שבתין). דו מוזט ווירקלעך וואָס זיין, ווען אַזאַ ווייב קאָן אַזוינס בעטן. (אַ מאַן באַווייזט זיך נישט ווייט פון טויער מיט אַ קליין מיידעלע, וועלכע שטייט אויף זיין אַקסל.)

דאָס מיידעלע. איך וויל אים זען, דעם מלך המשיח! ער איז אין קייטן, אָבער זיי וועלן באַלד אַראָפּגענומען ווערן פון אים, און עס וועלן אויך אַראָפּפאַלן די קייטן פון דעם יידישן פאָלק, און ישראל וועט געהאָלפן ווערן אויף אייביק!

געשריי. הערט! הערט!

דער מאַן (לאָזט זיך מיט איר טאַנצן). נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגל... (פון עולם שטייט מען צו אים צו און טאַנצט מיט אים מיט.)

אונטערפאשא. איך רעכן, עס איז בעסער, איך נעם דיך אַוועק פון הויף. אָדער איך טרייב זיי אַוועק אין גאַנצן.

שבתי. אויך אין דער פאַרבאָרגנהייט פון זייערע הייזער וועלן זיי מיך זען, און די נבואה פון אַלטע און קינדער וועט דורכדרינגען זייערע ווענט.

אַ דערוויש (ביים טויער). אויך צו מיר איז געוועזן גאָטס וואָרט, און אַללאַ האָט צו מיר אַזוי געזאָגט: שבתי צבי, וואָס טראָגט אויף זיך איצטער קייטן, איז דער באַפרייער, דער איינגעשלאָסענער אין תפיסה - וועט צוברעכן די תפיסה פון דער וועלט.

געשרייען. הערט! הערט! אויך אַ מאַכמעדאַנער זאָגט נביאות! — לאַנג לעבן זאָל דער אויסלייזער און באַפרייער!

שרה. אָ, מיין מאַן, אויך אַ דערוויש!

אונטערפאשא. קום! קום אַוועק פון דאַנען! (אין טויער ווערט אַריינגעלאָזן אַ רעגירונגס־שליח, וועלכער גיט איבער דעם אונטערפאַשאַ אַ שריפט, אונטערפאַשאַ עפנט אויף די שריפט, לייענט זי דורך און קוקט אָן שבתין מיט דערשטוינונג.) עפּעס מוז דאָך זיין מיט דיר. עס איז אַ באַפעל פון אויבן אַראָפּצונעמען פון דיר די קייטן...

שרה. די קייטן ווערן אַראָפּגענומען!! פריי! פריי! (אין עולם ברעכט אויס אַ יובל.)

אונטערפאשא. ניין, אַנטשולדיק, נישט ער ווערט פריי, נאָר איך ווער פריי פון אים. איך דאַרף אַראָפּנעמען פון אים די קייטן און אָפּפירן אים אין דער פעסטונג אַבידאָס.

שרה (קוים הערנדיק אים, אין התלהבות). מיט קייטן געפּייניקט זיינע פיס, דאָס אייזן איז אַריין אין זיין אינווייניקסט. האָט דער מלך מלכי המלכים געשיקט און מען האָט אים אָפּגעבונדן, דער הערשער איבער פעלקער — און האָט אים פאַרנאַנדערגעעפנט!... (דער יובל אין עולם שטייגט אָן.)

צווייטע סצענע

דער גרויסער הויף פון דער אַבידאָס פעסטונג. אין הינטערגרונט די פעסטונגס־געביידע מיט אַ טיר אין מיטן. רעכטס דער אַריינגאַנג אין הויף. — דער הויף איז אָנגעפּאַקט מיט שבתדיקע יידן, מענער און פרויען, אָנגעטאָנענע אין זייערע בעסטע בגדים. אַ גרויס ראָד, אין וועלכן עס זיינען איינגעפלאָכטן יידן פון די פאַרשיידענע לענדער, דרייט זיך אין התלהבותדיקן טאַנץ.

משה סוריאל (אין מיטן ראָד, פּאַטשט אין די הענט, טאַנצט און זינגט). קיבוץ גליות! קיבוץ גליות! קיבוץ גליות!

די טענצער (אין ראָד). טאַנצן מיר! טאַנצן מיר! טאַנצן מיר אומעטום! אומעטום און אומעטום אַ ריקודל! אַ ריקודל! אַ ריקודל לכבוד דעם הייליקן קעניג, דעם מלך המשיח!

אַ האָלענדער איד. אין אַמסטערדאַם —

כאָר. ריקודלעך! ריקודלעך!

א דייטשישער. אין האמבורג, פראַנקפורט, ווערמייזע —

כאָר. ריקודלעך! ריקודלעך!

א בעמישער. אין בעמען —

כאָר. טאַנצן מיר! טאַנצן מיר!

אַן אונגאַרישער. אין אונגאַרן —

כאָר. ריקודלעך, ריקודלעך לכבוד דעם הייליקן קעניג, דעם מלך המשיח!

סוריאל. קיבוץ גליות! קיבוץ גליות! קיבוץ גליות!

כאָר. טאַנצן מיר! טאַנצן מיר!... (שבתי, אָנגעטאָן אין רויט, שרה און פרימאָ קומען אַרויס פון דער טיר. דער טאַנץ ווערט איבערגעריסן. עולם שטורעמט אַרויס.) גוט שבת, הייליקער קעניג, אויסלייזער אונזערער, געזאַלבטער פון גאָט פון יעקב! גוט שבת, הייליקע קעניגין, שכינה פון דעם הייליקן קעניג!

שבתי. גוט שבת, יידן!

שרה. גוט שבת, איר פריילעכע! גוט שבת, איר אויסגעלייזטע!

שבתי. איך האָב אויפגעכאַפּט די ווערטער קיבוץ גליות, און איך זע דאָ פאַר מיר יידן פון פאַרשיידענע לענדער. דערציילט מיר פון אייערע לענדער.

אונגאַרישער. מיר אין אונגאַרן זיינען שוין גרייט, שטייען שוין פאַרפּאַקט און וואַרטן נאָר אויף דיין רוף. מיר האָבן די דעכער אַראָפּגעריסן פון אונזערע הייזער: זאָלן די שונאים אונזערע שכנים האָבן אַ ביסל אַרבעט...

א דייטשישער. איך קאָן דיר, אָ, הייליקער קעניג, נאָך מער פון דייטשלאַנד דערציילן. יידן נייען נישט מער אויף די בייזשעס, געשעפטן בלייבן אָפּגעשטעלט אַפילו ביי קריסטן. פלאַצן ז די גויים! זיי מאָגן אויך צופּלאַצן! המנס איינער אין איינעם פאָלק פון תליונים. ווי האָבן זיי אונז נישט געפּייניקט און געקוועלט, דאָס לעבן אונז פאַרפינסטערט מיט די משונהדיקסטע גזרות!

אַמסטערדאַמער. מיר אין אַמסטערדאַם ווייסן נישט פו

גזרות און פאַרפאָלגונגען. אָבער די פרייד מיט דיין אָנקום, אָ, משיח פון דעם גאָט פון יעקב, איז ביי אונז אומענדלעך. געשעפטן ווערן אָפּגעשטעלט. מען הייבט נישט אָן קיין נייע, מען פאַרענדיקט בלויז די אַלטע.

איטאַליענער. דעם זעלביקן גרוס קאָן איך אָפּגעבן. אין גאַנץ איטאַליע איז ביי אונז די שמחה זייער גרויס, און קיינער גיט זיך מער נישט אָפּ מיט האַנדל.

אפריקאַנער. ביי אונז אין סאַלע האָט דער עמיר גאַלאַן פאַרבאָטן אונז צו משמח זיין זיך מיט דיר, אָ, געטלעכער, און מיט דער גאולה. טאַנצן מיר נישט אין די גאַסן, טאַנצן מיר אין די הייזער און אין די הויפן.

פוילישער. עס וויל דאָס גאַנצע פאָלק אויסגעלייזט ווערן, די צרות ווערן מער און שווערער. מיר אין פוילן האָבן שוין די אויגן אויסגעוויינט נאָך דיר.

אווינִיאָנער. איך בין פון אַוויניאָן אין דרום פון גרויסן פראַנקרייך. מיין גאַנצע קהלה, מיד פון פּויפּסטלעכע צוטשעפּעניש, וויל זיך באַזעצן שוין אַריבערקלייבן אין הייליקן לאַנד.

לאָנדאָנער. אין לאָנדאָן איז די גאולה שוין אַ גוט געשעפט. מען וועט זיך הונדערט קעגן צען, אַז אין צוויי יאָר אַרום וועסטו געזאַלבט ווערן פאַר אַ קעניג. אפילו קעניג טשאַרלז דער צווייטער וואָלט זיך הונדערט קעגן צען געוואָטן.

שבתי. איך וועל עס אים צום גוטן געדענקען.

לאָנדאָנער. געדענק, אָ, געטלעכער, צו גוטן די ענגלענדער איבערהויפּט. אַ טייער פאָלק, גלויביקע און פרומע. אין נאָרדשאָטלאַנד האָט זיך צו זיי באַוויזן אַ שיף, געפירט פון העברעאישרעדנדיקע מאַטראָסן, און אויף זיין פלאַג איז געוועזן אויפגעשריבן: די צוועלף שבטים!

שרה. ווי וואונדערבאַר!

שבתי. אַ דאַנק דיר פאַר דער דאָזיקער בשורה. (צום עולם.) וואָס האָט איר מער צו דערציילן? איר דערציילט אַלץ פון גלויביקע און זייער פרייד, קאָנט איר מיר דערציילן פון אומגלויביקע און זייער טרויער און ווידערשפּעניקייט?

דייטשישער. זאָל איך נישט זינדיקן מיט די רייד, פאַראַן טאַקע יידן, וואָס זיינען ערגער פאַר די גוים. כופרים, ימח שמם, כאָטש אפילו רבנים. אָט ווי דער רב יעקב סאַספּאָרטאַס אין האַמבורג.

שבתי. איך האָב געהערט פון אים.

דייטשישער. מיר וואָלטן געקאָנט צוריסן אים ווי אַ הערינג! ער האָט שיר אויך נישט געקראָגן קלעפּ — הלואי וואָלט ער נאָר! אָבער די כופרים צווינגען מיר צו זאָגן אָמן, ווען מיר בענטשן דיך אין שול.

איטאַליענער. ביי אונז אין ווענעדיק איז איין שבת אויסגעבראָכן אַ געשלעג מיט די כופרים, ימח שמם. אייער משיח, האָבן זיי געזאָגט — אָ, איך טאָר עס נישט אַרויסרעדן!

שבתי. זאָג, איך וויל עס הערן, וויל עס וויסן.

איטאַליענער (דערשראָקן, פאַרלאָרן, שלינגט שנעל אַראָפּ). אַ שווינדלער, האָבן זיי געזאָגט.

שרה. ווי האָבן זיי דאָס געקאָנט!

שבתי. וואָס האָט איר אויף דאָס וואָרט געענטפערט?

איטאַליענער. אויב ער איז, וואָס איר זאָגט, וואָלט ער געהאַט דעם מוט צו פאָרן נאָך קאָנסטאַנטינאָפּאָל? און וואָלט אים נישט דער סולטאַן שוין לאַנג דעם קאָפּ אַראָפּגענומען? — און מיר האָבן שיר זיי נישט אַוועקגעהרגעט.

שבתי. זיי האָבן דעם טויט פאַרדינט. (גערויש הינטערן אַריינגאַנג. געשרייען: מחלל־שבתניקעס! מחלל־שבתניקעס! ישעיה לעווי און זיין ברודער לייב הערץ ווערן אַריינגעפירט.)

פרימאָ (טרעט אַרויס צו די אָנגעקומענע). וואָס אַזוינס איז געשען?

געשרייען. זיי זיינען ערשט אָנגעפאָרן! — אין הייליקן שבת! — געקויפט זיך עסן!

פרימאָ (צו שבתין). דאָס איז ישעיה דער זון פון דעם רב רבי דוד הלוי און זיין ברודער לייב הערץ, די, וועלכע איך האָב געשיקט צו אברהם יכיני, ער זאָל זיי מכין זיין, איידער זיי קומען צו דיר, און דאָס איז זייער צוגרייטונג! (ווענדעט זיך צו די

ברידער.) האָט איר נישט געוואוסט, אַז דער תענית שבעה עשר בתמוז איז בטל געוואָרן, ווייל אין יענעם טאָג איז דער הייליקער קעניג נתגלה געוואָרן, אַז ער איז משיח? האָט איר נישט געוואוסט, אַז היינטיקער טאָג, דער דרייאונצוואַנציקסטער טאָג אין תמוז, דער זיבעטער טאָג נאָך דער התגלות און דער טאָג פון דער חתונה פון מלכא קדישא ושכינתיה, איז דערקלערט געוואָרן פאַר אַ שבת הגדול, וואָס מוז געהאַלטן ווערן נאָך אַלע דינים פון שבת?

ישעיה. מיר האָבן עס געוואוסט און פאַרגעסן. אין אונזער לוח איז עס מאָנטיק.

פרימאָ. אַזוי ענטפערט אַ בן סורר, וואָס זיין משפט איז סקילה!

ישעיה. איך שווער אייך, עס איז געוועזן בשוגג, נישט ווילנדיק, נישט געדענקענדיק. מיר זיינען געקומען אַהער מיט ליבע און געטריישאַפט, און עס צאַפּלט אין מיר מיין האַרץ, ווען איך שטיי פאַר דעם מלך איבער מלכים. אָ, הייליקער מלך, דו ווייסט מיין האַרץ!

לייב הערץ (פאַלט כורעים).

שבתי. איך ווייס... איך ווייס... שטיי אויף, לייב הערץ... איר האָט אויך זכות אבות. אייער פאָטער דער בעל טורי זהב, דער ט"ז, איז ביי מיר אַ גרויסער יחסן — איך האָב זיין פירוש אויפן שולחן ערוך גוט דורכגעלערנט, דורכגענומען... (התפעלות אין עולם.) וואָס מאַכט ער דען? מוז שוין זייער אַלט זיין.

ישעיה. ער איז שוין אַכציק יאָר אַלט און זייער שלאַף.

שבתי. איך וועל דיר געבן מיינס אַ זיידן העמדל פאַר דיין פאָטער דעם צדיק. זאָל ער עס אָנטאָן און זאָגן דערביי דעם פסוק „תתחדש כנשר נעוריך", און זיינע יאָרן וועלן אים פאַרלענגערט ווערן.

ביידע ברידער. ווי גרויס דיין חסד איז, הייליקער קעניג!

שבתי. איר קומט פריש פון פוילן, דערציילט, וואָס הערט זיך דאָרטן.

ישעיה. זאָל איך אין הייליקן שבת דיין האַרץ דיר שווער מאַכן? עס איז באו מים עד נפש.

שבתי. יאָ, יאָ... דער „צוק העתים" מיט דער באַשרייבונג פון כמיעלניצקים שחיטות גייט ביי מיר פון טיש נישט אַראָפּ. דו זעסט, איך בין אָנגעטאָן אין רויט. אויך מיינע ספר תורהס זיינען אָנגעטאָן אין רויט, ווייל דער טאָג פון נקמה איז אין מיין האַרצן און דאָס יאָר פון אויסלייזונג איז געקומען. איך וועל נקמה נעמען פאַר די ברידער אין פּוילן און וועל זיי טרייסטן, ווי עס טרייסט אַ מאַמע! פאָרט צוריק און גיט איבער די דאָזיקע פרייליכע בשורה אַלע אונזערע ברידער. עס גייט צו תשעה באב, זאָגט זיי, זיי זאָלן נישט פאַסטן און קלאָגן מער. (באַוועגונג אין עולם.) דאָס איז מיין געבורטסטאָג. אין דעם טאָג, ווען דער בית המקדש איז חרוב געוואָרן, בין איך געבאָרן געוואָרן, דער אויסלייזער און באַפרייער. דער טאָג זאָל ביי אייך אַ יום טוב ווערן.

לייב הערץ (צו ישעיהו). וואָס וועט נחמיה אויף דאַרויף זאָגן?

שבתי. ווער איז דאָס דער נחמיה? וואָס מאַכט עס אויס, וואָס ער וועט זאָגן?

ישעיה (פאַרלעגן). נחמיה הכהן, אַ גרויסער בעל מקובל און צדיק, וואָס האָט אַ נאָמען פון אַ נביא...

שבתי. פאַרוואָס ביזטו פאַרלעגן? האָסט נישט אַלץ געזאָגט. פאַרענדיק.

ישעיה. ער פאָרט אַרום פון שטאָט אין שטאָט און שטורעמט קעגן דיר: דו גראָבסט אונטער די יסודות פון אונזער אמונה!

שבתי. און איר רופט אים נביא! גראָב איך אונטער אַ יסוד, ווען איך פאַרוואַנדל תשעה באב אין אַ יום טוב? איך ברענג אויסלייזונג, איך ברענג אויפבוי, איך בין געקומען אויסצוטריקענען טרערן. אפילו ווען איך וועל מבטל מאַכן יום כפור, גראָב איך נישט אונטער קיין יסוד. די יסודות פון אונזער אמונה זיינען אייביקער אַ סך, נישט אונטערצוגראָבן, באַרירן די גאַנצע מענטשהייט. משיח איז די אויסלייזונג פון דער גאַנצער מענטש-

הייט אונטער דער פירערשאַפט פון פאָלק ישראל. פאָרט צוריק נאָך פּוילן, זוכט אויף דעם נחמיה און זאָגט אים — זאָגט אים, אַז איך וויל אים זען.

שרה (פאַרוואונדערט). צו וואָס, הייליקער קעניג?

שבתי. אַלע נבואה־קוואַלן מוזן גיין אין איין ריכטונג.

שרה. עס זיינען פאַראַן כופרים גענוג. זיי וועלן צוקומען צו דיר אָדער אַרויספאַלן פון פאָלק ישראל. פאַרוואָס ווילסטו נישט זען דעם רב סאַספּאָרטאַס? פאַרוואָס זיינען די ווענעציאַנער, וואָס האָבן דיך באַליידיקט, חייב מיתה? רוף זיי דאָך צו זיך! אָ, הייליקער קעניג, מאַך נישט פון דעם נחמיה קיין אויסנאַם, זאָל ער בלייבן, וואו ער איז. ער קאָן דאָס פאָלק פון דיר נישט אָפּרעדן, דו ברענגסט די גאולה.

שבתי. דיין האַרץ רעדט אין דיר קעגן דעם נחמיה, מיין האַרץ רעדט מיך צו. מיין האַרץ — דאָס איז נישט אומזיסט... נישט אומזיסט זיינען די ביידע ברידער אַהער געקומען און האָבן נחמיהס נאָמען פאַר מיר דערמאָנט. (ווענדט זיך צו די ברידער.) פאָרט צוריק און זאָגט נחמיהן, ער זאָל וואָס שנעלער קומען.

שרה. זאָל עס זיין צו גוטן!

שבתי. געוויס! און איצטער וועלן מיר זינגען זמירות (הייבט אָן אַ שבתדיק ליד. עולם כאַפּט אונטער.)

דריטע סצענע

אַ צימער אין דער פעסטונג. איין טיר לינקס, אַ צווייטע אין דער הינטערוואַנט. רעכטס פענסטער. אַ טיש מיט צוויי שטולן אין מיטן צימער. ער איז פאַרוואָרפן מיט ספרים אַרום צוויי לייכטער, אין וועלכע עס דערברענען וועקסענע ליכט. — שבתי און נחמיה שטייען איינער קעגן דעם אַנדערן פון צוויי זייטן פון טיש. אויפגערעגטע, איבערנאַכטיקטע. פון די פענסטער קומט אַריין אַ פאַרטאָגיק ליכט.

שבתי. דריי טעג און דריי נעכט מיט דיר אין וואָרט־געראַנגל. צו וואָס האָב איך עס געדאַרפט?

נחמיה. דאָס מוזטו וויסן.

ש ב ת י. צו וואָס האָב איך נאָך דיר געשיקט?

נ ח מ י ה. דאָס מוזטו וויסן.

ש ב ת י. פאַרוואָס ביזטו געקומען?

נ ח מ י ה. ווייל דו האָסט מיך גערופן.

ש ב ת י. וואָס בין איך דיר פאַר אַ רופער, ווען דו גלויבסט נישט אין מיר?

נ ח מ י ה. איך האָב געוואַרט, אַז דו זאָלסט מיך רופן און איך זאָל קומען — וואָס שנעלער קומען! — און דיר זאָגן אין פּנים אַריין, אַז דו ביזט נישט דער, פאַר וועמען דו גיסט זיך אויס.

ש ב ת י. און דו זאָגסט עס איצטער נאָך!

נ ח מ י ה. איך האָב מיין מיינונג נישט געביטן. דו האָסט זי מיר נאָך פאַרשטאַרקט.

ש ב ת י. פאַרשטאַרקט? מיט וואָס?

נ ח מ י ה. דריי טעג און דריי נעכט האָסטו מיט מיר פאַרבראַכט און נישט געקאָנט דערווייזן, אַז דו ביזט משיח.

ש ב ת י. דאָס איז דיין שולד. די סבה ליגט אין דיר.

נ ח מ י ה. אויך דאָס דאַרף מיר דערוויזן ווערן.

ש ב ת י. דו דערקענסט נישט די שטים פון פאָלק, וואָס איז די שטים פון גאָט. אין אַלע לענדער, וואו יידן וואוינען, זעען זיי אין מיר משיחן.

נ ח מ י ה. א י ך דערקען אין דער שטים פון פאָלק די שטים פון דיינע נביאים און שרייבער.

ש ב ת י (פלאַמט אויף). וואָס מיינע נביאים און שרייבער רעדן און שרייבן קומט פון גאָט!

נ ח מ י ה. דאָס דאַרף מיר דערוויזן ווערן.

ש ב ת י. דערוויזן ווערן! דערוויזן ווערן! איז דיר נאָך ווייניק דערוויזן געוואָרן! נאָך ווייניק וואונדער דיר!

נ ח מ י ה. נאָך ווייניקער ווי ווייניק.

ש ב ת י. וועסטו גלויבן אין אַ וואונדער, ווען איך וועל דיך אַוועקלאָזן בשלום?

נ ח מ י ה. דאָס וועט זיין מ י י ן וואונדער.

ש ב ת י. וואָס וועסטו טאָן, ווען דו וועסט פאַרלאָזן מגדל עוז?

נ ח מ י ה. ווען איך וועל פאַרלאָזן אַבידאָס?

ש ב ת י. דאָס פאָלק רופט עס מגדל עוז.

נ ח מ י ה. איך וועל טאָן, וואָס איך האָב געטאָן, איידער איך האָב דיין תפיסה באַטראָטן.

ש ב ת י. זאָל איך אָנהייבן מיט דיר פון אָנהייב? ווידער דריי טעג און דריי נעכט?

נ ח מ י ה. איך בין אין דיינע הענט.

ש ב ת י. פאַרוואָס איז דאָך געוויזן גאָטס וואָרט צו מיר, איך זאָל דיך זען? פאַרוואָס האָב איך דאָך פאַרבראַכט מיט דיר דריי טעג און דריי נעכט? דאָס איז נישט אומזיסט. דאָס פירט צו עפּעס. דו ביזט אַ שליח.

נ ח מ י ה. איך ב י ן אַ שליח.

ש ב ת י. און איך ב י ן משיח. ב י ן דער גואל. איך ברענג די גאולה דעם פאָלק ישראל און דער גאַנצער וועלט. איך ב י ן דער מלכא קדישא און מיין ווייב איז מיין שכינה.

נ ח מ י ה. מ—נאַ!

ש ב ת י. איך ב י ן די לעצטע נשמה. א י ך ברענג דער מענטשהייט אַ נייע וועלט־אָרדענונג, איך ברענג זיך די מלוכה פון גאָט, פון דער העכסטער גערעכטיקייט, פון דעם אַבסאָלוטן אמת, דער הערלעכסטער שיינקייט, דער טיפסטער חכמה, דעם שאַרפסטן פאַרשטאַנד...

נ ח מ י ה. איך, דער שליח, וויים פון דעם גאָר נישט.

ש ב ת י. איך וויים, דו ווייסט נישט דיין שליחות. קאָנסט איצטער גיין.

נ ח מ י ה. ענדלעך! (גייט צו דער טיר לינקס.)

ש ב ת י (ווען נחמיה דערגרייכט די טיר). נחמיה, וואו איז דיין אָפּשייד־ברכה?

נ ח מ י ה (שאַרף). איך האָב פאַר דיר קיין איין גוט וואָרט נישט! (אַוועק.)

ש ב ת י (גיט אַ הייב די האַנט, ווי ער וואָלט אים געוואָלט

אָפּשטעלן, גיט אַפילו אַן עפן דעם מויל, ברענגט אָבער קיין טאָן נישט אַרויס און לאָזט זיך אַראָפּ אַ מידער אויף זיין שטול. זיצט אַ ווײַלע פאַרלאָרן אין זיך, קוקט זיך אַרום צו די פענסטער, רעדט אַרויס). שוין העלער טאָג. (לעשט אויס די ליכט און מורמלט אַ תפלה.)

ש ר ה (קומט אַריין פון דער מיטלטיר). שטיל געוואָרן. נחמ־יה איז נישטאָ. געענדיקט שוין דער דיספוט. מיט וואָס האָט ער זיך אויסגעלאָזן?

ש ב ת י. מיט וואָס ער האָט זיך אָנגעהויבן.

ש ר ה. דריי טעג און דריי נעכט — צו וואָס האָסטו דאָס געדאַרפט?

ש ב ת י. דאָס הער איך זיך נישט אויף צו פרעגן.

ש ר ה. זאָל איך דיר זאָגן?

ש ב ת י. דו מיינסט, דו ווייסט.

ש ר ה. איך האָב עס דערפילט, ווי נאָר דו האָסט אַרויסגעזאָגט, ער זאָל צו דיר קומען, און האָב זיך גלייך דערשראָקן.

ש ב ת י. וואָס האָסטו דערפילט?

ש ר ה. די אויפוואַכונג פון ספקות.

ש ב ת י. ניין! ניין!

ש ר ה. דו האָסט אים אַרויסגערופן צו זיך, צו פאַרטרייבן דיינע צווייפל, אויב דיר וועט געלינגען אים אַריבערצוגעווינען אָבער איצטער, אָ, קעניג!

ש ב ת י. ניין! ניין! דו טייטשסט שלעכט אויס. דאָס איז מיין כוונה נישט געווען. איך האָב קיין שום כוונה נישט געהאַט. אַלץ קומט פון אויבן, ער איז מיר אָנגעוויזן געוואָרן. דאָס וועט צו עפּעס ברענגען.

ש ר ה. מאַך איך אַ טעות? האָסטו ווירקלעך נישט קיין צווייפל? אָדער ווייסטו עס אַליין נישט? ניין, ניין!... זיי מוחל מיר, איך האָב עס נישט געזאָגט! דיין מוט איז נישט געבראָכן, דו טראָגסט קיין מורא נישט אין זיך. איך און דו, מיר זיינען איינס, און עס זינגט קראַפט אין מיר, עס יובלט זיכערקייט אין מיר. איך ב י ן די ווייב פון משיח, איך בין די באַגלייטערין פון דעם אויס־

לייזער. דיין וועג איז ביז איצטער פול געוועזן מיט וואונדער, און נאָך גרעסערע וואונדער וועלן קומען.

ש ב ת י. דאָס ווייס איך.

ש ר ה. פאַרוואָס ביזטו אַזוי מיד זיצן געבליבן? פאַרוואָס האָט ער דיך אַזוי צורודערט? פאַרגעס אים, הייליקער קעניג, מעק אים אויס פון דיין זכרון...

ש ב ת י. דאָס טאָר איך נישט. ער איז מיר געשיקט. איך וויל נאָר פאַרשטיין, באַגרייפן, אויפהייבן דעם פאָרהאַנג איבער דעם נחמיה־סוד. צו וואָס האָט גאָט מיך מיט אים צונויפגעבראַכט? וואוהין באַווייזט מיר אָט דער גאָטס פינגער? וואָס איז דער וואונק?

פּ ר י מ אָ (איילט אַריין אויפגערעגט). נחמיה האָט אָנגע־טאָן דעם טורבאַן און...

ש ר ה. וואָס?!

ש ב ת י (רואיק). און?

פּ ר י מ אָ. איז אַנטלאָפן נאָך אַדריאַנאָפּאָל צום סולטאַן.

ש ר ה. דער נביא, דער צדיק האָט אָנגענומען דעם מאַכמע־דאַנישן גלויבן! איצטער זעסטו, פאַרוואָס ער האָט אין דיר גלויבן נישט געוואָלט, נישט געקאָנט?!

ש ב ת י. צייכן... צייכן... פּרימאָ, מיר דאַרפן זיך גרייטן צום סולטאַן.

ש ר ה (ענטוזיאַסטיש). ענדלעך!!!

פ ע ר ט ע ס צ ע נ ע

אַ גרויסער אוידיענץ־זאַל אין סולטאַנס פּאַלאַץ. אין דער הינ־טערוואַנט דער טראָן. אין דער רעכטער וואַנט די טיר פון סול־טאַן. לינקס פאָרנט די טיר פאַר באַזוכער. — נישט ווייט פון דער לינקער טיר שבתי, שרה, פּרימאָ און נאָך באַגלייטער אונטער דער וואַך פון סאָלדאַטן.

ש ב ת י (אַריבערקוקנדיק צום ליידיקן טראָן). איצטער שטיי איך ווי אַ געפאַנגענער, און אָט באַלד וועט דער גרויסער נס געשען,

גאָטס וועג וועט אויפגעדעקט ווערן... (הייבט אָן לאַנגזאַם, קאַבאַ־ליסטיש דורכדרינגענדיק יעדן אות.) יענך יהוה ביום צרה...

שרה. עס זינגט אין מיר!... עס זינגט אין מיר!... (כאַפּט אונ־טער די ווערטער פון תהילים־קאַפּיטל.)

פרימאָ (צו די איבעריקע). שטייט אַלע שטאָלץ און רואיק, גרייט אויפצונעמען דעם גרויסן נס פון דער גאולה!

די באַגלייטער. מיר זיינען עס! (זינגען מיט שבתין דעם קאַפּיטל תהלים.)

דר. גווידאָן (דעם סולטאַנס לייבאַרצט, קומט אַרויס פון דער רעכטער טיר און קומט צו צו שבתין). דו ביזט שבתי צבי?

שבתי (רייסט איבער דעם תהלים ביי די ווערטער „יחן לך כלבבך", קוקט אָן שאַרף גווידאָן און רעדט שטרענג אַרויס). און מער.

גווידאָן (מיט אַ שמייכל). דאָס וועסטו גאָר אין גיכן גע־נויער וויסן. קום מיט מיר, איך האָב דיר וואָס צו זאָגן.

שבתי. איך האָב פאַר מיינע באַגלייטער קיין סודות נישט.

גווידאָן. דאָך, דאָך. איך וועל דיך לאַנג נישט האַלטן. דער סולטאַן קומט באַלד אריין. (נעמט אים אָן פאַרן אָרעם און פירט אים אָפּ נאָך רעכטס. די באַגלייטער זאָגן דעם תהלים.)

שבתי (ווינקט צו שרהן מיט דער האַנט, זי זאָל מיטגיין).

שרה (גייט אים נאָך).

גווידאָן. גוט, זי מאָג עס הערן. דאַרף עס הערן. — זאָלסט וויסן זיין, נחמיה הכהן האָט דיך פאַרמסרט.

שבתי. אין וואָס?

גווידאָן. דו גיסט זיך אויס פאַר משיח.

שבתי. איך בין עס.

גווידאָן. דער סולטאַן וועט עס וועלן אויסגעפינען אויף אַ גאַנץ זעלטענעם אופן.

שבתי. יעדער אופן וועט זיין פון גאָט.

גווידאָן. מען וועט דיך אויסטאָן נאַקעט, די הענט פאַר־בינדן דיר אויפן רוקן און מיט ברענענדיקע פאַקלען טרייבן דיך דורך די גאַסן.

שבתי. ווילסט מיך דערשרעקן?

גווידאָן. איך בין דיך מתרה און זאָג דיר אָן: דיין רע־טונג איז — דער טורבאַן.

שבתי. מיין רעטונג! איך דאַרף זיך נישט ראַטעווען. איך בין געקומען די וועלט צו ראַטעווען. איך בין דער אויסלייזער, בין משיח.

גווידאָן. וועסטו עס זאָגן דעם סולטאַן?

שבתי. ער ווייס עס שוין פון נחמיהן.

גווידאָן. ער וועט עס וועלן הערן פון דיר.

שבתי. וועט ער עס הערן.

גווידאָן. דאָס איז זעלבסטמאָרד. און דו האָסט זיך אויס־געקליבן דעם שוידערלעכסטן טויט.

שרה. דאָס איז דער ליידנסוועג פון משיח! און ווילסטו, אָ, הייליקער קעניג, מיר דערלויבן, איך גיי אים מיט דיר מיט.

שבתי. עס וועט נישט נויטיק זיין. גאָטס ווילן וועט זיך פריער נאָך באַווייזן.

גווידאָן. פיליכט פירט דיך גאָטס ווילן צום טורבאַן?

שרה (מיט שרעק). ניין!

גווידאָן. איך ווייס. דו זאָגסט, דו ביזט געקומען אויסצו־לייזן די גאַנצע מענטשהייט. פיליכט דערגרייכסטו עס פיל לייכ־טער אונטער דעם טורבאַן ווי אונטער דעם יידישן קאַפּצודעק?

שרה (שטאָלץ און שטרענג). משיח בייט זיין גלויבן נישט!

גווידאָן. געוויס נישט. דאָס טוט נאָר איינער אַזוי ווי איך. משיח שאַפט אַ נייעם גלויבן. און דו ווילסט'אָך איין גלויבן שאַפן פאַר דער גאַנצער אויסגעלייזטער מענטשהייט.

שרה. וועט ער אים שאַפן, אָבער נישט דורך איבערגאַנג פון גלויבן אין גלויבן, נישט ווי אַ בלינדער, וואָס טאַפּט אין דער פינסטערניש.

גווידאָן. ער טאַפּט אין דער פינסטערניש! — וואָס זאָג־סטו, שבתי צבי?

שבתי. איך הער זיך צו צו דער שטים, וואָס רעדט אין מיר.

גווידאָן. האָפנטלעך רעדט זי נישט צו דיר אומקום און

טויט. (אַן ערנוואַד קומט אַרויס פון דער רעכטער טיר.) דער סולטאַן קומט, איך גיי אים אַנטקעגן. טראַכט שנעל, האָסט ווייניק צייט צו טראַכטן. (גייט אָפּ נאָך הינטן. שבתי און שרה קערן זיך אום צו די באַגלייטער.)

שבתי (טרעט אַריין צווישן זיין תהילים־זינגענדיקן עולם, רופט אויס). אליך יהוה נפשי אשא! (פאַלט כורעים, פאַרשטעלט פון די אַרומיקע.)

שרה (בייסט צונויף די ציינער, טראָגט הויך דעם קאָפּ, גרייט צו מאַרטירערדיי, און זאָגט די זעלביקע פסוקים.)

פרימא (צו די באַגלייטער). טראַכט וועגן דעם נס. (ער און די באַגלייטער כאַפּן אויף די ווייטערדיקע פסוקים.)

דער סולטאַן (קומט אַריין, באַגלייט פון זיין סוויטע און באַוואָפנטע סאָלדאַטן. זעצט זיך אויפן טראָן, סאָלדאַטן פון ביידע זייטן, און קוקט זיך אַרום). וואו איז דער — ייד? (די וואַכסאָלדאַטן אַרום די יידן לאָזן זיך צו שבתין.)

שבתי (איז שוין אַליין אויפגעשטאַנען, מאַיעסטעטיש ווירדיק. געמורמל פון באַוואונדערונג גייט דורך אַרום דעם סולטאַן. דעם סולטאַנס בליק פאַרלירט די האַרטקייט).

די יידן (קוקן זיך איבער מיט גליק און פרייד אין די אויגן און זינגען שטיל און פייערלעך אַרויס:) שירו ליהוה שיר חדש.

סולטאַן (אַ סך ווייכער). זאָל ער צוקומען נענטער.

שבתי (שעפּטשענדיק). יענך יהוה ביום צרה, ישגבך שם אלהי יעקב. (גייט לאַנגזאַם מיט געמאָסטענע מאַיעסטעטישע שריט, ווען ער הייבט אָן צו גיין, רוקן זיך צו די וואַכסאָלדאַטן נאָך נענטער צום סולטאַן).

שרה (הייבט אָן נאָכצוגיין. סאָלדאַטן שטעלן זי אָפּ. זי בלייבט שטיין, קאָפּ אויפגעהויבן, ציינער צוזאַמענגעביסן, פול דערוואַרטונג און אַנטשלאָסנקייט).

סולטאַן (נאָך אַ ווײַלע אָנקוקנדיק שבתין). דו זאָגסט — דו ביזט משיח.

שבתי. דאָס זאָגט דאָס גאַנצע פאָלק. דאָס זאָגן יידן, קריסטן, מאַכמעדאַנער...

סולטאַן. ברענגסט אויסלייזונג.

שבתי. דאָס האָט גאָט אַרויפגעלייגט אויף זיין משיח.

סולטאַן. ווי ווילסטו דאָס דערגרייכן?

שבתי. גאָט וועט אָנווייזן דעם וועג.

סולטאַן. האָט ער אים דיר נאָך נישט אָנגעוויזן?

שבתי. מיט יעדן אויגנבליק פירט ער מיך נענטער צו זיין ציל.

סולטאַן (וואַרפט אַן אומרואיקן בליק צו זיין וואַך. די וואַך שטעלט אָן די ביקסן).

שבתי (שטייט רואיק).

שרה (שעפּטשעט, מיט ליכטיקע גלויביקע אויגן). דיין וואונדער, גאָט, דיין וואונדער! נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול!

סולטאַן (באַרואיקט). דער וועג צו דיין ציל פירט — איבער מיין טראָן?

שבתי. גאָט האַלט זיין וועג פון מיר פאַרבאָרגן.

סולטאַן. מען האָט מיר איבערגעגעבן, דו האָסט זיך באַרימט, דו וועסט מיך אַראָפּזעצן פון מיין טראָן. האָסט שוין אויך די מלוכה פון דער וועלט צווישן די דייניקע צוטיילט. וואָס האָסטו דערויף צו זאָגן?

שרה. דיין וואונדער, גאָט, דיין וואונדער!

שבתי. איך בין נישט באַוואָפנט, און קיינער אַרום מיר טראָגט קיין וואָפן נישט און קיינמאָל נישט געטראָגן. איך האָב קיין חיל נישט און קיינמאָל האָב איך דאָס פאָלק אַרום מיר נישט אויפגערייצט צו מאָרד און רציחה. איך קום נאָר מיט גאָטס וואָרט.

באַגלייטער. אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יהוה אלהינו נזכיר!

סולטאַן (שעפּטשעט פרום). אַללאַ איל אַללאַ... מיין העקים פּאַשאַ האָט דיר געזאָגט, וואָס איך גיי מיט דיר טאָן?

שבתי. ער האָט אויסגעפילט דיין באַפעל, ווי איך פיל אויס דעם באַפעל פון דער אייביקייט.

סולטאַן. דו הייבסט מיר אָן צו געפעלן.

שרה. דיין וואונדער, גאָט, דיין וואונדער!

ס ו ל ט אַ ן. ווען מיר זיינען פריינט, קאָן גאָט אַ סך דורך אונז דערגרייכן. (ווינקט צו איינעם פון זיין סוויטע, וואָס האַלט אָנגעגרייט אַ טורבאַן און אַ גרינעם מאַנטל. יענער גייט לאַנגזאַם צו שבתין, בלייבט פאַר אים שטיין און שטרעקט צו אים אויס טורבאַן און מאַנטל, ווען דער סולטאַן זאָגט מיט באַזונדערער באַטאָנונג.) איך וויל דיך דערהייבן, דערנענטערן צו מיין טראָן. ווייסטו, וואוהין דאָס פירט דיך?

ש ב ת י (קוקט דעם סולטאַן שאַרף אין די אויגן, שטייט אַזוי אַ ווײַלע, און רעדט אַרויס אין געזאַנג, אַריינלייגנדיק זיין גאַנצן גלויבן אין די ווערטער). ער האָט געזאָגט און עס איז געוואָרן, ער האָט געהייסן און אַזוי בלייבט עס! (וואַרפט אַראָפּ פון זיך דעם קאָפּצודעק און נעמט דעם טורבאַן. שרעק־אויסגעשריי פון די יידן.)

ש ר ה (שרייט אויס אַ לאַנגן קרעכץ און פאַלט).

פינפטער אקט

אַ צימער אין דער וואוינונג פון שבתי צבי, וועלכער הייסט איצטער מאַכמעד מיט דעם טיטל עפענדי, קאַפּיגי באַשי אָטאָ־ראָק, — דעם סולטאַנס טירהיטער, און שרה, וועלכע הייסט איצטער פאומאַ קאַדין. אַ טיר לינקס צו שרהס צימער, אַ טיר רעכטס צום אַרויסגאַנג. טעפּיכער, דיוואַנען, באַטעפּיכטע גרויסע שטולן. — פון שרהס צימער קומען אַרויס דר. גווידאָן און שבתי.

ג ו ו י ד אָ ן (שטיל). נאָך מיין וויסנשאַפט האָט זי שוין לאַנג געדאַרפט זיין טויט. אויב זי לעבט נאָך און וועט לעבן, איז עס מסתמא דורך דיינע תפילות.

ש ב ת י. דו מאַכסט שפּאַס, אָבער פאַר מיר איז דאָס אַ וואָרט פון גרעסטער דערמונטערונג. איך טו תפילה, זי זאָל מיר לעבן בלייבן, און איך בין זיכער, זי וועט מיר לעבן בלייבן.

ג ו ו י ד אָ ן. טו ווייטער תפילה. איך ווייס נישט קיין רפואה.

ש ב ת י. איך טו... איך טו...

ג ו ו י ד אָ ן. טוסטו עס יידיש? טוסטו עס מאַכמעדאַניש?

ש ב ת י. איך טו עס שבתי צביאיש. צווישן מיר און גאָט איז גאָר אַן אַנדערע פאַרבינדונג.

ג ו ו י ד אָ ן. דער משיח, וואָס שאַפט זיין אייגענע רעליגיע. איבעריקנס, איך קאָן דיך באַפרייען: דער סולטאַן ווערט גאָר נתפעל פון דיינע קאַבאַליסטישע דערקלערונגען. האָסט געמאַכט אַ דעראָבערונג.

ש ב ת י. ד י צו מאַכן בין איך באַשטימט געוואָרן. דערפאַר האָב איך געמוזט אָנטאָן דעם טורבאַן.

ג ו ו י ד אָ ן. דערוואַרטסטו נאָך וואָס צו דערגרייכן?

שבתי. איך האָב פון זיך נישט אָפּגעזאָגט זיך.

גווידאָן. אזוי... אזוי... נו, דאָס האָט שוין מיט מיין דאָק־טאָריע נישט צו טאָן. אָדער אפשר? (קלאַפּט זיך אויפן שטערן.) מילא. מיך גייט איצטער אָן דיין קראַנקע פרוי. זי איז זייער קראַנק. א וואונדער קאָן זי ראַטעווען. איך האָב געטאָן מיין טייל און — נישט, באַוויז דעם וואונדער דו. שלום! (גייט אַוועק.)

שבתי. זי וועט לעבן בלייבן! (וויל אַריין צוריק אין צימער. פרימאָ קומט אַריין. שבתי בלייבט שטיין.) האָסט וואָס נייס, פרי־מאָ?

פרימאָ. וועסט באַלד דאָ האָבן א גאַסט. נתן איז דאָ.

שבתי. נתן! דאָס פרייט מיך זייער. אויך שרה וועט זיך דערפרייען. פאַרוואָס איז ער דאָ נאָך נישטאָ?

פרימאָ. ער איז דאָ באַהאַלטענערהייט. די רבנים, וואָס פאַרפאָלגן אים ווי הינט, טאָרן נישט וויסן, אז ער איז דאָ. מוז ער דעם וועג צו דיר גאַנץ פאָרזיכטיק דורכגנבענען.

שבתי (געווייטיקט). דורכגנבענען דעם וועג צו מיר!

פרימאָ. און דאָס נעמט צייט.

שבתי. און מאַכט מיך טרויעריק. איך פאַרליר דאָס פאָלק ישראל פון הינטער זיך.

פרימאָ. דו פאַרלירסט די רבנים, די תלמודיסטן, די אייביקע אַרומצוימער, די שוועדמאַכער. דאָס פאָלק פאַרלירסטו נישט. עס איז מיט דיר. דאָס פאָלק גלויבט, אז דו ביזט נישט געוואָרן קיין מאַכמעדאַנער: דעם טורבאַן האָט אָנגעטאָן א מלאך, וואָס האָט אָנגענומען דיין געשטאַלט. דו ביזט אין הימל, גלויבט דאָס פאָלק, אָדער ביי די עשרת השבטים און וועסט באַלד ווידער קו־מען און ברענגען די גאולה.

שבתי. דו לאַכסט פון מיר.

פרימאָ. איך דערצייל עס מיט מיין פולן ערנסט, און מיין, אז עס איז גוט, וואָס דאָס פאָלק גלויבט אזוי. דאָס באַווייזט, ווי צוגעבונדן עס איז צו דיר, און איך אונטערשטיץ עס אין זיין גלויבן. די תלמודיסטן טאָרן נישט געווינען. דער קלאַפּ, וואָס זיי האָבן פון דיר געקראָגן, מוז ווייטער ווירקן.

שבתי. דאָס איז נישט קלוג, פרימאָ, און דו ביזט'אָך אזא קלוגער. עס איז, ווי איך, וואָס רעד איצטער צו דיר, וואָלט נישט איך געוועזן. איך בין ערגעץ הינטער דעם סמבטיון אָדער אין וויטן הימל, און דאָ וואַנדלט אַרום מיין שטעלפאַרטרעטער. אָבער איך וויל נישט זיין מיין שטעלפאַרטרעטער. איך וויל זיין איך. איך בין דער גואל אפילו אונטער דעם טורבאַן. איך האָב געמוזט טאָן, וואָס איך האָב געטאָן. איך ווייס נאָך נישט, וואָרום, אָבער איך ווייס, איך וועל די גאולה ברענגען.

פרימאָ. עס לאָזט זיך פון דעם, וואָס דו האָסט ערשט גע־זאָגט, עפּעס אַרויסלערנען. מען קאָן וואָס מיט דעם מאַכן. דו ביזט דער גואל אפילו אונטער דעם טורבאַן... ווי קאָן מען דאָס נאָר דערקלערן?

נתן (קומט אַריין, אויפגעלעבט, ענערגיש). שלום דיר, היי־ליקער קעניג!

שבתי (דערפרייט). שלום דיר, נתן! ביזט מיר ווירקלעך אליהו! קומסטו, ווערט מיר גוט, דו גוטער בשורה־ברענגער!

נתן. איך ברענג דיר אויך א גוטע בשורה.

שבתי. וואָס איז זי?

נתן. א נייע נבואה. דערפאַר האָב איך ריזיקירט צו דיר צו קומען.

שבתי. זאָג זי אַרויס. שריי זי אַרויס!

נתן. דו ווייסט'אָך, פון דמשק האָב איך געשריבן נאָך אלע־פּאָ, זיי זאָלן דעם גלויבן אין דיר נישט פאַרלירן. וואָס דו האָסט געטאָן, האָסטו געמוזט טאָן, און זיי טאָרן נישט טראַכטן שלעכט וועגן דיינע מעשים. עס איז א סוד, וואָס וועט באַלד אויפגעדעקט ווערן. און איך האָב תפילה געטאָן, זיך מתכוון געווען. געזוכט דעם סוד. בין איך אליהו, מוז איך אים דאָך וויסן. מיט טעג צוריק איז ער מיר אויפגעדעקט געוואָרן.

פרימאָ. דעמאָלט ביזטו ווירקלעך אליהו!

שבתי. האָסטו דען ביז איצטער געצווייפלט? רעד, נתן־אליהו!

נתן. אלץ האָט געמוזט קומען, ווי עס איז געקומען. הוא אמר

ויהי, הוא צוה ויעמוד. ערשט דורך דיין איבערגאַנג צום איסלאַם, האָסטו דערוויזן דיין משיחות. ווי דער ערשטער גואל משה, וואָס האָט אויסגעלייזט די יידן פון מצרים, האָט געמוזט צוערשט וואוינען אין פּרעהס פּאַלאַץ און אויסגעבן זיך פאַר אַ מצרי, אַזוי מוז אויך דער לעצטער גואל אַ געוויסע צייט צוברענגען ביי אַ פּרעה און טראָגן אויף זיך אַ נישט־יידישן מאַנטל. דאָס איז שוין פאָראויסגעזאָגט אין דעם זוהר הקדוש, אַז משיח וועט אַ לענגערע צייט זיין „טב מלגאו וביש מלבר" — אינווייניק גוט, פון דרויסן שלעכט. פאַרוואָס וויל עס דער הוא אמר ויהי? ווייל דו ביזט געקומען אויסצולייזן אַלע, אַלע נשמות. אויך אין דעם איסלאַם וויינען פאַרלאָרענע נשמות, וואָס מוזן אויסגעלייזט ווערן. דורכדעם, וואָס דו ביזט געוואָרן מאַכמעדאַנער, וועסטו די אַלע נשמות אויפזויגן אין זיך, און דערמיט רייניקן זיי און אַריינברענגען זיי צוריק אין דעם אייביקן אוצר הנשמות. (צווינגט זיך מיט גרויסער באַגייסטערונג.) און דערמיט, וואָס דו וועסט אויסלייזן און באַפרייען פון זייער טומאה אויך די נשמות פון די אומות העולם, ביזטו דער אמתער משיח און גואל, ברענגסטו די גאולה דער גאַנצער מענטשהייט.

שבתי (פאַרטיפט זיך, וויל אַריינגעמען אין זיך דעם אמת פון דעם געדאַנק).

פרימאָ. אַ גוטער געדאַנק... דאָס איז דאָך די דערקלערונג, וואָס איך האָב געזוכט!... מען וועט אים דאַרפן פאַרשפּרייטן...

שבתי. דו האָסט מיר ווידער אַמאָל, נתן־אליהו, פעסטקייט געבראַכט.

נתן. איך וועל זיך לאָזן שטאָט־איין שטאָט־אויס, לאַנד־איין לאַנד־אויס, און ווער עס האָט אויערן, וועט הערן, און ווער עס האָט אַ האַרץ, וועט דערפילן. און זיי וועלן ווידער צוקומען צו דיר, אויך די אָפּגעפאַלענע וועלן זיך אומקערן, און דאָס, וואָס איז צוטרייסלט געוואָרן, וועט ווידער ווערן גאַנץ און געזונט...

שבתי. גאַנץ און געזונט!... און געזונט!... (קוקט זיך אַרום אויף שרהס צימער.)

שרה (אָנגעטאָן אין אַ בעטקלייד, אָפּגעצערט און בלאַס, שטייט אין טיר, האַלט זיך אָן).

שבתי (שרייט אויף). דו!... אַליין אַהער דערגאַנגען!... אָנגעקומען ביי די ווערטער „גאַנץ און געזונט"!... געזונט!... געזונט!... דו וועסט ווערן געזונט! אינגאַנצן געזונט!...

שרה. פיר מיך צו אַ שטול.

שבתי (נעמט זי אָן פאַר אַ האַנט).

שרה (גלייכט זיך אויס, ווי געשטאַרקט פון דער באַרירונג פון זיין האַנט).

שבתי (פירנדיק זי). דער אָנגריף פון דיין האַנט איז קרעפטיק, דיין שריט איז פעסט! דו ווערסט געזונט!

שרה (זעצט זיך אַוועק, מאַכט צו די אויגן, פאַרוואַרפט דעם קאָפּ).

שבתי (ווענדנדיק זיך צו פרימאָן און נתנען מיט פרייד). דער העקים באַשי איז דאָ פריער געוועזן...

שרה. מאַכמעד!... עפענדי!...

שבתי (רייסט איבער ווי פון אַ פלוצימדיקן שטאָך און קוקט זי איבערראַשט אָן, אויך פרימאָ און נתן זיינען איבערראַשט צו הערן דעם טערקישן נאָמען, קוקן זיך איבער).

שרה. איך וויל בלייבן מיט דיר אַליין.

שבתי (טראָגט איבער זיין פאַרוואונדערטן בליק אויף דיביידע). וואַרט אויף מיר אין צווייטן צימער.

פרימאָ. שלום, הייליקע קעניגין!

שרה. הם!

נתן (נביאיש־פּאַטעטיש). און דאָס אָפּגעשוואַכטע וועט ווידער ווערן שטאַרק!... שלום, שכינה פון משיח! (ביידע גייען אַוועק).

שרה. האַהאַהאַ!

שבתי. וואָס איז עס?

שרה. דו ביזט אַרוים אויף אַ מאָמענט באַגלייטן דעם העקים באַשי און ביזט געבליבן, מיך אַליין געלאָזן, און איך האָב מורא געקראָגן, איך שטאַרב דאָרטן אַליין.

ש ב ת י. וואָס רעדסטו פון שטאַרבן, שרה!

ש ר ה. פּאָומאַ קאַדין הײס איך איצטער.

ש ב ת י. שרה!

ש ר ה. מאַכמעד עפענדי הײסטו... נישט מער שבתי צבי... נישט מער משיח... נאָר דעם סולטאַנס טירהיטער — קאַפּיגי באַשי אַטאַראַק...

ש ב ת י. אָ, שרה, נתן איז געקומען מיט אַ נײער װיכטיקער נבואה.

ש ר ה. איך האָב געהערט יעדעם װאָרט. ער האָט זי אַרויסגעשריען, אַרויסגעזונגען.

ש ב ת י. דאָס האָט מען אים טאַקע דאָך פון אויבן מודיע געװעזן!...

ש ר ה. איך האָב אויך געהערט, װאָס פּרימאָ האָט פריער דאָ גערעדט.

ש ב ת י. האָסטו אויך מײן ענטפער צו אים געהערט?

ש ר ה. געהערט.

ש ב ת י. איז עס נישט מערקװירדיק, װאָס נתן איז גראָד אַנגעקומען? איצטער װערט מיר קלאָר, פאַרװאָס דו האָסט געמוזט קריסטין זײן. דו ביזט אַ טײל פון מיר, האָסט אויפגעזויגט אין זיך די פאַרלאָרענע נשמות, װאָס װײלן אין קריסטנטום, און צוזאַמען ברענגען מיר די גאולה! דערצו בין איך נאָך דער גלגול פון דעם מאַראַן שלמה מלכו.

ש ר ה. עס פירט צו גאָרנישט.

ש ב ת י. װי זאָגסטו עס?!

ש ר ה. איך שטאַרב.

ש ב ת י. שרה!!

ש ר ה. פּאָומאַ קאַדין... איך װיל זאָגן דעם אמת.

ש ב ת י. װעלכן אמת? האָסטו אין מיר נישט געגלויבט?

ש ר ה. געגלויבט. שוואַרץ געגלויבט. קײן אײן מאָמענט נישט געצװײפלט. געטריבן די צװײפל פון דיר... ביזט געװעזן משיח, איך בין געװעזן דײן כלה, דײן װײב, דײן שכינה... דאָס האָט אויפגעהערט... פאַרשװאונדן...

ש ב ת י. דו װײסט עס נישט, שרה!

ש ר ה. איך װײס עס... האָט אויפגעהערט... פאַרשװאונדן... װען דו האָסט זיך פאַר דעם לײדנסװעג דערשראָקן...

ש ב ת י. איך האָב זיך נישט דערשראָקן, שרה. עס איז געװעזן גאָטס װאָרט צו מיר. איך האָב אין יענעם מאָמענט באַגריפן, פאַרװאָס ער האָט צו מיר געשיקט נחמיהן, װאָס האָט אָנגעטאָן דעם טורבאַן, דערנאָך דעם האַקים באַשי, דעם געװעזענעם ייד...

ש ר ה. איך װײס... איך האָב עס געהערט... נאָר גלויב איך נישט אין דעם... דיר איז נעגעבן געװאָרן אויסצוקלײבן, און דו האָסט אויסגעקליבן, װאָס דיר איז אָנגענעמער געװעזן...

ש ב ת י. נײן, שרה!

ש ר ה. מיט װאָס פאַר אַ פרײד װאָלט איך דעם לײדנסװעג מיט דיר געגאַנגען!... געדענקסטו די קײטן אין דער תפיסה? געדענקסטו דײנע װערטער? דו װאָלסט געגאַנגען מיט אויפגעהויבענעם קאָפּ. און איך װאָלט נאָך דיר נאָכגעגאַנגען מיט אויפגעהויבענעם קאָפּ... װי װאָלט איך געזונגען אונטער די שמיץ פון די פאַקלען! װי װאָלט איך געיובלט!... עיני תמיד אל יהוה!... מײנע אויגן שטענדיק צו גאָט!... און יעמאָלט װאָלט דאָס גרויסע װאונדער געשען! יעמאָלט װאָלסטו אויסלײזער געװאָרן! יעמאָלט װאָלסטו געװעזן די פאַרקערפּערונג פון גאָט, און איך דײן דערגאַנצונג!...

ש ב ת י. עס איז אַזוי, שרה!

ש ר ה. געװעזן... אויפגעהערט... פאַרשװאונדן... אפשר פריער נאָך... אין יענער נאַכט, װען דו ביזט געקומען צו מיר... האָסט געטלעכקײט גערעדט, אָבער אין דײנע אויגן איז געװעזן הונגער נאָך מיר, נאָך מײן לײב. דו האָסט צרופים געמאַכט, קבלה־שפּרוכן געזאָגט, לִיליתן פון אונזער בעט פאַרטריבן, אָבער אין דײן יעדער באַװעגונג איז געװעזן תאווה און דער תענוג, װאָס דערפילטע תאווה גיט. נישט מלכא קדישא ושכינתיה, נאָר שבתי צבי דער שטאַרקער מאַן האָט זיך באַהעפט מיט דעם שײנעם גוף פון זײן שײנער װײב...

ש ב ת י. װי קאָנסטו אַזוי רעדן, שרה!

שרה. פאומא קאַדין, מאַכמעד עפענדי...

שבתי. דו ווילסט מיך אויסלאַכן?

שרה (וויינט אויף).

שבתי. שרה!

שרה. איך לאָז דיך נישט אויס... עס איז מיר זייער, זייער טרויעריק... איך וויל שוין שטאַרבן...

שבתי. דו וועסט נישט שטאַרבן. קאָנסט נישט שטאַרבן. איך בין איך, איך בין מלכא קדישא און דו ביזט מיין שכינה. וואָס איך טו, איז רייניקונג. עס רייניקן זיך איצטער דורך מיר מאַכמעדאַנישע נשמות...

שרה (וויינט און לאַכט).

שבתי. שרה! שרה!

שרה. זאָל זיין שרה... איך וויל שרה שטאַרבן...

שבתי. ניין דאָך! רעד דאָך נישט פון טויט און שטאַרבן!

שרה. אָ, שבתי צבי! — זאָל זיין שבתי צבי... שבתי צבי!... הייליקער קעניג!... עס איז געווען אַזוי הערלעך... עס האָט געקאָנט הערלעכער ווערן...

שבתי. עס וועט!

שרה. ניין, נישט מער... אַ העלדישע פרוי אין יהודה האָט דאָס משיח־קינד געבאָרן... איז געקומען אַ שטורם און האָט עס אַוועקגעטראָגן... און די העלדישע פרוי איז פאַר האַרצווייטיק — נעשטאָרבן... (בלייבט שטיל, מיט אַ שטאַרן בליק אויף שבתין.)

שבתי. אָבער דו וועסט לעבן, לעבן... דו מוזט לעבן... דיין טויט וואָלט געווען מיין גרעסטע פאַרלייקענונג... יעמאָלט וועל איך אויפהערן צו גלויבן אין זיך... דאָס טאָר נישט געשען, שרה! דו מוזט און וועסט לעבן, הייליקע קעניגין!... דאָס וואונדער וועט געשען, מיין דערגאַנצונג, מיין שכינה! אָ, שרה!... שרה!... (מיט פאַרצווייפלטן שרעק.) שררררה!... זי איז געשטאָרבן!!! (מיד און פאַרניכט.) איצטער איז אויס!...

אינהאַלט

זייטן

דער אייביקער ייד, טראַגעדיע אין איין אַקט 3

רבי עקיבא און בר כוכבא, טראַגעדיע אין פינף אַקטן 37

שלמה מלכו און דוד הראובני, טראַגעדיע אין פינף אַקטן און עפּילאָג 133

שבתי צבי און שרה, טראַגעדיע אין פינף אַקטן 241

באַמערקטע דרוק־פעלערן

זייט	שורה	אנשטאָט	דאַרף זיין
65	4 פון אויבן	אַון	און
66	6 "	דערשראַקן	דערשראָקן
124	4 פון אויבן	פעלקער	פֿלעקער
127	9 "	מר	מיר
151	16 פון אונטן	ניין,	„ניין,
213	9 "	איינע	איין
229	4 "	געשײַן,	געשען!
289	3 פון אויבן	צווּשן	צווישן
294	1 "	דאָך	נאָך
306	די שורות 10 - 11 פון אויבן	פאַרטוישט	(פאַרוועגדט)
321	10 פון אויבן	פעלט דאָס וואָרט	(ט ו ט
336	3 פון אונטן	איז	אין

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
65	7 [illegible]	[illegible]	[illegible]
98	4 "	[illegible]	[illegible]
124	4 [illegible]	[illegible]	[illegible]
132	8 "	[illegible]	[illegible]
151	16 [illegible]	[illegible]	[illegible]
213	5 "	[illegible]	[illegible]
229	4 "	[illegible]	[illegible]
280	9 [illegible]	[illegible]	[illegible]
294	1 "	[illegible]	[illegible]
308	[illegible]	[illegible]	
329	11 [illegible]	[illegible]	[illegible]
330	2 [illegible]	[illegible]	[illegible]